

Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Gelet op artikel 3, eerste lid, en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op de Beschikking van de Commissie 2008/23/EG van 12 november 2007 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van een eerste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEG L 12);

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Westerschelde & Saeftinghe**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
 - H1130 Estuaria
 - H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende planten
 - H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
 - H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
 - H2110 Embryonale wandelende duinen
 - H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
 - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
 - H2190 Vochtige duinvalleien
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1014 Nauwe korfslak
 - H1095 Zeeprik
 - H1099 Rivierprik
 - H1103 Fint
 - H1365 Gewone zeehond
 - H1903 Groenknolorchis

Artikel 2

Het besluit tot aanwijzing van het gebied Verdrongen Land van Saeftinghe als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) van 18 juli 1995 (N. 955811; Stcrt. 1995, nr. 147) en het besluit tot aanwijzing van het gebied Westerschelde als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van 24 maart 2000 (N/2000/330; Stcrt. 2000, nr. 65) worden als volgt gewijzigd:

- a. de begrenzing van de aangewezen gebieden wordt op de in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit beschreven wijze gewijzigd;
- b. de Nota van toelichting behorende bij het Vogelrichtlijnbesluit Verdrongen Land van Saeftinghe wordt ingetrokken en vervangen door de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit;
- c. de Nota van toelichting behorende bij het Vogelrichtlijnbesluit Westerschelde wordt met uitzondering van de paragrafen 3.2, 4.1, 4.2 en 4.3 ingetrokken en vervangen door de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit;
- d. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszones gelden als te zijn aangewezen voor de volgende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG:

A026	Kleine zilverreiger
A034	Lepelaar
A075	Zeearend
A081	Bruine kiekendief
A103	Slechtvalk
A132	Kluut
A138	Strandplevier
A140	Goudplevier
A157	Rosse grutto
A176	Zwartkopmeeuw
A191	Grote stern
A193	Visdief
A195	Dwergstern
A272	Blauwborst

- e. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszones gelden als te zijn aangewezen voor de volgende trekkende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG:

A005	Fuut
A041	Kolgans
A043	Grauwe gans
A048	Bergeend
A050	Smient
A051	Krakeend
A052	Wintertaling
A053	Wilde eend
A054	Pijlstaart
A056	Slobeend
A069	Middelste zaagbek
A130	Scholekster
A137	Bontbekplevier
A141	Zilverplevier
A142	Kievit

A143	Kanoet
A144	Drieteenstrandloper
A149	Bonte strandloper
A160	Wulp
A161	Zwarte ruiter
A162	Tureluur
A164	Groenpootruiter
A169	Steenloper

- f. de kaarten voor zover van toepassing op de in de aanhef genoemde besluiten worden ingetrokken.

Artikel 3

1. Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart die integraal deel uitmaken van dit besluit.
2. De in de artikelen 1 en 2 genoemde speciale beschermingszones vormen samen het Natura 2000-gebied **Westerschelde & Saeftinghe**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting.

Artikel 4

Het besluit tot aanwijzing van het Nederlandse Zwingebied als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG van 11 oktober 1996 (DN. 965400; Stcrt. 1996, nr. 202) wordt als volgt gewijzigd: de begrenzing van dit gebied wordt op de in paragraaf 3.3.2 van de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 4, eerste lid, van dit besluit beschreven wijze gewijzigd.

Artikel 5

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
w.g. G. Verburg

Dit besluit, de kaart en de Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in de onderstaande vestigingen van de Directie Regionale Zaken van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:

- Vestiging Noord: Cascadeplein 6, 9726 AD GRONINGEN;
- Vestiging Oost: Verzetslaan 30, 7411 HX DEVENTER;
- Vestiging West: Herman Gorterstraat 55, 3511 EW UTRECHT;
- Vestiging Zuid: Keizersgracht 5, 5611 GB EINDHOVEN.

De terinzagelegging vindt tevens plaats in de gemeentehuizen van de betreffende gemeente(n), in de kantoren van de waterschappen waaronder het gebied valt en in de provinciehuizen van de betreffende provincie(s). Het besluit kan ook worden ingezien op internet op het adres: <http://www.minlnv.nl/natura2000> en het zal bovendien worden bekendgemaakt in dag-, nieuws- en huis-aan-huisbladen.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen tot zes weken ná de eerste dag van de terinzagelegging beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag.

Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe waarin opgenomen:

Nota van toelichting bij de aanwijzing van Westerschelde & Saeftinghe als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn, alsmede Nota van toelichting bij de wijziging van besluiten N. 955811 en N/2000/330 tot aanwijzing van Verdrongen Land van Saeftinghe en Westerschelde als speciale beschermingszones in het kader van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand en hierna te noemen de Vogelrichtlijn

1. INLEIDING

Met dit besluit wordt het gebied Westerschelde & Saeftinghe aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Tevens wordt met dit besluit de besluiten tot de aanwijzing van Verdrongen Land van Saeftinghe en Westerschelde als speciale beschermingszones onder de Vogelrichtlijn, inclusief de daarbij behorende Nota van toelichting, gewijzigd. Het gebied wordt ook aangewezen als het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, waarbij instandhoudingsdoelstellingen worden toegevoegd.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en soorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen.

Artikel 2 van het besluit regelt de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het eerder genomen besluit tot aanwijzing van het gebied onder de Vogelrichtlijn. Zo wordt de Nota van toelichting, behorende bij het bestaande Vogelrichtlijnbesluit Verdrongen Land van Saeftinghe, geheel ingetrokken. De Nota van toelichting, behorende bij het bestaande Vogelrichtlijnbesluit Westerschelde, wordt nagenoeg geheel ingetrokken en zover noodzakelijk vervangen door deze Nota van toelichting. Alleen de toelichting op de criteria die voor de aanwijzing van het gebied Westerschelde zijn gebruikt, wordt niet ingetrokken en is in een appendix aan deze Nota gehecht. Daarnaast worden de vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied van belang is en waarvoor het wordt geacht te zijn aangewezen. De aanwijzingen als Wetland zijn door dit besluit niet gewijzigd.

In artikel 3 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een bepaalde instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft zowel betrekking op de in artikel 1 opgesomde habitattypen en habitatsoorten als op de in artikel 2 opgesomde vogelsoorten. De vogels waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld, zijn geselecteerd aan de hand van de criteria die destijds zijn gebruikt bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden in 2000. Beide aanwijzingen tezamen vormen het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, waarvan de instandhoudingsdoelstellingen in dit besluit zijn opgenomen. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting.

Artikel 4 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting worden de aanwijzingen op grond van de Habitat- en Vogelrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een

gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld of die zijn doorgevoerd nadat het gebied als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht. In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van habitattypen en soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent. Eventueel doorgevoerde wijzigingen worden in bijlage B van een toelichting voorzien.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen "behoud", "uitbreiding" of "verbetering" gebruikt. Voor een habitatype wordt de verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een habitatype altijd in de vorm van "behoud" of "uitbreiding" van oppervlakte en van "behoud" of "verbetering" van kwaliteit wordt gegeven. Voor soorten is het leefgebied medebepalend en geldt een verdeling in omvang en kwaliteit leefgebied. De aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een soort is altijd in de vorm van "behoud" of "uitbreiding" van omvang leefgebied en van "behoud" of "verbetering" van kwaliteit van leefgebied ten behoeve van "behoud" of "uitbreiding" van de populatie.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B is toegevoegd naar aanleiding van zienswijzen en omvat een nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrictlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven. De gebiedsspecifieke behandeling van zienswijzen in deze bijlage beperkt zich tot de punten die direct van invloed zijn op dit aanwijzingsbesluit.

2. AANWIJZINGEN HABITAT- EN VOGELRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Westerschelde & Saeftinghe aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrictlijn (verder aangeduid als "Habitatrictlijngebied"). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze Richtlijn, waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam "Westerschelde" en onder nummer NL9803061 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio.

Het gebied is op 18 juli 1995 (N. 955811) onder de naam "Verdronken Land van Saeftinghe" en op 24 maart 2000 (N/2000/330) onder de naam "Westerschelde" ook aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (verder aangeduid als "Vogelrichtlijngebied"). Bij de Europese Commissie zijn de gebieden Westerschelde en Verdronken land van Saeftinghe bekend onder de nummers NL9802026 en NL1000019. De bestaande Vogelrichtlijnbesluiten N. 955811 en N/2000/330 zijn door middel van dit besluit gewijzigd. Uit het Vogelrichtlijnbesluit Westerschelde

overgenomen tekstdelen zijn in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting cursief gezet¹.

Met betrekking tot het Vogelrichtlijngebied kan er in dit besluit naast mogelijke grenswijzigingen ook een wijziging plaatsvinden bij de vogelsoorten, waarvoor dit gebied destijds is aangewezen. Deze eventuele wijzigingen worden toegelicht in bijlage B. In dit besluit worden alle vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied wordt geacht te zijn aangewezen.

Het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe (landelijk gebiedsnummer 122) omvat derhalve de Vogelrichtlijngebieden Westerschelde en Verdrongen land van Saeftinghe en het Habitatrichtlijngebied Westerschelde & Saeftinghe.

Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval, herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006)². Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008)³.

Het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe ligt in de provincie Zeeland en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Borsele, Hulst, Kapelle, Reimerswaal, Sluis, Terneuzen, Veere en Vlissingen.

2.1 Beschermde natuurmonumenten

Ingevolge artikel 15a, tweede en derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt van rechtswege de status van de hieronder opgesomde natuurmonumenten⁴. Het beschermd natuurmonument Schor van Waarde is aangewezen op 30 januari 1973 (NBOR/S-9733; Stcrt. 1973, nr. 29).

Het beschermd natuurmonument Verdrongen Land van Saeftinghe is aangewezen op 11 juni 1976 (NLB/N-21610; Stcrt. 1976, nr. 120).

Het beschermd natuurmonument Verdrongen Zwarte Polder is aangewezen op 23 december 1975 (NLB/N-19460; Stcrt. 1977, nr. 98).

Het Staatsnatuurmonument Schor van Waarde is aangewezen op 27 juli 1978 (NLB/N-23630; Stcrt. 1978, nr. 147).

Het Staatsnatuurmonument Verdrongen Land van Saeftinghe is aangewezen op 26 april 1976 (NLB/N-19520; Stcrt. 1976, nr. 89).

Het Staatsnatuurmonument Verdrongen Zwarte Polder is aangewezen op 23 maart 1977 (NLB/N-24749; Stcrt. 1977, nr. 98).

¹ De afkorting sbz ("speciale beschermingszone") en de aanduiding "beschermingszone" zijn hierin vervangen door de term "Vogelrichtlijngebied".

² Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

³ Ministerie van LNV (2008): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

⁴ De oude wet kende zowel staatsnatuurmonumenten als beschermde natuurmonumenten. Dit verschil is in de huidige wet komen te vervallen.

Op grond van de wet heeft de instandhoudingsdoelstelling voor de gedeelten van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzingen als natuurmonument van toepassing waren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals deze waren vastgelegd in de vervallen besluiten (zie verder hoofdstuk 5).

De gebieden, die in het verleden als natuurmonument zijn aangewezen, zijn op de bijgevoegde kaarten ook als zodanig te herkennen.

3. GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

De Westerschelde is de zuidelijke tak in het oorspronkelijke mondingsgebied van de rivier de Schelde. Het is de enige zeetak in de Delta waar nu nog sprake is van een estuarium met open verbinding naar zee. Het betreft een zeer dynamisch gebied, mede door de trechtervorm ervan, waarin het getijverschil naar achteren erg groot wordt. Noordzeewater dringt met krachtige getijdenstromen binnen, maar door de aanvoer van rivierwater is het zoutgehalte relatief laag.

Het estuarium is zeer uitgestrekt. De rivier bestaat uit een hoofdgeul met meerdere, zich verplaatsende nevengeulen waartussen bij eb droogvallende zand- en slikplaten en ondiep water liggen. Langs de randen liggen schorren, waarin kreken grillige patronen vormen. Onder invloed van eb en vloed verandert de aanblik van het gebied voortdurend.

Onder de schorren langs de Westerschelde bevindt zich het grootste schorregebied van ons land: het Verdrongen Land van Saeftinghe. Door het grote getijverschil bevat het Verdrongen Land van Saeftinghe zeer hoge oeverwallen en brede geulen.

Buitengaats ligt de verzande sluffer van de Verdrongen Zwarte Polder nog in het gebied. In het mondingsgebied is verder nog sprake van duinvorming bij Rammekenshoek, de Kaloot en op de Hooge Platen. Binnendijs liggen een aantal gebieden met aan het estuarium gekoppelde natuur: Rammekenshoek, Inlaag 1887, Bathse Kreek, Inlaag Hoofdplaat en Herdijkte Zwarte Polder.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Westerschelde & Saeftinghe behoort tot het Natura 2000-landschap "Noordzee, Waddenzee en Delta".

De ligging van de habitattypen en van de leefgebieden van de soorten (paragraaf 4.4) waarvoor het gebied is aangewezen, vormt het uitgangspunt voor de begrenzing van de Habitatrichtlijngebieden. Dit is inclusief terreindelen die van mindere kwaliteit zijn. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren, alsmede terreindelen die noodzakelijk worden geacht om de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten in stand te houden en te herstellen⁵.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna⁶.

⁵ De begrenzingsmethodiek is verder uitgewerkt in het Gebiedendocument (2004).

⁶ Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 16 en 25.

De grenzen van Vogelrichtlijngebieden worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoop-eisen van de betrokken vogelsoorten. De Westerschelde is aangewezen als Vogelrichtlijngebied onder de Vogelrichtlijn vanwege de aanwezigheid van schorren, slikken, platen en ondiep water die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1) en tevens fungeert als broed-, rui-, overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/ of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.⁷

3.3 Begrenzing en oppervlakte

3.3.1 Natura 2000-gebied

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. In hoofdlijnen omvat het aangewezen gebied het estuarium en mondingsgebied van de Westerschelde vanaf de rijksgrens (nabij Bath) tot de lijn Westkapelle-Cadzand (rijksgrens). Daarnaast maken ook een aantal binnendijkse gebieden, die veelal een ecologische relatie hebben met het estuarium, deel uit van het aangewezen gebied. Ten westen van de lijn Vlissingen-Breskens maken de stranden, met uitzondering van die ter hoogte van de Verdrongen Zwarte Polder, geen deel uit van het aangewezen gebied. De begrenzing van het Vogel- en Habitatrichtlijngebied is gelijk.

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van ongeveer 43.650 ha, dat zowel Vogelrichtlijngebied als Habitatrichtlijngebied betreft. De in hoofdstuk 2 genoemde natuurmonumenten (circa 3.640 ha) vallen in hun geheel binnen het Natura 2000-gebied. Voor de exacte oppervlakten wordt verwezen naar de legenda van de bij dit besluit behorende kaart. Deze cijfers betreffen de bruto-oppervlakten omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.4).

De begrenzingen van het Vogelrichtlijngebied en van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) zijn op de kaart op enkele technische punten verbeterd⁸:

- Bestaande bebouwing (inclusief erven en tuinen; reeds tekstueel geëxclaveerd) waar geen Natura 2000-waarden voorkomen, is waar mogelijk op grond van kadastrale of topografische lijnen ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht.^(°)
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.
- De grens langs de Westerschelde oostelijk van de lijn Vlissingen-Breskens en ter hoogte van de Verdrongen Zwarte Polder is uit een oogpunt van duidelijkheid op de buitenkruinlijn van de primaire waterkeringen gelegd. De eerder als grens gehanteerde buitenteen is onduidelijk waar schorren zich over de buitenteen uitstrekken over de buitenzijde van de dijk.

⁷ De wijze van begrenzing van Vogelrichtlijngebieden is toegelicht in de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing.

⁸ Wijzigingen aangeduid met een nulletje (°) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit.

- Onlogische verschillen (<25 ha) tussen Vogel- en Habitatrichtlijngebied zijn opgeheven door de meest ruime grens aan te houden. Onlogische verschillen op perceelsniveau van minder dan 1 ha tussen de begrenzing van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zijn weggewerkt.
- De begrenzing is afgestemd op die van de (voormalige) natuurmonumenten opdat deze geheel binnen het Vogel- en Habitatrichtlijngebied vallen.
- De zeewaartse grens is gelegd op de grens van de territoriale zee van Nederland zoals bedoeld en gedefinieerd in de Wet houdende vaststelling van de grenzen van de territoriale zee van Nederland (Stb 1985, 129)⁹. Dit betekent dat de grens wordt gevormd door de lijn tussen het snijpunt van de Nederlands-Belgische landgrens met de laagwaterlijn en het Molenhoofd op de kust van Walcheren. Dit is gedaan uit praktische overwegingen om de uitvoering van de Natuurbeschermingswet 1998 en de Visserijwet niet onnodig ingewikkeld te maken. (°)
- Overlap van 5 meter of minder met kadastrale percelen die grotendeels buiten het gebied zijn gelegen, is gelet op de kadastrale inschrijving¹⁰, waar mogelijk beperkt. Dit betekent dat aldaar de kadastrale lijn is aangehouden. Deze werkwijze is alleen gevolgd op plekken waar geen Natura 2000-waarden aanwezig zijn. (°)

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea's toegelicht. De toegevoegde gebiedsdelen (land) betreffen gronden die in eigendom en/of beheer zijn bij de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisaties.

De volgende gebiedsdelen die reeds deel uitmaakten van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld), zijn toegevoegd aan het Vogelrichtlijngebied (zie de detailkaarten in bijlage A):

- Permanent open water ten oosten van de lijn Vlissingen-Breskens (de vaargeulen in het estuarium, circa 13.600 ha) dat landschapsecologisch een geheel vormt met de reeds aangewezen droogvallende platen. Dit open water is van belang is voor diverse soorten voedselzoekende en rustende watervogels waarvoor het gebied is aangewezen.
- Mondingsgebied van het estuarium ten westen van de lijn Vlissingen-Breskens (inclusief Verdrongen Zwarte Polder, ruim 9.000 ha) dat van belang is voor diverse voedselzoekende watervogels.
- Rammekenshoek (70 ha), hoogwatervluchtplaats voor watervogels die in het intergetijdengebied voedsel zoeken; ook nestplaats bruine kiekendief.
- Inlaag 2005 ten westen van Ellewoutsdijk (31 ha, in ontwikkeling zijnde zilte inlaag die reeds fungeert als broed- en rustplaats voor watervogels van de Westerschelde (onder andere kluut).
- Inlaag grenzend aan Inlaag 1887 (2 ha) bij Ellewoutsdijk.
- Bathse Kreek (13 ha).
- Plaskreek (9 ha) ten noorden van Biervliet, gelijktrekking met de begrenzing van het Habitatrichtlijngebied.
- Inlagen bij Hoofdplaat (6 en 21 ha).

De volgende gebiedsdelen zijn toegevoegd aan het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) gelet op aanwezigheid of ontwikkeling van de habitattypen zilte pionierbegroeiingen (H1310) en schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (H1330B):

⁹ Basislijn zoals bedoeld in artikel 2, lid 2, onderdeel a van genoemde wet.

¹⁰ Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) is dit besluit, wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking ingeschreven.

- Twee buitendijkse stroken land en slikken (39 ha) tussen Terneuzen en Breskens, waaronder het Voorland Nummer Een, onderdeel van het habitattype estuaria (H1130) en bestaande uit of in ontwikkeling zijnde schorren en zilte graslanden (H1330). Deze stroken waren reeds deel van het aangewezen Vogelrichtlijngebied (2000);
- De Weitje (7 ha) aansluitend op Rammekenshoek ten oosten van Vlissingen;
- Meest westelijk gelegen deel van Inlaag 1887 (2 ha) bij Ellewoutsdijk;
- Scheldeoord (9 ha) onder Baarland;
- Den Inkel onder Kruiningen (7 ha);
- Twee percelen van de Bathse Kreek (17,4 ha) tussen Rilland en Bath;
- Schor van Hontenisse ten noorden van Ossenis, Molenpolder (26 ha).

Deze gebiedsdelen (met uitzondering van de eerstgenoemde) zijn ook toegevoegd aan het Vogelrichtlijngebied als hoogwatervluchtplaats voor watervogels die in het intergetijdengebied van de Westerschelde voedsel zoeken. Met name de laatste twee genoemde (grotere) gebiedsdelen zijn ook van belang voor diverse soorten broedvogels (kluut, strandplevier, bontbekplevier, visdief en bruine kiekendief).

Het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) en het Vogelrichtlijngebied zijn uitgebreid (16 ha) met de voormalige veerhaven van Kruiningen als onderdeel van het estuariene systeem (habitattype estuaria (H1130)). De havenkom maakt onderdeel uit van het Natuurcompensatieprogramma Westerschelde. Onder meer vanuit dit programma is de havenkom aangepast om een natuurlijke en ongestoorde ontwikkeling van slik en schor mogelijk te maken. (°)

Het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is verkleind:

- Ten westen van de lijn Vlissingen-Breskens is de landwaartse grens buiten de Verdrongen Zwarte Polder gelegd op de laagwaterlijn (°). De grens wordt hier gelijkgetrokken met de landwaartse grens van het habitattype permanent overstroomde zandbanken (H1110B) waartoe het zeegebied ten westen van Vlissingen-Breskens behoort. De aangrenzende stranden en duingebieden maken geen deel uit van de habitattypen estuaria (H1130) en permanent overstroomde zandbanken (H1110) waarvoor het gebied vooral wordt aangewezen. Voor zover duinhabitats hier voorkomen betreft het marginale voorkomens. Deze habitattypen zijn al zeer goed vertegenwoordigd in andere duingebieden.
- Ter hoogte van Bath valt de grens van het gebied in de Westerschelde samen met de rijksgrens. Abusievelijk waren delen Belgisch grondgebied binnen de begrenzing opgenomen (circa 210 ha). (°)

In afwijking van het ontwerpbesluit, maar in overeenstemming met de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (1995), is de zogenaamde gasdam tussen het Verdrongen Land van Saeftinghe en het Sieperdaschor opgenomen (°) omdat

- deze onderdeel uitmaakt van de oorspronkelijke aanwijzing en er geen inhoudelijke redenen zijn dit gebiedsdeel te verwijderen;
- bij verwijdering zou aan beide zijden de (buiten)kruinlijn moeten worden gevolgd (conform de wijze van begrenzen langs waterkerende dijken, zie boven) omdat de gasdam aan beide zijden wordt omgeven door schorren. Dit heeft als consequentie dat alleen de kruin van de dam zou worden geëxclaveerd, waardoor het praktische voordeel van exclavering grotendeels teniet wordt gedaan (bedoeld voordeel is uitzondering van een gebiedsdeel dat als leidingenstraat fungeert).

De volgende in het ontwerp opgenomen uitbreidingen ten opzichte van het aangemelde Habitatrichtlijngebied komen te vervallen omdat deze geen bijdrage (kunnen) leveren aan de instandhouding van het gebied (°):

- Boonepolder (12 ha) onder 's-Gravenpolder;
- Bathse Schor (73,4 ha);
- Margarethapolder ten oosten van Terneuzen (83 ha).
- Klein Molenpolder bij Paal (3,4 ha);
- Plaskreek, noordelijk deel (20 ha) ten noorden van Biervliet.

Dit betreft geen terreinen waar habitattypen of leefgebieden van soorten aanwezig zijn of ontwikkeld kunnen worden op grond waarvan uitbreiding als Habitatrichtlijngebied kan worden gerechtvaardigd (zie ook bijlage C, 3.2).

3.3.2 Wijziging Vogelrichtlijngebied Nederlands Zwingebied

De wijziging waarbij de zeewaartse grens van Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe is gelegd op de grens van de territoriale zee van Nederland (zie boven), heeft als consequentie dat een stuk zeegebied (circa 15 ha) dat in oktober 1996 was aangewezen als onderdeel van het Vogelrichtlijngebied Nederlands Zwingebied, wordt overgeheveld naar het eerstgenoemde gebied (artikel 4 van dit besluit, zie kaart bijlage A). Dit betekent dat het besluit tot aanwijzing van het Vogelrichtlijngebied Nederlands Zwingebied middels dit besluit wordt gewijzigd (de aanwijzing van het Zwingebied als Natura 2000-gebied zal op een later tijdstip plaatsvinden). (°)

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied en (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is, of hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen, beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin, die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.

- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722). Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.

4. NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrictlijngebied en Vogelrichtlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrictlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en soorten waarvoor het gebied is aangewezen¹¹. Paragraaf 4.2.3 vermeldt de vogelsoorten waarvoor het gebied onder de Vogelrichtlijn is aangewezen. Op alle vermelde habitattypen en (vogel)soorten is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrictlijngebied van toepassing zijn en wordt onderbouwd waarom het gebied als Habitatrictlijngebied is geselecteerd. Van elk habitatype en van elke soort waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, wordt in bijlage B.3 in tekst en/of tabelvorm de betekenis (relatieve bijdrage) van het gebied afgezet tegen de betekenis van de andere Habitatrictlijngebieden die aan de selectiecriteria voldoen. Tenslotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing van het Habitatrictlijngebied.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I¹²)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrictlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁸.

H1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
Verkorte naam Permanent overstroomde zandbanken
 betreft het subtype:

H1110B Permanent overstroomde zandbanken (*Noordzeekustzone*)

¹¹ Prioritaire habitattypen en habitatsoorten zijn in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje *.

¹² Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, PbEG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PbEG L 80, 21.3.2007, p. 15).

- H1130** Estuaria
Verkorte naam Estuaria
- H1310** Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende soorten
Verkorte naam Zilte pionierbegroeiingen
betreft de subtypen:
H1310A Zilte pionierbegroeiingen (*zeekraal*)
H1310B Zilte pionierbegroeiingen (*zeevetmuur*)
- H1320** Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
Verkorte naam Slijkgrasvelden
- H1330** Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
Verkorte naam Schorren en zilte graslanden
betreft de subtypen:
H1330A Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*)
H1330B Schorren en zilte graslanden (*binnendijks*)
- H2110** Embryonale wandelende duinen
Verkorte naam Embryonale duinen
- H2120** Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
Verkorte naam Witte duinen
- H2160** Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
Verkorte naam Duindoornstruwelen
- H2190** Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien
betreft het subtype:
H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)

4.2.2 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II¹²)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁸.

- H1014** Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*)
H1095 Zeeprik (*Petromyzon marinus*)
H1099 Rivierprik (*Lampetra fluviatilis*)
H1103 Fint (*Alosa fallax*)
H1365 Gewone zeehond (*Phoca vitulina*)
H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)

4.2.3 Vogelrichtlijn: vogelsoorten (bijlage I en artikel 4.2)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn:

A026	Kleine zilverreiger (<i>Egretta garzetta</i>)
A034	Lepelaar (<i>Platalea leucorodia</i>)
A075	Zeearend (<i>Haliaeetus albicilla</i>)
A081	Bruine kiekendief (<i>Circus aeruginosus</i>)
A103	Slechtvalk (<i>Falco peregrinus</i>)
A132	Kluut (<i>Recurvirostra avosetta</i>)
A138	Strandplevier (<i>Charadrius alexandrinus</i>)
A140	Goudplevier (<i>Pluvialis apricaria</i>)
A157	Rosse grutto (<i>Limosa lapponica</i>)
A176	Zwartkopmeeuw (<i>Larus melanocephalus</i>)
A191	Grote stern (<i>Sterna sandvicensis</i>)
A193	Visdief (<i>Sterna hirundo</i>)
A195	Dwergstern (<i>Sterna albifrons</i>)
A272	Blauwborst (<i>Luscinia svecica</i>)

Verder is het gebied aangewezen voor de volgende andere geregeld voorkomende trekvogels waarvoor het gebied van betekenis is als broed-, rui- en/of overwinteringsgebied en rustplaatsen in hun trekzones (artikel 4.2):

A005	Fuut (<i>Podiceps cristatus</i>)
A041	Kolgans (<i>Anser albifrons</i>)
A043	Grauwe gans (<i>Anser anser</i>)
A048	Bergeend (<i>Tadorna tadorna</i>)
A050	Smient (<i>Anas penelope</i>)
A051	Krakeend (<i>Anas strepera</i>)
A052	Wintertaling (<i>Anas crecca</i>)
A053	Wilde eend (<i>Anas platyrhynchos</i>)
A054	Pijlstaart (<i>Anas acuta</i>)
A056	Slobeend (<i>Anas clypeata</i>)
A069	Middelste zaagbek (<i>Mergus serrator</i>)
A130	Scholekster (<i>Haematopus ostralegus</i>)
A137	Bontbekplevier (<i>Charadrius hiaticula</i>)
A141	Zilverplevier (<i>Pluvialis squatarola</i>)
A142	Kievit (<i>Vanellus vanellus</i>)
A143	Kanoet (<i>Calidris canutus</i>)
A144	Drieteenstrandloper (<i>Calidris alba</i>)
A149	Bonte strandloper (<i>Calidris alpina</i> ssp. <i>alpina</i>)
A160	Wulp (<i>Numenius arquata</i>)
A161	Zwarte ruiter (<i>Tringa erythropus</i>)
A162	Tureluur (<i>Tringa totanus</i>)
A164	Groenpootruiter (<i>Tringa nebularia</i>)
A169	Steenloper (<i>Arenaria interpres</i>)

Wijzigingen ten opzichte van de aanwijzingen als Vogelrichtlijngebied (1995 en 2000) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.2 van deze Nota van toelichting⁸.

4.3 Habitatrictlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de "vijf belangrijkste gebieden" geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van "drie belangrijkste gebieden" per subtype. Voor prioritaire habitattypen¹¹ geldt een aantal van "tien belangrijkste gebieden" en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van "vijf belangrijkste gebieden" per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. Voor enkele verspreid over het land voorkomende habitattypen, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd welke voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd¹³. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹⁴. In de onderstaande tabel zijn de habitattypen vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitattypen waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.3).

Habitat-type	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte in Westerschelde & Saeftinghe ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H1110B	3	3	ca. 270.000	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	nee
H1130	5	2	ca. 44.300	A3 (50-75%)	A2 (30-50%)	ja
H1310A	3	3	ca. 2.200	A1 (15-30%)	B1 (2-6%)	nee
H1330A	3	3	ca. 9.900	A1 (15-30%)	B1 (2-6%)	ja

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitatype kan worden geselecteerd volgens het criterium: "behorend tot de X belangrijkste gebieden" voor het betreffende habitatype.
- (b) Aantal gebieden dat op grond van het onder (a) genoemde selectiecriteria voor het habitatype is geselecteerd (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin het habitatype is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang).
- (c) Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitatype in hectaren.
- (d) Oppervlakte in het onderhavige gebied, uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte. (Niet ingevuld indien gebied niet één van de X belangrijkste gebieden is.)
- (e) Oppervlakte van het habitatype in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied. (Niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, wanneer representativiteit in plaats van oppervlakte doorslaggevend was).

4.3.2 Soorten (bijlage II)

Voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de "vijf belangrijkste gebieden" geselecteerd. Voor prioritaire soorten¹¹ geldt een aantal van "tien belangrijkste gebieden". Voor enkele verspreid over het land voorkomende soorten, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd welke voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd¹⁵. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de

¹³ Habitattypen waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: slijkgrasvelden (H1320) en ruigten en zomen, *moerasspirea* (H6430A) en ruigten en zomen, *droge bosranden* (H6430C).

¹⁴ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003).

¹⁵ Soorten waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: zeeprik (H1095), elft (H1102), zalm (H1106), bittervoorn (H1134) en kleine modderkruiper (H1149). Voor de platte schijfhoren (H4056) zijn geen gebieden geselecteerd omdat de soort bij de uitbreiding van de EU in 2004 is toegevoegd aan bijlage II.

omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹⁴. In de onderstaande tabel zijn de habitatsoorten vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitatsoorten waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.3).

Code	Soort	X ^a	Y ^b	Landelijke populatie ^c	% in Westerschelde & Saeftinghe ^d	% in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H1365	Gewone zeehond	5	5	4.200-5.500	C (<2%)	C (<2%)	nee

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor deze soort kan worden geselecteerd volgens het criterium: "behorend tot de X belangrijkste gebieden" voor de betreffende soort.
- (b) Aantal gebieden dat op grond van het onder (a) genoemde selectiecriteria voor de soort is geselecteerd ($Y < X$ indien er minder dan X gebieden zijn waarin deze soort is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang).
- (c) Landelijke voortplantingspopulatie in exemplaren of aantal bezette kilometerhokken (km^2).
- (d) Populatiegrootte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke populatie. (Niet ingevuld indien gebied niet één van de X belangrijkste gebieden is.)
- (e) Populatiegrootte in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied.

4.4 Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied Westerschelde & Saeftinghe is in het bijzonder bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen (zie verder paragraaf 3.2). De verspreiding van de betreffende habitattypen binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving.

Het open water en de slikken van de Westerschelde maken deel uit van het habitatype estuaria (H1130) dat het buitendijkse getijdengebied omvat vanaf de rijksgrens tot de lijn Vlissingen-Breskens. Het gebied zeewaarts van deze lijn bestaat uit habitatype permanent overstroomde zandbanken, *Noordzeekustzone* (H1110B). Schorren met het habitatype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (H1330A) zijn vooral aanwezig op Verdrongen Land van Saeftinghe, Sieperdaschor, Appelzak (ten zuiden van Bath), Schor bij Bath, Schor van Waarde, Hellegatsplaten (Kloosterzande), Schor bij Baarland, Zuidgors, Paulinaschor, Hoofdplaat en Verdrongen Zwarte Polder. De habitattypen zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (H1310A) en/of slijkgrasvelden (H1320) zijn op deze schorren ook vaak aanwezig en daarnaast ook op de Hooge Platen en bij Rammekenshoek. In de Verdrongen Zwarte Polder (incl. Herdijkte Zwarte Polder) zijn verder ook de habitattypen zilte pionierbegroeiingen, *zeevetmuur* (H1310B), witte duinen (H2120) en duindoornstruwelen (H2160) aanwezig. Hier bevindt zich ook een populatie van de nauwe korfslak (H1014). Witte duinen (H2120) zijn verder vertegenwoordigd in de Rammekensduinen en de Kaloot. Verder is het habitatype embryonale duinen (H2110) in kleine oppervlakte aanwezig op de Kaloot bij Borssele. Het habitatype schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (H1330B) komt in combinatie met zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (H1310A) vooral voor in de Inlaag 1887 bij Ellewoutsdijk. In de Inlaag Hoofdplaat is het habitatype vochtige duinvalleien aanwezig alsmede een groeiplaats van de groenknolorchis (H1903).

Het open water van het estuarium en het mondingsgebied behoort tot het leefgebied van zeeprik (H1095), rivierprik (H1099) en fint (H1903). Gewone zeehonden (H1365) gebruiken het gehele estuarium en het mondingsgebied en hebben rustplaatsen op onder meer de Hooge Platen en de Platen van Valkenisse.

5. INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip "instandhouding" wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied "tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging".

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Tevens is daarbij aangegeven welke habitattypen en/of (vogel)soorten ten koste mogen gaan van andere habitattypen en (vogel)soorten. Bij broedvogelsoorten met een regionale doelstelling is in de toelichting aangegeven wat in een bepaalde periode de minimale en maximale bijdrage van het betreffende gebied aan het regionale doelniveau is geweest. Voor een beperkt aantal (vogel)soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 "complementaire doelen" geformuleerd. Het betreft (vogel)soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden "ontwikkeldoelen" zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen beter gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten. De betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie.

In bijlage B.4 van deze Nota van toelichting is een overzicht opgenomen van alle gebiedsdoelstellingen per habitatype en per (vogel)soort.

Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en (vogel)soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen¹⁶ kernopgaven geformuleerd op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, de landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de

¹⁶ Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting.

beïnvloedingsmogelijkheden. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten ("richting geven") en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en (vogel)soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006).

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrichtlijn: habitattypen (bijlage I)

H1110 Permanent overstroomde zandbanken

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit permanent overstroomde zandbanken, *Noordzeekustzone* (subtype B).

Toelichting Het habitatype permanent overstroomde zandbanken, *Noordzeekustzone* (subtype B) komt voor in het westelijk deel van het Natura 2000-gebied, ten westen van de lijn Vlissingen-Breskens. De doelstelling is gericht op het voorkomen van de achteruitgang van het habitatype in dit gebied.

H1130 Estuaria

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting De staat van instandhouding van dit habitatype is zeer ongunstig. Als gevolg van menselijke ingrepen is de oppervlakte (hoogdynamisch) diep water in de Westerschelde sterk toegenomen, waarbij de overgangen naar (laagdynamische) ondiepere delen steil zijn geworden. Voor de Westerschelde houdt kwaliteitsverbetering in: herstel van de afwisseling aan diverse deelecosystemen (laagdynamische en hoogdynamische, diepe en ondiepe, zoete en zoute delen en geleidelijke overgangen tussen al deze deelsystemen) met de bijbehorende hoge biodiversiteit. De kwaliteitsverbetering komt ook ten goede aan de instandhoudingsdoelstelling voor de belendende schorren (H1330). Voor dit gebied is behoud van het meergeulenstelsel en uitbreiding van de oppervlakte met laagdynamische delen (droogvallende platen en ondiepe wateren) noodzakelijk voor kwaliteitsverbetering en duurzaam voortbestaan. Daarnaast is behoud van de zoet-zout gradiënt binnen een min of meer stabiel traject van belang, evenals behoud van geleidelijke overgangen naar schorren en duintjes.

H1310 Zilte pionierbegroeiingen

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A) en behoud van oppervlakte en kwaliteit zilte pionierbegroeiingen, *zeevetmuur* (subtype B).

Toelichting Het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A) is in dit gebied in de afgelopen decennia sterk in oppervlakte achteruitgegaan. Duurzaam herstel gaat samen met herstel van het habitatype estuaria (H1130): meer ruimte voor natuurlijke dynamiek. Het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeevetmuur* (subtype B) komt over een geringe oppervlakte voor. Behoud is hier voldoende omdat het subtype landelijk in gunstige staat van instandhouding verkeert.

H1320 Slijkgrasvelden

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype slijkgrasvelden is uitsluitend in een vorm met de exoot engels slijkgras aanwezig; deze vorm is vanuit het oogpunt van biodiversiteit niet van belang, maar omdat het habitatype plaatselijk een aanzienlijke oppervlakte inneemt, heeft het hier een duidelijke functie als beschermingszone tegen het eroderen van het habitatype schorren en zilte graslanden (H1330). Herstel van begroeiingen van klein slijkgras wordt als weinig haalbaar ingeschat.

H1330 Schorren en zilte graslanden

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A), en behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (subtype B).

Toelichting De verdeling van de schorren (H1330A) binnen het estuarium is momenteel niet in evenwicht. In het oostelijke, brakke deel komen grote oppervlakten voor (onder andere Saeftinghe), terwijl in het westelijke deel (tussen Vlissingen en Hansweert) de oppervlakte veel geringer is. In het westelijke deel vindt nog steeds afbraak van schorren plaats. Daarom wordt uitbreiding van de oppervlakte schorren nagestreefd, naast verbetering van de kwaliteit. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding, is behoud van het binnendijkse subtype (B) in dit gebied voldoende.

H2110 Embryonale wandelende duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype embryonale duinen komt thans in geringe oppervlakte voor. Van belang is dat in het mondingsgebied de abiotische en ruimtelijke randvoorwaarden aanwezig blijven om, in samenhang met habitatype witte duinen (H2120), dit dynamische type te laten bestaan.

H2120 Witte duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype witte duinen komt thans over een geringe oppervlakte voor. Van belang is dat in het mondingsgebied de abiotische en ruimtelijke randvoorwaarden aanwezig blijven om, in samenhang met habitatype embryonale wandelende duinen (H2110), dit dynamische habitatype te laten bestaan.

H2160 Duindoornstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype duindoornstruwelen komt over een geringe oppervlakte voor in de duinen van een duinenkweldergebied. Om de kwaliteit te behouden moeten alle successiestadia in het gebied voorkomen, ook de jonge stadia die als matig ontwikkeld worden beoordeeld.

H2190 Vochtige duinvalleien

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, kalkrijk (subtype B).

Toelichting Het habitatype van vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) komt met een geringe oppervlakte voor in het gebied. Het habitatype heeft zich onder andere ontwikkeld in een inlaag waar kalkrijke ondergrond vrijkwam. In één van de inlagen komt de habitatsoort groenknolorchis (H1903) voor binnen het habitatype.

5.4 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II)

H1014 Nauwe korfslak

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Recente waarnemingen van de nauwe korfslak betreffen een populatie tussen Cadzand en de Verdrongen Zwarte Polder.

H1095 Zeeprik

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting Het gebied Westerschelde & Saeftinghe is voor de zeeprik van belang als doortrekgebied. De populatie is afhankelijk van de ontwikkelingen bovenstrooms van de Nederlandse grens in Vlaanderen. In het gebied Westerschelde & Saeftinghe zijn geen herstelmaatregelen noodzakelijk, omdat de oorzaak van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding niet in dit gebied ligt.

H1099 Rivierprik

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De Westerschelde is als doortrekgebied van Nederlands belang. In dit gebied zijn geen herstelmaatregelen noodzakelijk. De populatie is afhankelijk van de ontwikkelingen bovenstrooms van de Nederlandse grens in Vlaanderen.

H1103 Fint

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting Het gebied Westerschelde & Saeftinghe is als doortrekgebied voor de fint van (potentieel) groot belang. In dit gebied zijn geen herstelmaatregelen noodzakelijk. De populatie is afhankelijk van de ontwikkelingen bovenstrooms van de Nederlandse grens in Vlaanderen.

H1365 Gewone zeehond

Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie ten behoeve van een regionale populatie van tenminste 200 exemplaren in het Deltagebied.

Toelichting De Westerschelde kan een bijdrage leveren aan de regionale doelstelling van ten minste 200 exemplaren in het Deltagebied voor deze soort. Door het instellen van rustgebieden kan verstoring worden voorkomen. De kwaliteit van het leefgebied is mede afhankelijk van de ontwikkelingen bovenstrooms van de Nederlandse grens in Vlaanderen.

H1903 Groenknolorchis

Doel Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor behoud populatie.

Toelichting De groenknolorchis verkeert landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding. De soort is binnen het gebied Westerschelde & Saeftinghe uitsluitend bekend van de inlaag Hoofdplaat waar het voorkomt in het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B).

5.5 Vogelrichtlijn: broedvogels**A081 Bruine kiekendief**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 20 paren.

Toelichting De bruine kiekendief is van oudsher een schaarse broedvogel in dit gebied. Vanaf de jaren zeventig is de soort geleidelijk in aantal toegenomen tot een maximum van 23 paren in 2003. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. De draagkracht is afgeleid van het gemiddelde over de jaren 1999-2003 van 20 broedparen. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A132 Kluut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 2.000 paren.

Toelichting De regionale doelstelling van het Deltagebied heeft betrekking op de volgende gebieden: Haringvliet, Krammer-Volkerak, Grevelingen, Oosterschelde, Zoommeer, Westerschelde & Saeftinghe en Markiezaat. De populatie is alleen op regionaal niveau gedefinieerd vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied. Het gebied draagt bij aan de draagkracht ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie. In de periode 1999-2008 broedde minimaal 2% en maximaal 14% van de broedpopulatie van het Deltagebied in het onderhavige gebied. Kleine aantallen kluten broeden van oudsher langs de Westerschelde (ten minste 150 paren). Het ontbreken van uitgestrekte oeverzones biedt weinig broedmogelijkheden. Na een niveau van ten minste 200 paren begin jaren tachtig liepen de aantallen terug. De stand kenmerkt zich door sterke fluctuaties: in de periode 1988-2002 minimaal 64 (1989) en maximaal 190 paren (2000). In 2003 kwam het aantal echter weer flink boven de 200: 278 paren.

A137 Bontbekplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 100 paren.

Toelichting De regionale doelstelling van het Deltagebied heeft betrekking op de volgende gebieden: Haringvliet, Krammer-Volkerak, Grevelingen, Oosterschelde, Westerschelde & Saeftinghe en Markiezaat. De populatie is alleen op regionaal niveau gedefinieerd vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied. Het gebied draagt bij aan de draagkracht ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie. In de periode 1999-2008 broedde minimaal 9% en maximaal 22% van het regionale doelniveau van het Deltagebied in het onderhavige gebied. Evenals bij de kluut zijn de aantallen bontbekplevieren langs de Westerschelde relatief bescheiden. In de meeste jaren werden minder dan 10 paren geteld. Recentelijk zijn de aantallen wat hoger met 22 paren in 2002 en 20 in 2003. De meeste paren

broeden langs de kust van Zuid-Beveland op door de mens gecreëerde zandige terreinen.

A138 Strandplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 220 paren.

Toelichting De regionale doelstelling van het Deltagebied heeft betrekking op de volgende gebieden: Duinen Goeree & Kwade Hoek, Haringvliet, Krammer-Volkerak, Grevelingen, Oosterschelde, Zoommeer, Westerschelde & Saeftinghe en Markiezaat. De populatie is alleen op regionaal niveau gedefinieerd vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied. Het gebied draagt bij aan de draagkracht ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie. In de periode 1999-2008 broedde minimaal 8% en maximaal 25% van het regionale doelniveau van het Deltagebied in het onderhavige gebied. Strandplevieren broeden tegenwoordig verspreid langs de Westerschelde in relatief bescheiden aantallen: maximaal 40 paren met een uitschieter in 1999 van 55 paren. Begin jaren tachtig konden nog circa 80 paren worden geteld. De meeste paren broeden nu langs de kust van Zuid-Beveland. Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is niet voor uitbreiding van de populatie gekozen gezien de onzekerheid in de ontwikkelingen in het Deltagebied. Mogelijkheden voor verbetering kwaliteit leefgebied zullen wel worden onderzocht.

A176 Zwartkopmeeuw

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 400 paren.

Toelichting De regionale doelstelling van het Deltagebied heeft betrekking op de volgende gebieden: Haringvliet, Krammer-Volkerak, Zoommeer en Westerschelde & Saeftinghe. De populatie is alleen op regionaal niveau gedefinieerd vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied. Vanaf 1981 broeden geregeld enige zwartkopmeeuwen langs de Westerschelde; soms net binnendijs. Eind jaren negentig ontstond een flinke kolonie op het Zuidgors bij Ellewoutsdijk: 86 paren in 2001. In het gehele gebied fluctueerde het aantal paren tussen 1999-2003 tussen 3 en 87 paren. In de periode 1999-2008 broedde minimaal 1% en maximaal 48% van het regionale doelniveau van het Deltagebied in het onderhavige gebied. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende.

A191 Grote stern

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 4.000 paren.

Toelichting De regionale doelstelling van het Deltagebied heeft betrekking op de volgende gebieden: Haringvliet, Grevelingen, Oosterschelde en Westerschelde & Saeftinghe. De populatie is alleen op regionaal niveau gedefinieerd vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied. De grote stern broedt verspreid over het Deltagebied in een beperkt aantal kolonies die geregeld van plaats wisselen. Het is daarom van groot belang op meerdere locaties waar de soort recentelijk heeft gebroed aandacht te besteden aan behoud van het leefgebied. In de periode 1999-2008 broedde minimaal 0% en maximaal 115% van het regionale doelniveau van het Deltagebied in het onderhavige gebied. De populatie van de grote stern in Zuidwest-Nederland en aangrenzend België moet als één geheel worden

beschouwd. Op de Hooge Platen heeft een kolonie zich gevestigd in 1987. In de jaren daarna groeide de kolonie langzaam, ten dele ten koste van de kolonie op de Hompelvoet. Hoogste aantal werd geteld in 2002: 4.600 paren. In dit gebied wordt behoud nagestreefd, omdat de potentie van het gebied voor herstel onvoldoende is. Het gebied draagt bij aan de draagkracht ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A193 Visdief

- Doel** Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 6.500 paren.
- Toelichting** De regionale doelstelling van het Deltagebied heeft betrekking op de volgende gebieden: Haringvliet, Krammer-Volkerak, Grevelingen, Oosterschelde, Zoommeer en Westerschelde & Saeftinghe. De populatie is alleen op regionaal niveau gedefinieerd vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied. Van oudsher broeden rond de 1.000 paren visdieven in de Westerschelde. Op het dieptepunt in de jaren zestig hooguit enkele honderden. Daarna trad sterk herstel op via circa 500 paren in begin jaren tachtig tot ten minste 1.000 rond de eeuwwisseling (maximaal 1.545 in 2000). De Hooge Platen zijn in toenemende mate van belang als broedplaats met in 2002 1.100 paren. Ook op Saeftinghe is de visdief van oudsher een broedvogel in enkele honderden paren (bijvoorbeeld 400 paren in de jaren zeventig). Na een niveau van ten minste 300 paren begin jaren tachtig liepen de aantallen weer op. De stand op Saeftinghe kenmerkt zich door sterke fluctuaties: in de periode 1987-2000 minimaal 283 (2000) en maximaal 522 paren (1991). In 2001 en 2002 werden zeer afwijkende aantallen vastgesteld: respectievelijk 869 en 71. Het uitzonderlijk lage aantal in 2002 wordt geweten aan het weinig voorhanden zijn van de favoriete nestlocaties in de vorm van pakketten "veek" (opgespoeld plantenmateriaal dat bij hoge waterstanden gaat drijven). Voor het gebied als geheel bedroeg het gemiddeld aantal paren in de periode 1999-2003 1.600 met een maximum van 1.969 in 2001. In de periode 1999-2008 broedde minimaal 8% en maximaal 30% van het regionale doelniveau van het Deltagebied in het onderhavige gebied. Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie niet direct vereist, daar zich al jaren lang een geleidelijke toename aftekent.

A195 Dwergstern

- Doel** Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 300 paren.
- Toelichting** De regionale doelstelling van het Deltagebied heeft betrekking op de volgende gebieden: Haringvliet, Krammer-Volkerak, Grevelingen, Oosterschelde en Westerschelde & Saeftinghe. De populatie is alleen op regionaal niveau gedefinieerd vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied. In vroegere jaren kwamen doorgaans minder dan 50 paren dwergsterns tot broeden in de Westerschelde. Op het dieptepunt van de populatie in de jaren zestig kwamen slechts enkele paartjes tot broeden. Daarna is herstel van de populatie opgetreden tot een maximum van 203 paren in 1987. In het afgelopen decennium kwamen jaarlijks circa 100 paren tot broeden (maximaal 140 in 1997). In de periode 1999-2008 broedde minimaal 28% en maximaal 83% van het regionale doelniveau van

het Deltagebied in het onderhavige gebied. Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is niet voor uitbreiding van de populatie gekozen gezien de onzekerheid in de ontwikkelingen in het Deltagebied.

A272 Blauwborst

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 450 paren.

Toelichting De eerste aanwijzing van broedende blauwborsten (tevens voor Zeeland) stamt uit 1947. Pas vanaf de jaren zestig werd het een regelmatige broedvogel en vanaf de jaren zeventig is de stand sterk toegenomen. In 1997 werden circa 620 paren geteld. Vooral in de rietruigten van Saeftinghe is de blauwborst inmiddels een talrijke broedvogel. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud op het gemiddelde niveau van 1999-2003 voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

5.6 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

A005 Fuut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 100 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de fuut met name een functie als foerageergebied. De soort is vooral een wintergast, met de hoogste aantallen in oktober-februari, net als in de rest van de zoute Delta (met uitzondering van Voordelta). Vroeger kwam een veel scherpere piek voor in januari. De populatie is afgenomen sinds midden jaren negentig, maar daarvoor bestonden sterke fluctuaties. Het patroon vertoont overeenkomsten met dat van middelste zaagbek (A069) en nonnetje (A068) en wijkt op vergelijkbare wijze af van het patroon in de andere deltawateren. Waarschijnlijk spelen veranderingen in de beschikbaarheid van vis in de Westerschelde een rol. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.

A026 Kleine zilverreiger

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 40 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen kleine zilverreigers zijn van grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. Na de Grevelingen levert de Westerschelde & Saeftinghe in Nederland de grootste bijdrage. De soort is het hele jaar aanwezig, maar met een sterke piek in augustus/september. Saeftinghe is één van de bolwerken, de reigers jagen hier op vis en garnalen. De kleine zilverreiger is aanwezig sinds begin jaren negentig en sindsdien snel toegenomen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A034 Lepelaar

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 30 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen lepelaars zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en

slaapplaats. Vooral in Saeftinghe bevinden zich hoge aantallen in september. In de loop van de jaren negentig is de populatie sterk toegenomen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A041 Kolgans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 380 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de kolgans met name een functie als foerageergebied en slaapplaats. De draagkrachtschatting en de trendanalyse hebben betrekking op de foerageerfunctie. De slaapplaatsfunctie is mogelijk belangrijker, maar er zijn niet voldoende telgegevens voor een kwantificering in het doel. De slaapplaats is van regionale betekenis. Aantallen fluctueren, maar met een negatieve trend. Het aantal slapende vogels is groter dan het aantal foeragerende vogels, tot de orde van grootte van 4.000 vogels. Deze vogels zijn vooral afkomstig uit Zeeuws-Vlaanderen en Zuid-Beveland. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A043 Grauwe gans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 16.600 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen grauwe ganzen zijn van grote nationale en grote internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaapplaats. De slaapplaatsfunctie, van regionale betekenis, betreft vooral de grauwe ganzen die in Zeeuws-Vlaanderen foerageren. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De Westerschelde & Saeftinghe, het Haringvliet en het Hollands Diep leveren de grootste bijdrage aan de grauwe gans in Nederland. Sinds midden jaren tachtig is de populatie sterk toegenomen, recent lijken de aantallen af te vlakken, waarbij in Saeftinghe aantallen van 50.000-75.000 vogels zijn bereikt (circa 30% van de internationale populatie). Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding. De doelstelling heeft geen betrekking op de eventuele functie van het gebied als broedgebied voor deze soort.

A048 Bergeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4.500 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen bergeenden zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Na de Waddenzee levert het gebied de grootste bijdrage. Net als in de Voordelta, maar in tegenstelling tot de andere zoute deltawateren gaat het vooral om een (na)zomervogel, met hoge aantallen in juni-oktober. Er is geen dip in augustus voor de ruitrek, hoewel een deel wel wegtrekt (Waddenzee), maar een toenemend aantal, recent 4.000-10.000 vogels, blijft tegenwoordig om in het gebied zelf te ruien. Sinds het begin van de jaren negentig is er een doorgaande populatietoename, die sterker is dan in de andere zoute Deltawateren. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A050 Smient

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 16.600 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen smienten zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaapplek. De slaapplek is van regionale betekenis. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Na de Waddenzee levert het gebied de grootste bijdrage. De soort is een wintergast, hoogste aantallen aanwezig in september-maart. De smient komt sterk geconcentreerd voor in Saeftinghe, waar 30.000-50.000 vogels overwinteren. Sinds de jaren tachtig is de populatie toegenomen met een factor drie, sterker dan in de andere zoute Deltawateren. Recent heeft echter een kentering plaatsgevonden, waardoor deze voorsprong weer verdwijnt. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding. De doelstelling heeft geen betrekking op de eventuele functie van het gebied als broedgebied voor deze soort.

A051 Krakeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 40 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de krakeend met name een functie als foerageergebied. De soort is het hele jaar aanwezig, maar vooral in het winterhalfjaar, met een doortrekpiek in september en hoogste aantallen in december-februari. De populatie is toegenomen zoals bijna overal, maar minder sterk dan in Grevelingen en Oosterschelde, waar de absolute aantallen tegenwoordig aanzienlijk hoger zijn dan in de Westerschelde & Saeftinghe. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A052 Wintertaling

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.100 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen wintertalingen zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. Het gebied levert na de Waddenzee, Lauwersmeer en Oostvaardersplassen de grootste bijdrage. Binnen het gebied komt de soort geconcentreerd voor in Saeftinghe. De wintertaling is vooral aanwezig in de winter, met de hoogste aantallen in september-maart. De populatie is toegenomen, weliswaar met sterke fluctuaties. De aantalsontwikkeling vertoont overeenkomsten met die van andere grondeleenden (verhoogde aantallen sinds 2000/2001 zoals ook bij wilde eend (A053), pijlstaart (A054), slobbeend (A056), krakeend (A051)), zodat veranderingen in voedselhabitat waarschijnlijk een rol spelen. Bij enkele van deze soorten is dit patroon echter ook in andere wateren zichtbaar. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A053 Wilde eend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 11.700 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen wilde eend zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. Na de Waddenzee levert het gebied de grootste bijdrage. De soort is het hele jaar aanwezig, maar

met lage aantallen in maart-mei. De aantalsontwikkeling vertoont overeenkomsten met die van andere grondeleenden (verhoogde aantallen sinds 2000/2001 zoals ook bij wintertaling (A052), pijlstaart (A054), slobbeend (A056), kraakeend (A051)), zodat veranderingen in voedselhabitat waarschijnlijk een rol spelen. Bij enkele van deze soorten is dit patroon echter ook in andere wateren zichtbaar. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A054 Pijlstaart

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.400 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen pijlstaarten zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. Na de Waddenzee levert het gebied de grootste bijdrage. De soort is een wintergast, aanwezig in september-maart, hoogste aantallen in oktober-januari, met een beperkte doortrekpiek in oktober. De aantalsontwikkeling vertoont overeenkomsten met die van andere grondeleenden (verhoogde aantallen sinds 2000/2001 zoals ook bij wilde eend (A053), wintertaling (A052), slobbeend (A056), kraakeend (A051)), zodat veranderingen in het voedselhabitat waarschijnlijk een rol spelen. Bij enkele van deze soorten is dit patroon echter ook in andere wateren zichtbaar. De toename wordt bij de pijlstaart mede veroorzaakt door verbreding van het seizoen. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A056 Slobbeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 70 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de slobbeend met name een functie als foerageergebied. De soort is het hele jaar present, met lage aantallen in juni/juli en doortrekpieken in september en maart/april. De aantallen zijn laag in vergelijking met andere Deltawateren, ook in Saeftinghe. De aantalsontwikkeling vertoont overeenkomsten met die van andere grondeleenden (verhoogde aantallen sinds 2000/2001 zoals ook bij wilde eend (A053), pijlstaart (A054), wintertaling (A052), kraakeend (A051)), zodat veranderingen in het voedselhabitat waarschijnlijk een rol spelen. Bij enkele van deze soorten is dit patroon echter ook in andere wateren zichtbaar. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A069 Middelste zaagbek

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 30 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de middelste zaagbek met name een functie als foerageergebied. De soort is een wintergast, aanwezig in oktober-april, met hoogste aantallen in december-maart. Sinds midden jaren negentig is de populatie nogal afgenomen in een patroon dat overeenkomsten vertoont met dat van fuut (A005) en nonnetje (A068) en op vergelijkbare wijze afwijkt van het patroon in de andere deltawateren, zodat waarschijnlijk veranderingen in de beschikbaarheid van vis in de Westerschelde een rol spelen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A075 Zeearend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Aantallen zeearenden zijn van grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. Het gebied levert één van de grootste bijdragen in Nederland. Populatieaantallen lijken toe te nemen, maar de gegevens zijn niet toereikend voor een trendanalyse. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A103 Slechtvalk

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 8 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Aantallen slechtvalken zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. Het betreft één van de belangrijkste gebieden voor de slechtvalk in Nederland. Aantallen lijken stabiel, maar de gegevens zijn niet toereikend voor een trendanalyse. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A130 Scholekster

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 7.500 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen scholeksters zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert na de Waddenzee en Oosterschelde de grootste bijdrage. De soort foerageert in het intergetijdengebied en overtijt met name op de Hooge Platen, in minder mate op Ossensisse en Braakmanhaven. Het seizoensverloop is vergelijkbaar met de Oosterschelde, met de hoogste aantallen in augustus-februari. De populatieontwikkeling is echter heel anders, met tijdelijk verhoogde aantallen in het midden van de jaren negentig in plaats van een meer doorgaande afname zoals in de Oosterschelde. Een abrupte afname van 1998/1999 op 1999/2000 suggereert een afname van de draagkracht, maar de aantallen zijn niet lager dan in de tweede helft van de jaren tachtig en de afname is inmiddels gestabiliseerd. Ondanks de bijdrage van de Westerschelde aan de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is gekozen voor behoud, omdat herstel van het leefgebied niet realistisch lijkt.

A132 Kluut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 540 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen kluten zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert na de Waddenzee en Oosterschelde de grootste bijdrage. De soort is het hele jaar present, maar met duidelijke doortrekpieken in oktober/november en maart/april en zonder zwaartepunt in het voorjaar zoals in de Oosterschelde. Het aantalsverloop vertoont een toenemende tendens, maar met sterke fluctuaties en is niet significant. Behoud van de

huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A137 Bontbekplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 430 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen bontbekplevieren zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Na de Waddenzee levert het gebied de grootste bijdrage voor de populatie die naar West/Zuid-Afrika trekt. Voor de populatie die in West-Europa en Noord-Afrika overwintert levert het gebied na de Waddenzee en de Oosterschelde de grootste bijdrage. De soort is grotendeels doortrekker met een scherpe piek in aantallen in september die wordt toegeschreven aan de eerstgenoemde populatie, evenals de hoogste van de twee veel lagere voorjaarspieken in mei. Een eerdere, nog lagere maar wel afzonderlijke piek in maart, wordt toegeschreven aan de eerstgenoemde populatie. Deze populatie beleefde een dal in de eerste helft van de jaren negentig maar herstelde zich daarna, om de laatste jaren weer wat af te nemen. Over het geheel is sprake van een beperkte afname. Ondanks grote fluctuaties is er een overeenkomst met het aantalsverloop in de verschillende zoute deltawateren, zodat het waarschijnlijk is dat de oorzaken van de veranderingen ten minste gedeeltelijk buiten de Delta liggen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A138 Strandplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 80 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen strandplevieren zijn van grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert de grootste bijdrage in Nederland. De soort is aanwezig in het zomerhalfjaar, maar net als in de Oosterschelde met een sterk accent op de periode van de najaarstrek, met een scherpe piek in augustus. Eind jaren tachtig is de populatie fors afgenomen, deze afname heeft zich na een onderbreking in het midden van de jaren negentig, in de recente jaren voortgezet. De aantallen doortrekkers in Nederland worden grotendeels bepaald door de omvang van de eigen broedpopulatie en de afname is voor een groot deel een gevolg van verlies aan geschikte broedgebieden. De draagkrachtschatting is berekend over de periode na de grootste landelijke afname, 1989-2003.

A140 Goudplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.600 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen goudplevieren zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De soort is aanwezig in het winterhalfjaar. De hoogste aantallen komen voor in oktober-februari, met een sterke piek in november, net als elders in de zoute Delta. De voorjaarspiek van februari/maart komt in de Westerschelde

& Saeftinghe minder naar voren. Net als in de Oosterschelde en beantwoordend aan het landelijke beeld van de monitoringsgebieden, vertoont het aantalsverloop een toename sinds begin jaren negentig. De landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding heeft zijn oorsprong in een afname van de (veel grotere) aantallen in de landelijke gebieden buiten het monitoringsnetwerk. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.

A141 Zilverplevier

- Doel** Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.500 vogels (seizoensgemiddelde).
- Toelichting** Aantallen zilverplevieren zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert na de Waddenzee, Noordzeekustzone en de Oosterschelde de grootste bijdrage. De soort is het hele jaar present met lage aantallen in juni/juli en doortrekpieken in september en mei, maar ook relatief hoge aantallen overwinteraars. De voorjaarpiek is meer prominent aanwezig dan in de Oosterschelde. Rond midden jaren negentig waren tijdelijk verhoogde aantallen aanwezig. Het patroon lijkt sterk op dat van de Oosterschelde, en is in een wat positievere variant ook in de Waddenzee terug te vinden. De oorzaken zullen ten minste voor een deel buiten Nederland liggen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A142 Kievit

- Doel** Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4.100 vogels (seizoensgemiddelde).
- Toelichting** Het gebied heeft voor de kievit met name een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het betreft een concentratiegebied met de grootste bijdrage na de Waddenzee en de Oosterschelde (de verspreiding is echter diffuus). Populatieaantallen zijn sinds de jaren tachtig verdubbeld. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A143 Kanoet

- Doel** Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 600 vogels (seizoensgemiddelde).
- Toelichting** Aantallen kanoeten waren in 1993-1997 van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De betekenis van het gebied is ondergeschikt aan die van de Waddenzee en de Oosterschelde, maar het is wel het derde foerageergebied van de kanoet in Nederland. Op de hoogwatervluchtplaats overwinteren in de regel enkele duizenden vogels op de Hooge Platen. De hoogste aantallen van de ondersoort *islandica* komen eind herfst en in de winter, van oktober tot februari, voor. De ondersoort *canutus* trekt door in veel lagere aantallen in augustus. Er is een kleine voorjaarspiek in mei. De aantallen laten een beperkte afname zien die echter binnen het deltagebied bijna verwaarloosbaar is ten opzichte van de doorgaande toename in de

Oosterschelde. Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is gekozen voor behoud gezien de toename in de Delta en omdat herstel van leefgebied niet realistisch lijkt.

A144 Drieteenstrandloper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen drieteenstrandlopers zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaapplek. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert na de Waddenzee en de Noordzeekustzone de grootste bijdrage. De soort is het hele jaar aanwezig, maar met lage aantallen, tot afwezig in juni/juli en een zeer sterke voorjaarspiek in mei; de najaarspiek die met name in de Oosterschelde duidelijk optreedt is hier veel minder prominent. Het aantalsverloop vertoont een sterke toename, net als in de Oosterschelde en de Voordelta. De landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is niet gebaseerd op een negatieve trend maar op verstoring door recreatiedruk in het leefgebied. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A149 Bonte strandloper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 15.100 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen bonte strandlopers zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaapplek. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert na de Waddenzee en de Oosterschelde de grootste bijdrage. De soort is een wintergast, met hoogste aantallen in november-januari. Populatieaantallen zijn stabiel, maar net als bij een aantal andere soorten met schijnbaar cyclische fluctuaties die sterk overeenkomen met die van de Oosterschelde en die waarschijnlijk worden gestuurd door strenge winters (via invloed daarvan op voedselbeschikbaarheid). Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A157 Rosse grutto

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.200 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de rosse grutto met name een functie als foerageergebied en als slaapplek. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De betekenis van het gebied is ondergeschikt aan die van de Waddenzee en de Oosterschelde, maar het betreft wel het derde foerageergebied van de rosse grutto in Nederland. De soort foerageert in de intergetijdengebieden, overtij met name op de Hooge Platen. De rosse grutto overwintert ook in het gebied, maar hogere aantallen komen voor tijdens de najaarstrek in augustus en sterk verhoogde aantallen tijdens de voorjaarstrek in mei. De aantallen zijn net als in de Oosterschelde en de Voordelta opvallend stabiel. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A160 Wulp

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.500 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen wulpen zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert na de Waddenzee en Oosterschelde de grootste bijdrage, maar met aanzienlijk lagere aantallen. Vanuit het intergetijdengebied wordt voornamelijk op de Hooge Platen overtijt. Het seizoensverloop vertoont net als in de Oosterschelde een grote doortrekpiek in augustus/september, iets lagere aantallen overwinteraars en een voorjaarspiek in januari-maart. Deze ligt lager dan de najaarspiek. Populatieaantallen zijn stabiel met enige fluctuatie. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A161 Zwarte ruiter

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 270 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen zwarte ruiters zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert na de Waddenzee en de Oosterschelde de grootste bijdrage. Saeftinghe is verreweg het belangrijkste deel van het gebied. In mindere mate is ook de Inlaag 1887 bij Ellewoutsdijk van belang. De soort is een doortrekker en komt sterk geconcentreerd voor in de nazomer/herfst met hoogste aantallen in juli-september en een piek in juli/augustus. De soort is in dit gebied duidelijk eerder aanwezig dan in de Oosterschelde. Er zijn veel lagere aantallen tijdens de voorjaarsstrek in april/mei. De aantallen zijn min of meer stabiel, mogelijk een lichte toename, met sterke fluctuaties die overeenkomsten vertonen met die in de Oosterschelde en doen denken aan die van andere soorten (bonte strandloper (A137); effecten strenge winters). De zwarte ruiter heeft een voorkeur voor de meest slikkige gebieden. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A162 Tureluur

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.100 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen tureluurs zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert na de Waddenzee en de Oosterschelde de grootste bijdrage. De hoogste aantallen zijn aanwezig in de zomer, met een sterke piek in juli en een kleinere in april. De aantallen vertonen geen duidelijke trend, maar fluctueren in een patroon dat vergelijkbaar is met dat van de Oosterschelde en met de patronen van de zwarte ruiter (A161) en de bonte strandloper (A149), hetgeen suggereert dat fluctuaties in voedselaanbod en/of strenge winters een rol spelen. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A164 Groenpootruiter

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 90 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen groenpootruiters zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaapplek. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert na de Waddenzee en de Oosterschelde de grootste bijdrage. Het gebied levert na de Waddenzee en de Oosterschelde de grootste bijdrage. Het seizoensverloop is vergelijkbaar met dat van de tureluur (A162), met een hoge piek tijdens de najaarstrek in augustus en een lage in mei. In de wintermaanden is de soort nagenoeg afwezig. Net als elders in de Delta vertonen de aantallen een duidelijke toename. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A169 Steenloper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 230 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen steenlopers zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en als slaapplek. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. Het gebied levert na de Waddenzee en de Oosterschelde de grootste bijdrage. De soort is het hele jaar present maar met lage aantallen in juni en juli. De aantallen lijken enigszins te zijn afgenomen, maar deze trend is niet significant. Omdat herstel van het leefgebied niet realistisch lijkt en gezien de beperkte bijdrage van de Westerschelde aan de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding, is gekozen voor behoud.

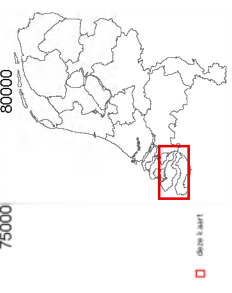
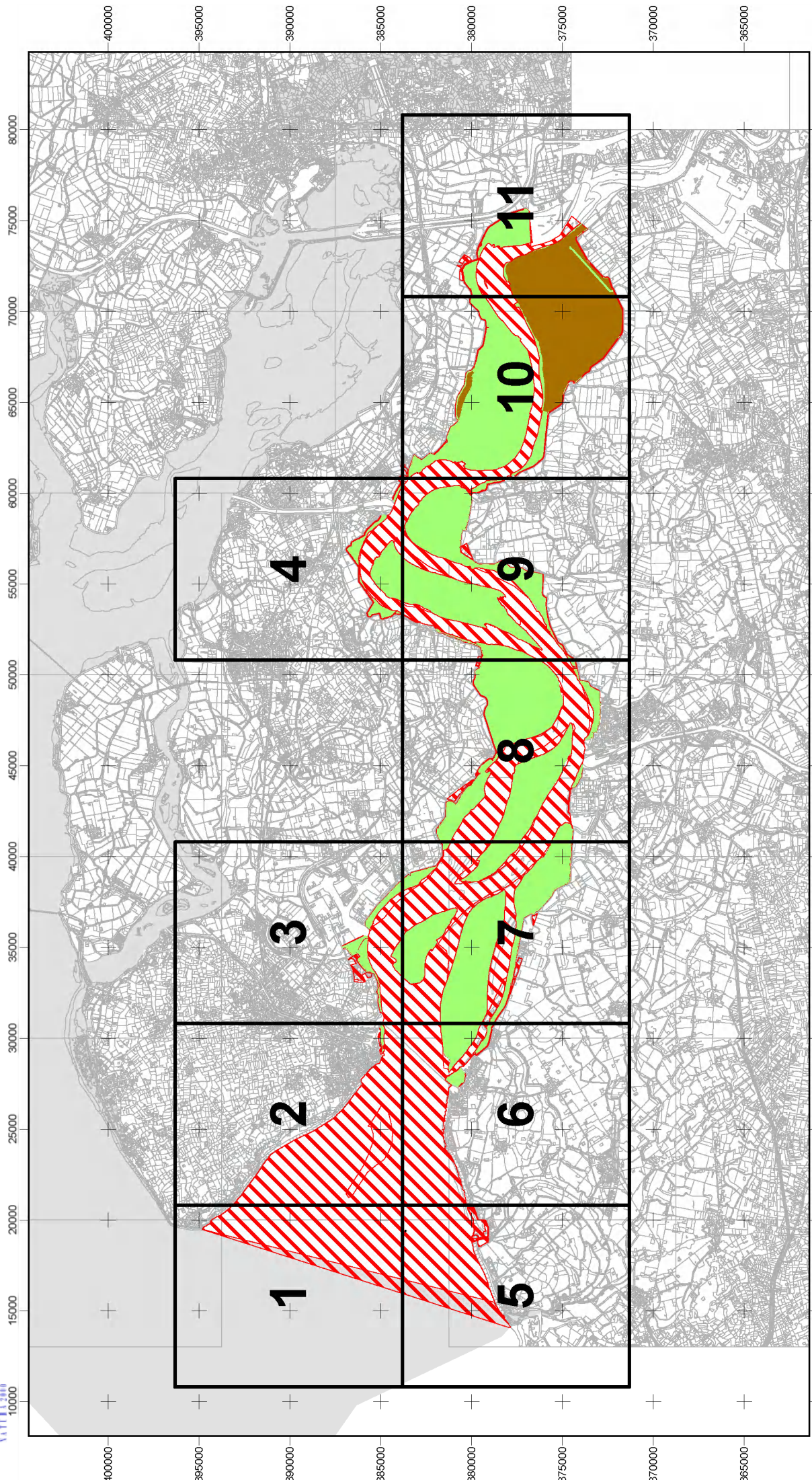
5.7 Beschermde natuurmonumenten

Het Natura 2000-gebied omvat één of meer voormalige beschermde natuurmonumenten (zie paragrafen 2.1 en 3.3 van deze Nota van toelichting). Ingevolge artikel 15a, derde lid, Natuurbeschermingswet 1998, heeft de bescherming van dat deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit. Voor zover deze doelstellingen Natura 2000-waarden betreffen (zoals opgenomen in paragraaf 4.2 van deze Nota van toelichting), maken deze deel uit van de in voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. Indien de doelstellingen geen Natura 2000-waarden betreffen, houden deze doelstellingen, zoals de bescherming van het natuurschoon, hun zelfstandige betekenis. In een aantal gevallen is het niet mogelijk om zowel de doelen die voortkomen uit de aanwijzing als beschermd natuurmonument als de Natura 2000-doelstellingen te bereiken (bijvoorbeeld omdat dat om tegenstrijdig beheer vraagt). In deze gevallen hebben de Natura 2000-doelen voorrang om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen. In het beheerplan zullen de doelen (de natuurwetenschappelijke betekenis en landschappelijke waarden) van voormalig beschermd natuurmonumenten, net als die van Natura 2000, in ruimte en tijd worden uitgewerkt. Dan wordt ook uitgewerkt waar achteruitgang van het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis is toegestaan ten gunste van Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. De van rechtswege vervallen besluiten zijn ter informatie aan het einde van dit besluit toegevoegd.

De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft in een brief van 30 juni 2009 (TK 2008-2009, 31700 XIV, nr. 160) aangekondigd een voorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 in procedure te zullen brengen, waarin wordt voorgesteld dat voor de doelen die voortkomen uit de aanwijzing als beschermd natuurmonument - voor zover deze verder gaan dan de Natura 2000 doelen - het oorspronkelijke beschermingsregime voor natuurmonumenten zal gaan gelden. Wanneer dat aangekondigde wetsvoorstel door het parlement wordt aanvaard, betekent dat onder meer dat de uitwerking van die doelen in het beheerplan facultatief wordt, in plaats van dat daartoe een verplichting geldt.

Natura 2000-gebied #122 overzichtskaart Westerschelde & Saeftinghe

Opdrachtnummer:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

Ministerie van LNV, Programma Directie Natura 2000

Kaartproductie: Directie Kennis & Innovatie

Datum kaart: 25-nov-2009

Legenda

- VR + HR
- VR + HR + BN
- VR
- VR ertol
- Ander Natura 2000-gebied (indicaief)
- VR - Vogelrichtlijngebied
- HR - Habitatrichtlijngebied
- BN - Beschermde Natuurmonument

Schaal 1 : 280.000 (A4)

Natura 2000-gebied #122 kaartblad1 Westerschelde & Saeftinghe

15000

20000

395000

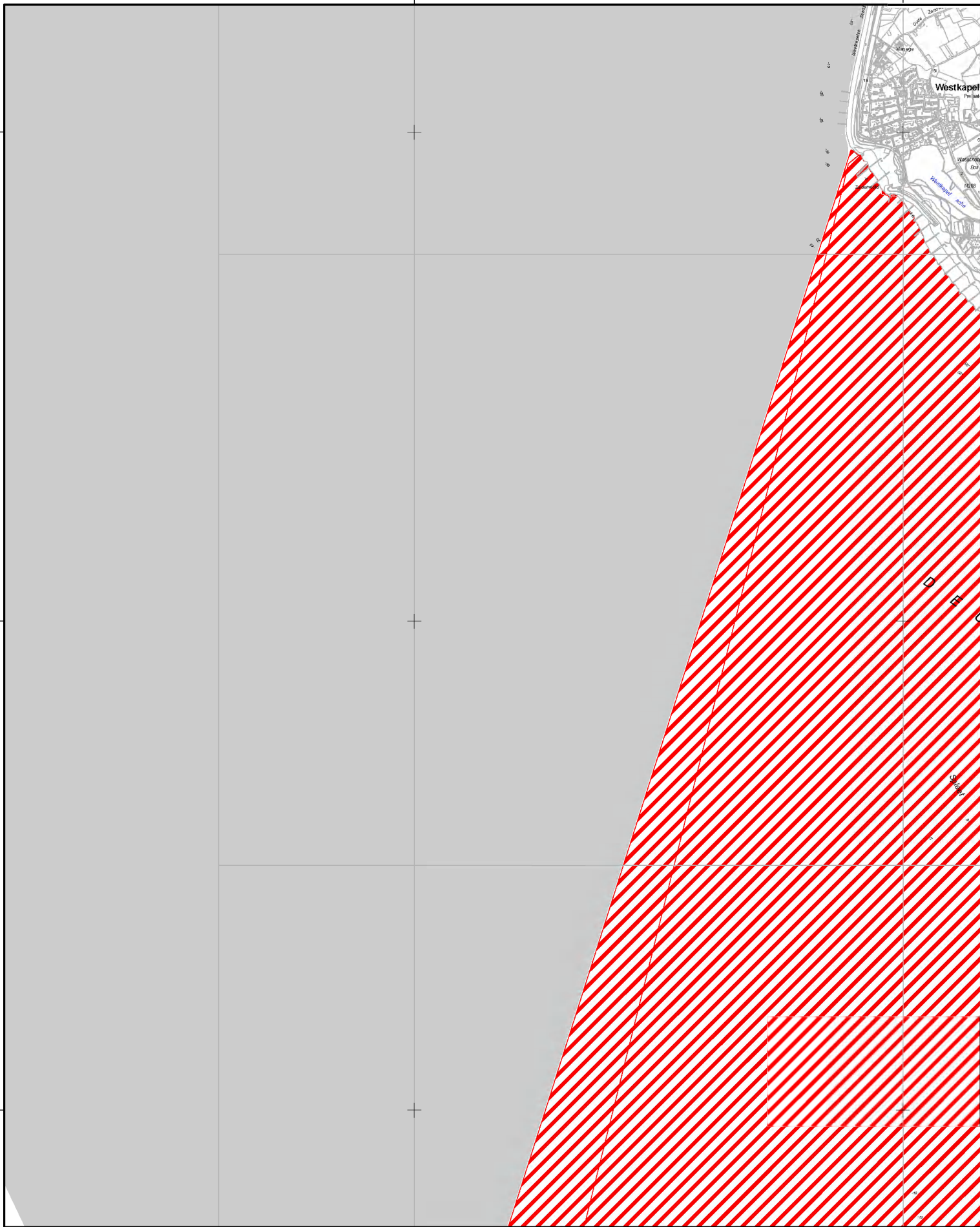
395000

390000

390000

385000

385000

Opdrachtgever:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

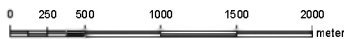
Ministerie van LNV, Programmadirectie Natura 2000

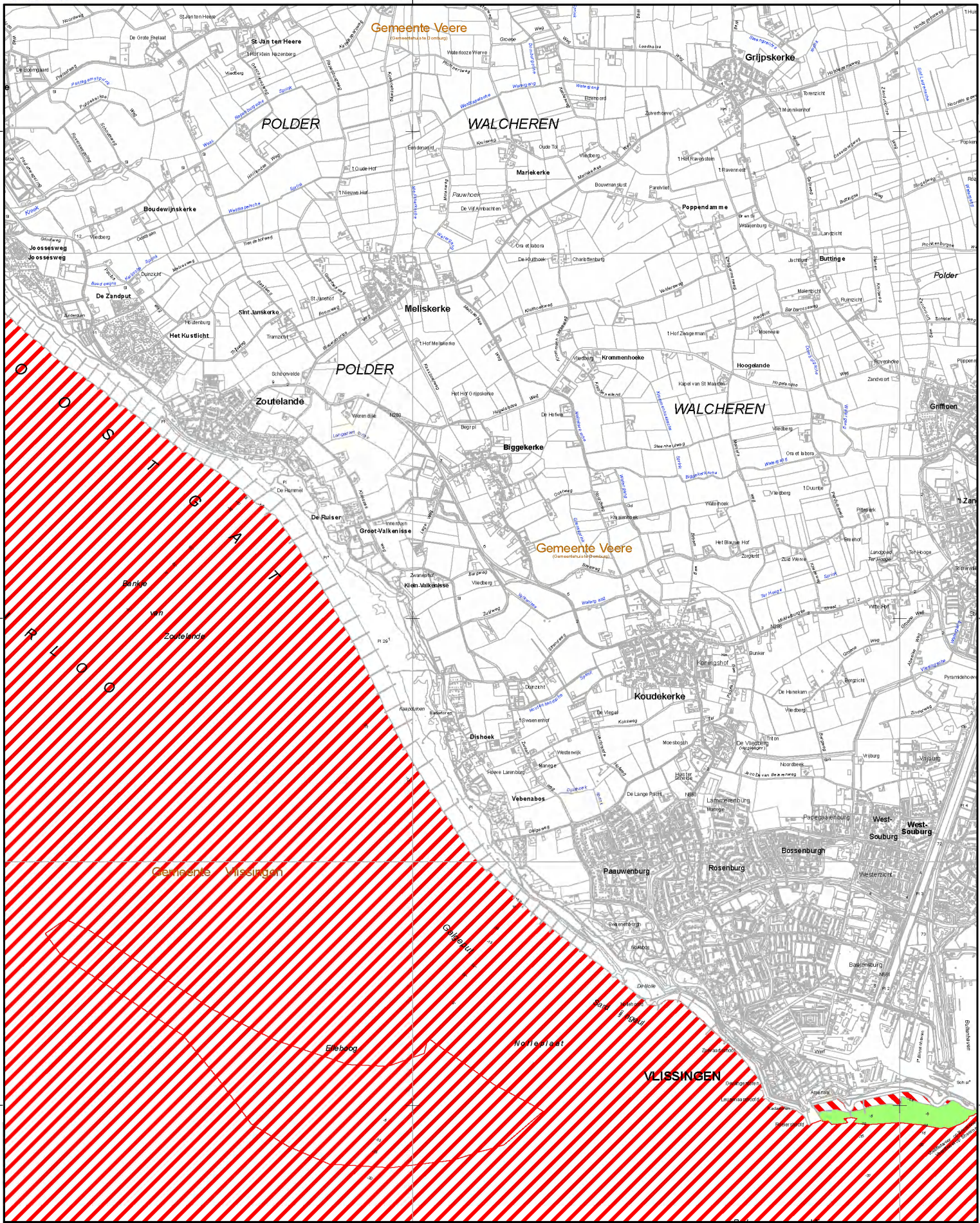
Kaartproductie: Directie Kennis & Innovatie
Datum kaart: 26-okt-2009

Legenda

- VR + HR
- VR + HR + NB
- VR eraf
- VR erbij
- Ander Natura 2000-gebied (Indicatief)
- VR = Vogelrichtlijngebied
- HR = Habitatrichtlijngebied
- NB = NBwet-gebied

Schaal 1 : 50.000 (A4)

Opdrachtgever:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

Ministerie van LNV, Programmadirectie Natura 2000

Kaartproductie: Directie Kennis & Innovatie

Datum kaart: 26-okt-2009

Legenda

VR + HR

VR + HR + NB

VR eraf

VR erbij

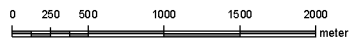
Ander Natura 2000-gebied (indicatief)

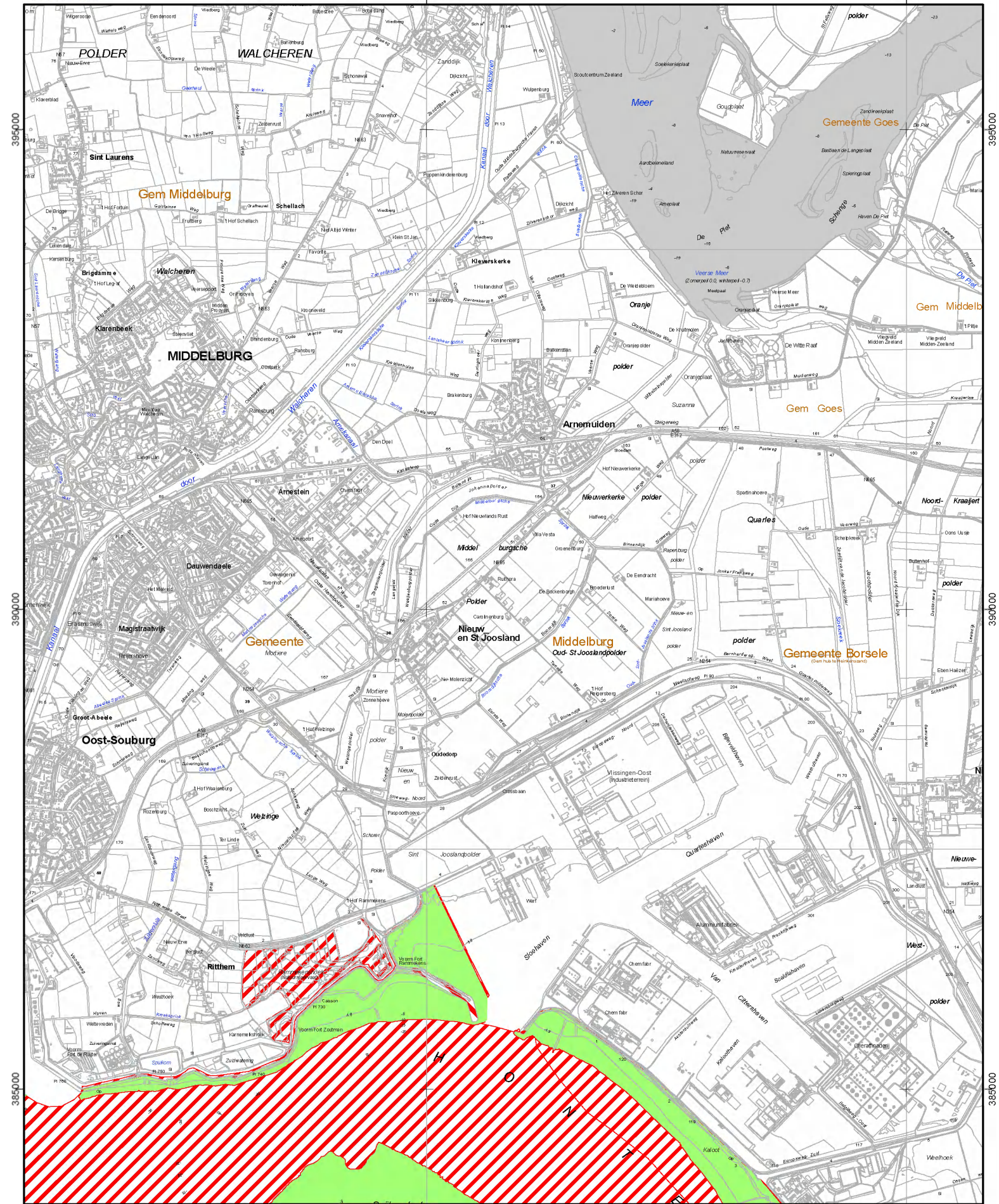
VR = Vogelrichtlijngebied

HR = Habitatrichtlijngebied

NB = NBwet-gebied

Schaal 1 : 50.000 (A4)

Opdrachtgever:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

Ministerie van LNV, Programmadirectie Natura 2000

Kaartproductie: Directie Kennis & Innovatie

Datum kaart: 26-okt-2009

Legenda

VR + HR

VR + HR + NB

VR erf

VR erbij

Ander Natura 2000-gebied (Indicatief)

VR = Vogelrichtlijngebied

HR = Habitatrichtlijngebied

NB = NBwet-gebied

Schaal 1 : 50.000 (A4)

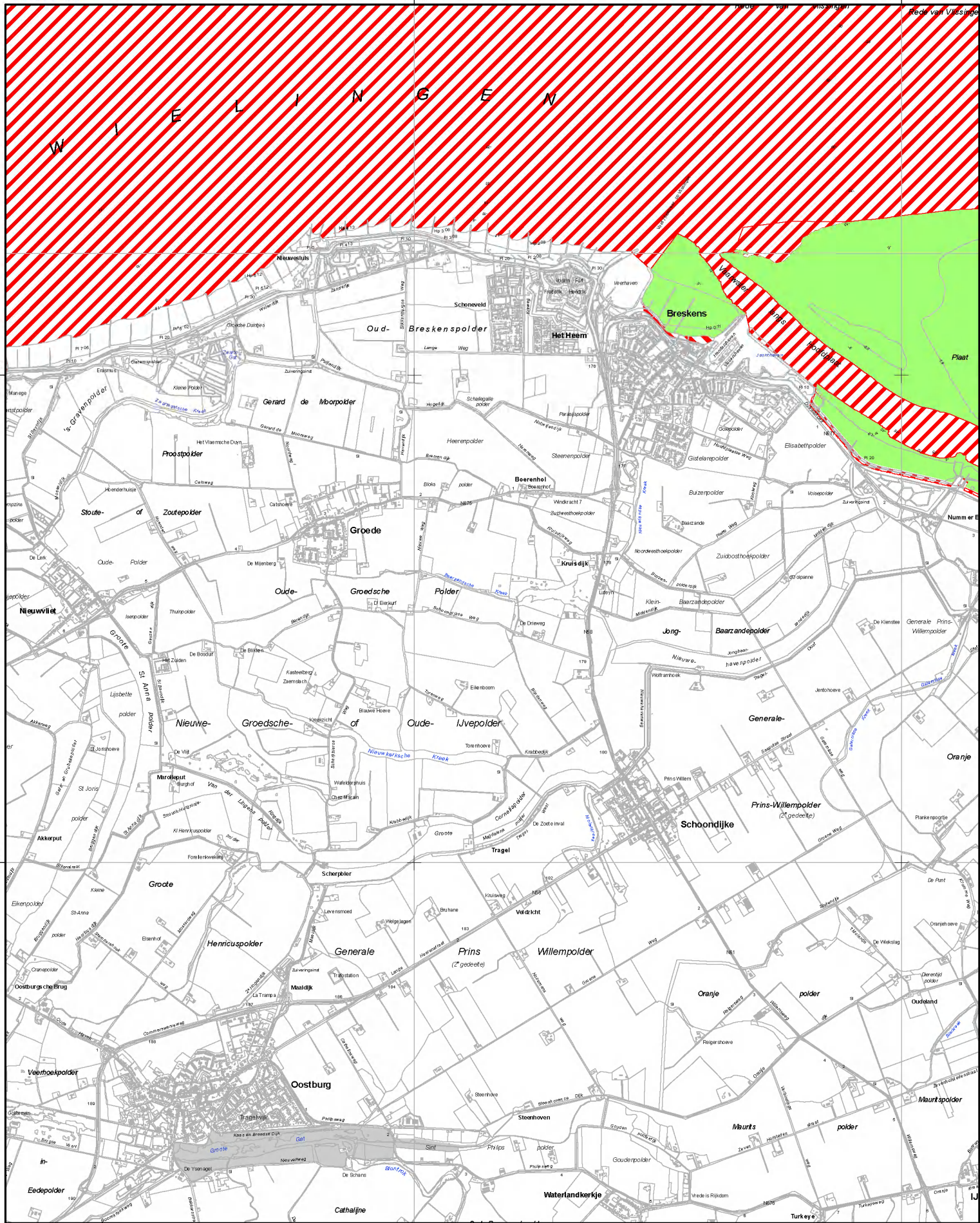
0 250 500 1000 1500 2000
meter

deze kaart

Opdrachtgever:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

Ministerie van LNV, Programmadirectie Natura 2000

Kaartproductie: Directie Kennis & Innovatie

Datum kaart: 26-okt-2009

Legenda

VR + HR

VR + HR + NB

VR erf

VR erbij

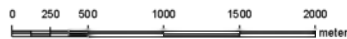
Ander Natura 2000-gebied (Indicatief)

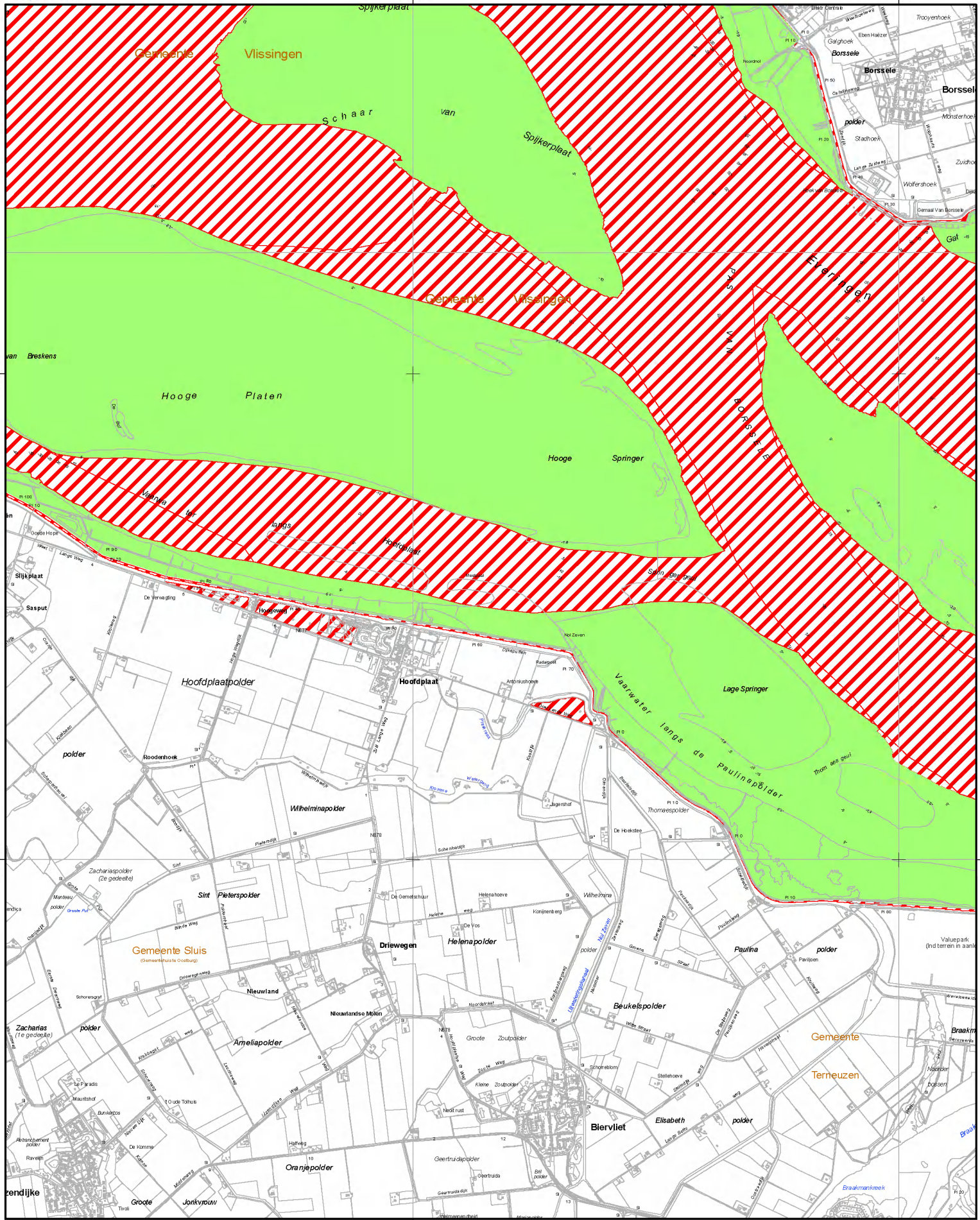
VR = Vogelrichtlijngebied

HR = Habitatrichtlijngebied

NB = NBwet-gebied

Schaal 1 : 50.000 (A4)

Opdrachtgever:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

Ministerie van LNV, Programmadirectie Natura 2000

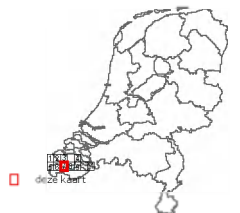
Kaartproductie: Directie Kennis & Innovatie

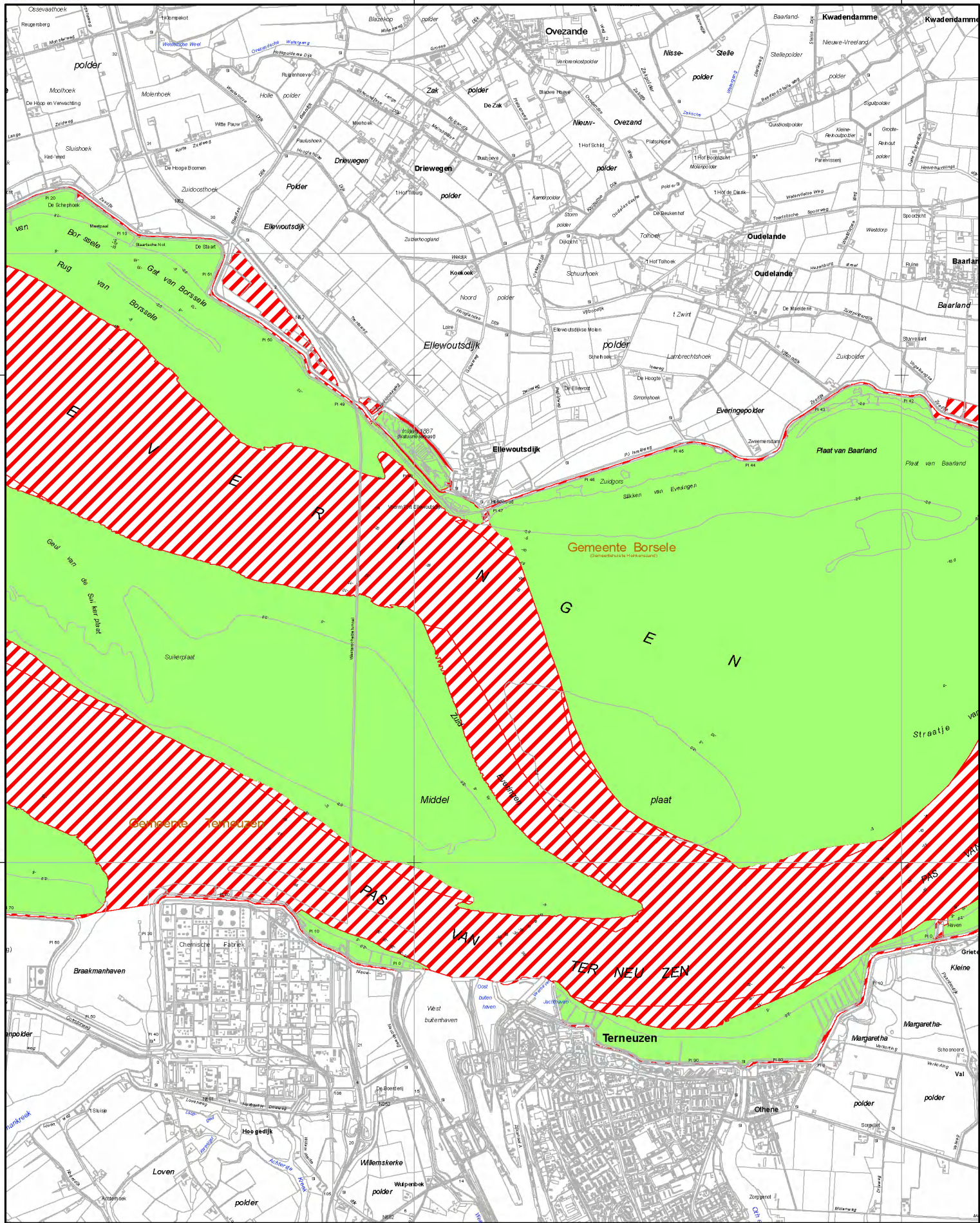
Datum kaart: 26-okt-2009

Legenda

- VR + HR
- VR + HR + NB
- VR eraf
- VR erbij
- Ander Natura 2000-gebied (Indicatief)
- VR = Vogelrichtlijngebied
- HR = Habitatrichtlijngebied
- NB = NBwet-gebied

Schaal 1 : 50.000 (A4)

Opdrachtgever:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

Ministerie van LNV, Programmadirectie Natura 2000

Kaartproductie: Directie Kennis & Innovatie

Datum kaart: 26-okt-2009

Legenda

VR + HR

VR + HR + NB

VR erf

VR erbij

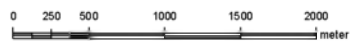
Ander Natura 2000-gebied (Indicatie)

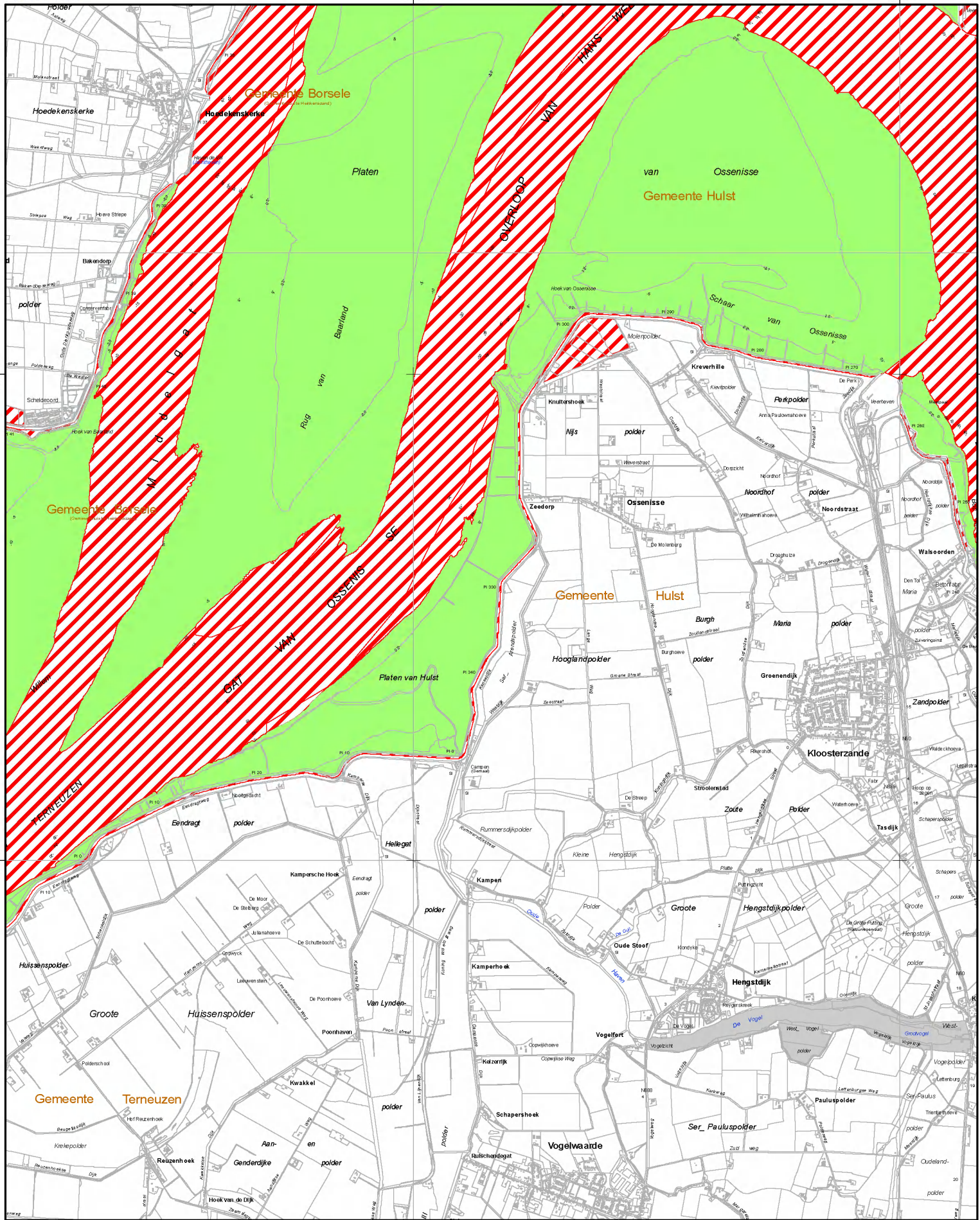
VR = Vogelrichtlijngebied

HR = Habitatrichtlijngebied

NB = NBwet-gebied

Schaal 1 : 50.000 (A4)

Opdrachtgever:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

Ministerie van LNV, Programmadirectie Natura 2000

Kaartproductie: Directie Kennis & Innovatie

Datum kaart: 26-okt-2009

Legenda

VR + HR

VR + HR + NB

VR erf

VR erbij

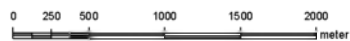
Ander Natura 2000-gebied (Indicatie)

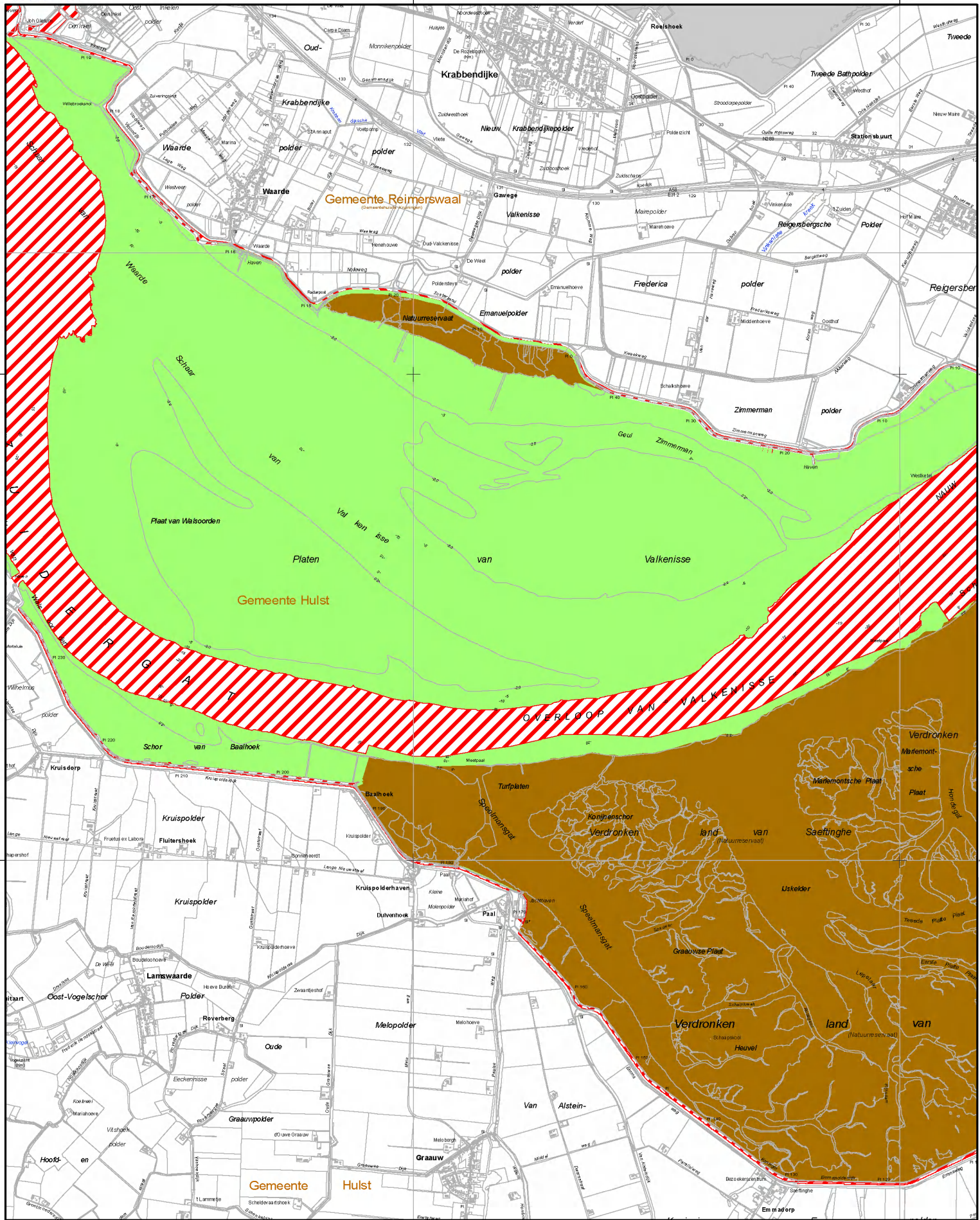
VR = Vogelrichtlijngebied

HR = Habitatrichtlijngebied

NB = NBwet-gebied

Schaal 1 : 50.000 (A4)

Opdrachtgever:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

Ministerie van LNV, Programmadirectie Natura 2000

Kaartproductie: Directie Kennis & Innovatie

Datum kaart: 26-okt-2009

Legenda

VR + HR

VR + HR + NB

VR erf

VR erfj

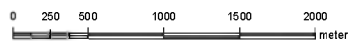
Ander Natura 2000-gebied (indicatief)

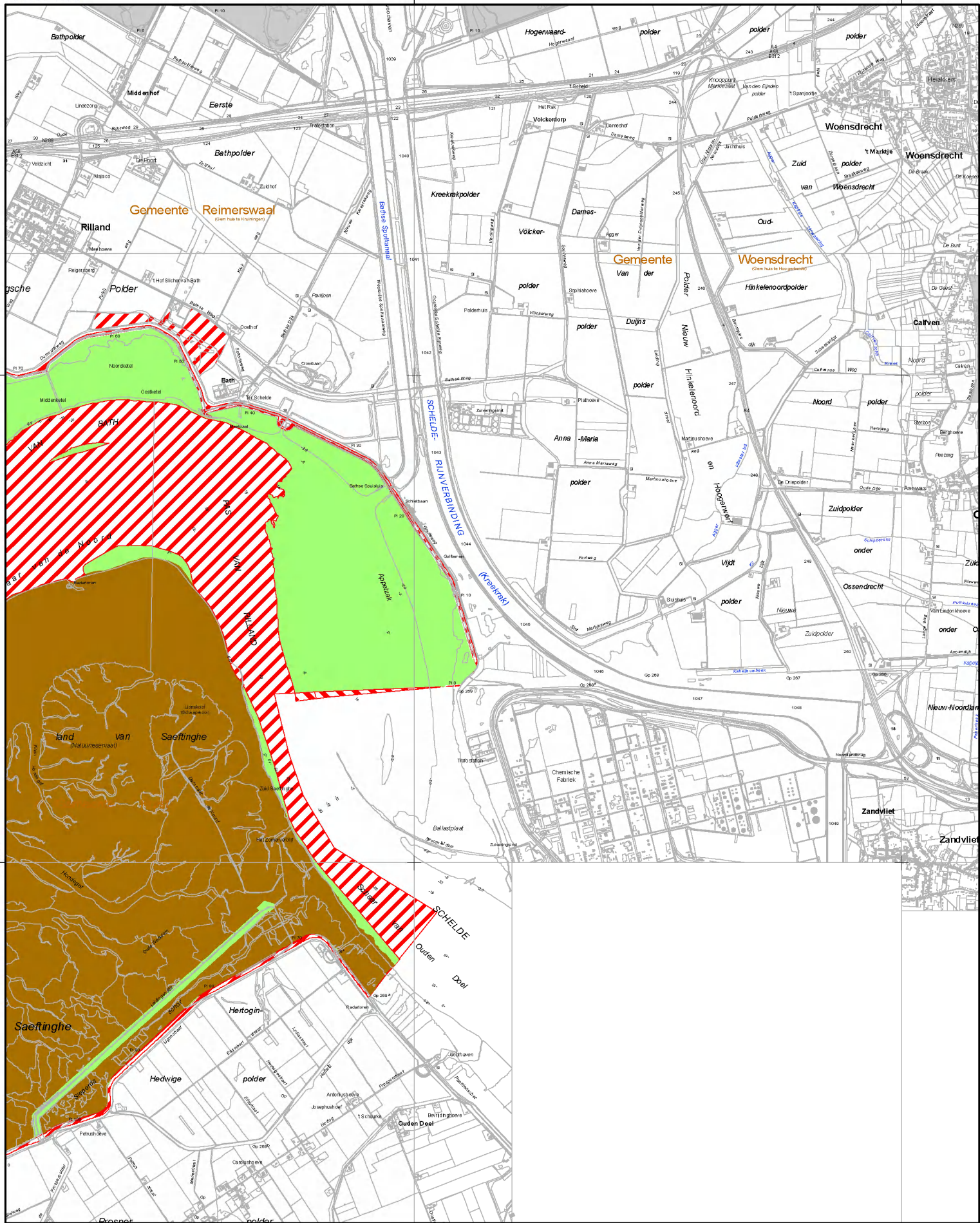
VR = Vogelrichtlijngebied

HR = Habitatrichtlijngebied

NB = NBwet-gebied

Schaal 1 : 50.000 (A4)

Opdrachtgever:

Ministerie van Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit

Ministerie van LNV, Programmadirectie Natura 2000

Kaartproductie: Directie Kennis & Innovatie

Datum kaart: 26-okt-2009

Legenda

VR + HR

VR + HR + NB

VR eraf

VR erbij

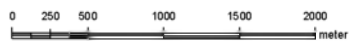
Ander Natura 2000-gebied (indicatief)

VR = Vogelrichtlijngebied

HR = Habitatrichtlijngebied

NB = NBwet-gebied

Schaal 1 : 50.000 (A4)

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrictlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

- B.1. Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)
- B.2. Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.3)
- B.3. Toepassing selectiecriteria Habitatrictlijngebieden (paragraaf 4.3)
- B.4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

B.1. Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype permanent overstroomde zandbanken (H1110). Het subtype *Noordzee-kustzone* komt voor in het gebied.

B.2. Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.3)

De vogelsoorten waarvoor het gebied Verdrongen Land van Saeftinghe in 1995 is aangewezen, betreffen een opsomming van vogelsoorten waaraan het gebied zijn natuurwetenschappelijke betekenis ontleent. Niet eerder dan bij de aanwijzing van 49 Vogelrichtlijngebieden in 2000 is vastgesteld voor welke soorten op grond van artikel 4 van de Vogelrichtlijn een verplichting bestaat voor het treffen van speciale beschermingsmaatregelen in de vorm van de aanwijzing van gebieden (in de Richtlijn aangeduid als "speciale beschermingszones")¹⁷. Dit betreft in de eerste plaats 46 soorten die zijn opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn¹⁸. Daarnaast zijn gebieden aangewezen voor 51 (andere) trekkende vogelsoorten zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn.

De vogelsoorten waarvoor het gebied Westerschelde in 2000 is aangewezen, zijn indertijd ontleend aan SOVON (2000)¹⁹. De numerieke criteria die daarin zijn opgenomen zijn ontleend aan de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000)²⁰. Een gebied wordt slechts aangewezen voor de soorten waarvoor het gebied van landelijke betekenis is. Hiervan is in beginsel sprake indien het gebied minstens 1% van de landelijke broedpopulatie herbergt, indien 0,1% van de biogeografische populatie geregeld in het gebied verblijft of indien het gebied in combinatie met andere gebieden voldoende bijdrage kan leveren aan een sleutelpopulatie.

Voor eventuele toevoeging of verwijdering van vogelsoorten is gebruik gemaakt van SOVON & CBS (2005)²¹ waarin de ontwikkeling van vogelaantallen in de laatste decennia is beschreven. Dit rapport heeft ten grondslag gelegen aan de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Vogelrichtlijnsoorten. In bijlage 1 van dit rapport zijn de

¹⁷ Ministerie van LNV (2000): Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, bijlage 1. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

¹⁸ De Nota van Antwoord (2000) vermeldt 44 soorten van bijlage I waarvoor gebieden kunnen worden aangewezen. Voor één soort zijn geen gebieden aangewezen omdat er geen vaste verblijfplaatsen zijn (lachstern). Sindsdien zijn verder drie soorten aan bijlage I toegevoegd. Voor twee van deze soorten (strandplevier en dwergmeeuw) waren reeds gebieden aangewezen. Voor de dwerggans worden naar aanleiding van een rechterlijke uitspraak gebieden aangewezen. Per saldo zijn er dus voor 46 soorten van bijlage I gebieden aangewezen.

¹⁹ SOVON (2000): Belangrijke vogelgebieden in Nederland 1993-97. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

²⁰ Ministerie van LNV (2000): Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, bijlage 1, selectiecriteria en methode van begrenzing. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

²¹ SOVON & CBS (2005): Trends van vogelaantallen in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

verschillen aangegeven tussen de soortenlijsten per gebied die in beide aangehaalde rapporten zijn opgenomen.

Om ecologische redenen, die in voorkomende gevallen hieronder zijn vermeld, is soms van deze algemene criteria afgeweken. Deze werkwijze heeft voor de lijst van vogelsoorten waarvoor dit gebied is aangewezen, de volgende consequenties:

- Van de oorspronkelijke aanwijzingen zijn de volgende vogelsoorten gehandhaafd: fuut (A005), kleine zilverreiger (A026), lepelaar (A034), kolgans (A041), grauwe gans (A043), bergeend (A048), smient (A050), krakeend (A051), wintertaling (A052), wilde eend (A053), pijlstaart (A054), slobbeend (A056), middelste zaagbek (A069), bruine kiekendief (A081), slechtvalk (A103), scholekster (A130), kluut (A132), bontbekplevier (A137), strandplevier (A138), goudplevier (A140), zilverplevier (A141), kievit (A142), kanoet (A143), drieteenstrandloper (A144), bonte strandloper (A149), rosse grutto (A157), wulp (A160), zwarte ruiter (A161), tureluur (A162), groenpootruiter (A164), steenloper (A169), zwartkopmeeuw (A176), grote stern (A191), visdief (A193), dwergstern (A195) en blauwborst (A272).
- In afwijking van de oorspronkelijke aanwijzingen, maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor één vogelsoort van bijlage I: zeearend (A075) als niet-broedvogel. Op grond van toegenomen kennis over aantallen, verspreiding en populatieomvang zijn voor deze soort instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd voor de vijf gebieden met de grootste bijdrage en de gebieden die eerder waren geselecteerd. Dit gebied blijkt bij toepassing van dit criterium tot de belangrijkste vijf gebieden te behoren.
- In vergelijking tot de oorspronkelijke aanwijzing (1995), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is de rietgans (thans aangeduid als toendrarietgans), een trekvogelsoort zoals bedoeld in artikel 4.2, niet meer opgenomen omdat het voorkomen niet voldoet aan het getalsmatige criterium (minstens 0,1% van de biogeografische populatie).
- In afwijking van de oorspronkelijke aanwijzing zijn de volgende vogelsoorten niet meer opgenomen, omdat deze soorten niet behoren tot de soorten waarvoor Vogelrichtlijngebieden worden aangewezen conform de in 2000 geformuleerde beleidslijn (zie boven): bosruiter, zilvermeeuw en smelleken.
- In afwijking van de oorspronkelijke aanwijzing van het Verdrongen Land van Saeftinghe (1995) zijn de volgende vogelsoorten die waren vermeld als broedvogel, niet meer opgenomen omdat deze soorten alleen als niet-broedvogel kunnen worden aangewezen conform de in 2000 geformuleerde beleidslijn (zie boven): grauwe gans en tureluur.
- In afwijking van de oorspronkelijke aanwijzing van het Verdrongen Land van Saeftinghe (1995) zijn de volgende vogelsoorten die waren vermeld als niet-broedvogel (functie van het gebied als slaapplek), niet meer opgenomen omdat deze soorten alleen als broedvogel kunnen worden aangewezen conform de in 2000 geformuleerde beleidslijn (zie boven): blauwe kiekendief en bruine kiekendief.

B.3. Toepassing selectiecriteria Habitatrichtlijngebieden (paragraaf 4.3)

In dit onderdeel wordt voor elk habitatype en elke soort waarvoor het onderhavige gebied aan de selectiecriteria voldoet (zie paragraaf 4.3), een overzicht gegeven van alle daarvoor kwalificerende gebieden. Dit gebeurt zoveel mogelijk in de vorm van een tabel met de gebieden die aan de selectiecriteria voldoen, onder vermelding van de relatieve bijdrage. In het geval van habitatypen betreft dit het actuele aandeel van de landelijke oppervlakte dat in het gebied aanwezig is. Indien kwaliteit een rol heeft gespeeld in de bepaling van de gebiedselectie voor habitatypen is dit tekstueel toegelicht. In het geval van soorten betreft de relatieve bijdrage het aandeel van de landelijke populatie dat (geregeld) in het gebied aanwezig is. Afhankelijk van de soort wordt dit afgemeten aan getelde aantallen, aantal bezette plekken of kilometerhokken.

Er is gebruik gemaakt van de volgende klasse-indeling:

A1 = 15-30%, A2 = 30-50%, A3 = 50-75% en A4 = >75%

B1 = 2-6% en B2 = 6-15%

C = <2%

In de kolom "Bronvermelding" zijn de terreinbeherende organisaties, andere instanties en bronnen vermeld, waaraan de oppervlaktecijfers en aantallen zijn ontleend, met vermelding van de jaren waarin deze zijn verzameld of gepubliceerd. Verklaring gebruikte afkortingen: RWS = Rijkswaterstaat (kwelderkartering), SBB = Staatsbosbeheer (* = aangevuld met andere bronnen).

- Het gebied is één van de belangrijkste gebieden voor de volgende habitattypen:

H1110B - Permanent overstroomde zandbanken, Noordzeekustzone Landelijke oppervlakte ca. 270.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
113	Voordelta	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2008
007	Noordzeekustzone	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2009
122	Westerschelde & Saeftinghe	B2 (6-15%)	Topografische kaart

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebied (2003) zijn de drie volgende gebieden voor dit habitatype geselecteerd: Waddenzee (001), Voordelta (113) en Noordzeekustzone (007). In het Natura 2000 doelendocument (2006) is dit habitatype inmiddels in twee subtypen verdeeld (respectievelijk *getijdengebied* en *Noordzeekustzone*) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijk verschil in ecologische vereiste. Het subtype getijdengebied is toegekend aan de Waddenzee en Voordelta.

De Voordelta is het belangrijkste gebied voor dit subtype in Nederland. Op de tweede plaats komt Noordzeekustzone en op de derde plaats het niet-estuariene deel van Westerschelde & Saeftinghe (122) ten westen van de lijn Vlissingen-Breskens. Het aandeel van de Noordzeekustzone zal worden vergroot door de voorgenomen uitbreiding in het kader van de aanwijzing van mariene gebieden.

H1130 - Estuaria Landelijke oppervlakte ca. 44.300 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
122	Westerschelde & Saeftinghe	A3 (50-75%)	Topografische kaart
001	Eems-Dollard ²²	A2 (30-50%)	Topografische kaart

Voor de aanmelding van de Habitatrichtlijn (2003) zijn de twee volgende gebieden voor het habitatype geselecteerd: Waddenzee (001) en Westerschelde & Saeftinghe (122)²³. Eems-Dollard betreft het gedeelte van de Waddenzee dat nog niet definitief als Habitatrichtlijngebied is aangewezen. Dit betreffen de enige gebieden waar het habitatype zich bevindt binnen Nederland.

H1310A – Zilte pionierbegroeiingen, zeekraal Landelijke oppervlakte ca. 2.200 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
001	Waddenzee	A3 (50-75%)	Aanwijzingsbesluit 2009
122	Westerschelde & Saeftinghe	A1 (15-30%)	RWS 2004
118	Oosterschelde	B1 (2-6%)	RWS 2001*

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden zijn voor dit habitatype de volgende vijf gebieden geselecteerd: Waddenzee (001), Duinen en Lage land Texel (002)²⁴, Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)²⁵, Grevelingen (115) en Zwin en Kievittepolder (123)²⁶.

²² Eems-Dollard betreft het gedeelte van de Waddenzee dat nog niet definitief als Habitatrichtlijngebied is aangewezen.

²³ Destijds bekend als Westerschelde.

²⁴ Destijds bekend als Duinen Texel, Waal en Burg, Dijkmanshuizen en de Bol.

²⁵ Destijds bekend als Duinen Goeree.

²⁶ Destijds bekend als Zwin.

In het Natura 2000 doelendocument (2006) is dit habitattype in twee subtypen verdeeld (respectievelijk *zeekraal* en *zeevetmuur*) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijke verschil in ecologische vereisten. De "belangrijkste gebieden" voor dit subtype zijn: Waddenzee, Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122). Van deze gebieden herbergt Waddenzee de grootste oppervlakte (ongeveer 50% landelijke oppervlakte), gevolgd door Westerschelde (ongeveer 20%) en Oosterschelde (ongeveer 5%). Het vierde en vijfde gebied zijn Duinen en Lage land Texel en Noordzeekustzone (007); zij bevatten net iets meer dan 2% van de landelijke oppervlakte van het subtype. In de overige gebieden zijn slechts relatief kleine oppervlakten aanwezig.

H1330A – Schorren en zilte graslanden, <i>buitendijks</i> Landelijke oppervlakte ca. 9.900 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
001	Waddenzee	A3 (50-75%)	Aanwijzingsbesluit 2009
122	Westerschelde & Saeftinghe	A1 (15-30%)	RWS 2004
118	Oosterschelde	B1 (2-6%)	RWS 2001

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor dit habitattype de volgende vijf gebieden geselecteerd: Waddenzee (001), Duinen en Lage land Texel (002)²⁴, Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)²⁵, Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122)²³. In het Natura 2000 doelendocument (2006) is dit habitattype in twee subtypen verdeeld (respectievelijk *buitendijks* en *binnendijks*) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijke verschil in ecologische vereisten. De drie "belangrijkste gebieden" voor dit subtype zijn: Waddenzee, Westerschelde & Saeftinghe en Oosterschelde, waarbij de Waddenzee aan top staat met meer dan de helft van het landelijk areaal. Op de tweede plaats staat Westerschelde & Saeftinghe met het uitgestrekte schorregebied van het Verdrongen Land van Saeftinghe. Oosterschelde komt op de derde plaats gevolgd door Duinen en Lage Land Texel op de vierde plaats.

- Het gebied is één van de belangrijkste gebieden voor de volgende habitatsoort:

H1365 – Gewone zeehond Landelijke populatie 4.200-5.500 individuen			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
001	Waddenzee	A3 (50-75%)	Aanwijzingsbesluit 2009
007	Noordzeekustzone	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2009
113	Voordelta	C (<2%)	Aanwijzingsbesluit 2008
122	Westerschelde & Saeftinghe	C (<2%)	Waterdienst RWS (2002-2006)
118	Oosterschelde	C (<2%)	Waterdienst RWS (2002-2006)

Ten tijde van de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn de drie volgende gebieden voor deze soort geselecteerd: Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007) en Voordelta (113). In de Waddenzee betreft het gemiddeld 3.500 exemplaren (>60% van de landelijke populatie) waarvan een deel 's winters in de aangrenzende Noordzeekustzone verblijft. In het Deltagebied gaat het recent om 110-170 exemplaren waarvan het merendeel in de Voordelta leeft. Daarmee vormen deze drie gebieden de drie belangrijkste gebieden voor deze soort. In de overige twee Natura 2000-gebieden waar de gewone zeehond voorkomt, Westerschelde & Saeftinghe (122) en Oosterschelde (118), blijkt, op basis van recente gegevens, dat het aantal individuen is toegenomen.

B.4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

De hier vermelde gebiedsdoelen en vermeldingen van de relatieve bijdrage van de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van het onderhavige besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten worden beschouwd als "indicatieve" opgaven en kunnen nog aan verandering onderhevig zijn.

In dit onderdeel wordt voor iedere Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied is aangewezen, inzichtelijk gemaakt hoe de landelijke doelstelling is uitgewerkt in de Natura 2000-gebieden. De landelijke doelstellingen vormen een kader voor de formulering van instandhoudingsdoelstellingen op gebiedsniveau. De gebiedsdoelen bij elkaar "opgeteld", eventueel tezamen met een opgave buiten het Natura 2000 netwerk, hebben als som het landelijke doel. Onder iedere tabel wordt de landelijke staat van instandhouding van betreffende habitatype of (vogel)soort vermeld. Indien de landelijke doelstelling van de betreffende waarde afwijkt van wat kan worden verwacht uit de landelijke staat van instandhouding, is dit hier gemotiveerd. Gebiedsdoelstellingen die afwijken van de landelijke doelstelling, worden ook zoveel mogelijk gemotiveerd. In gevallen waarin motivering ontbreekt, is aanpassing nog in overweging (met name naar aanleiding van zienswijzen) in het kader van het besluit voor het betreffende gebied. Doelstellingen die volgens de tabellen zijn aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit (zie kolom "Besluit") staan eveneens onder de betreffende tabellen gemotiveerd. De instandhoudingsdoelstellingen van habitatypen en (vogel)soorten die zijn toegevoegd naar aanleiding van zienswijzen, zijn in principe op behoud gesteld, omdat de landelijke doelstelling al haalbaar werd geacht zonder deze toevoegingen. De instandhoudingsdoelstellingen die om deze reden op behoud zijn gesteld en daarmee afwijken van de landelijke doelstelling voor het betreffende habitatype of de betreffende soort, zijn in de tabellen gemarkeerd met een ^x.

De niet-broedvogelsoorten waarvoor zowel landelijk als in alle gebieden een behoudopgave is gesteld zijn samengevat in één tabel. Regels in cursief betreffen complementaire doelen (zie Natura 2000 doelendocument, paragraaf 3.3). Bij broedvogels en niet-broedvogels wordt in de kolom "Populatie" tevens aangegeven of er sprake is van herstel dan wel uitbreiding (↑). In een aparte kolom is van elk gebied de relatieve bijdrage vermeld. Voor een nadere toelichting en de klasse-indeling wordt verwezen naar de inleiding van onderdeel 3 van deze bijlage.

B.4.1. Habitatrictlijn: habitatypen

H1110B – Permanent overstroomde zandbanken, Noordzee-kustzone					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	B2	conform ontwerp

Vrijwel het gehele landelijke areaal van dit subtype ligt in Natura 2000-gebieden. De landelijke staat van instandhouding van dit habitatype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan.

De gebiedsdoelstellingen wijken in alle gebieden van de landelijke doelstelling af op het aspect kwaliteit. In de Noordzeekustzone (007) zal dit nader worden gezien bij de uitbreiding van het gebied in het kader van de aanwijzing van de mariene gebieden. In de Voordelta (113) is de doelstelling gericht op het voorkomen van de achteruitgang, hetzelfde geldt voor de Westerschelde & Saeftinghe (122).

H1130 – Estuaria					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Eems-Dollard ²⁷	behoud	behoud	A2	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	verbetering	A3	conform ontwerp

²⁷ Eems-Dollard betreft het gedeelte van de Waddenzee dat nog niet definitief als Habitatrictlijngebied is aangewezen.

Vrijwel het gehele landelijke areaal van het habitatype estuaria ligt binnen het Natura 2000-netwerk. De staat van instandhouding van het habitatype is beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Het relatieve belang van Nederland is groot en wordt vertegenwoordigd door Eems-Dollard (001) en Westerschelde & Saeftinghe (122). De doelstellingen van Westerschelde & Saeftinghe sluiten aan op de landelijke doelstelling. Voor Eems-Dollard ligt het accent op behoud oppervlakte en kwaliteit. Het realiseren van kleinschalige zoet-zout gradiënten in de Waddenzee, is mede ten behoeve van verbetering van de kwaliteit van de habitattypen slik- en zandplaten, *getijdengebied* (H1140A) en permanent overstromde zandbanken, *getijdengebied* (H1110A). Voor de Westerschelde houdt kwaliteitsverbetering in: herstel van de afwisseling aan diverse deelecosystemen (laagdynamische en hoogdynamische, diepe en ondiepe, zoete en zoute delen en geleidelijke overgangen tussen al deze deelsystemen) met de bijbehorende hoge biodiversiteit. De kwaliteitsverbetering komt ook ten goede aan de instandhoudingsdoelstelling voor de belendende schorren (H1330). Voor dit gebied is behoud van het meergeulenstelsel en uitbreiding van de oppervlakte met laagdynamische delen (droogvallende platen en ondiepe wateren) noodzakelijk.

H1310A – Zilte pionierbegroeiingen, zeekraal					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	B1	conform ontwerp
121	Yerseke en Kapelse Moer	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	behoud	A1	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "gunstig"²⁸. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De matig ongunstige staat van instandhouding op het aspect oppervlakte is met name gericht op de sterke achteruitgang in de Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122) door erosie van de schorren. Uitbreiding oppervlakte wordt daarom alleen in deze twee gebieden beoogd. Voor de overige gebieden is behoud oppervlakte voldoende.

H1310B – Zilte pionierbegroeiingen, zeevetmuur					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit

²⁸ In het Natura 2000 doelendocument (2006) zijn deze twee beoordelingen abusievelijk verwisseld.

101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A3	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	conform ontwerp

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeevetmuur* (subtype B) is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

H1320 – Slijkgrasvelden					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	A2	doel aangepast ^b
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) In een deel van de gebieden mag het areaal afnemen ten gunste van het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (H1310A)²⁹.
- (b) Voor de Oosterschelde was geen doel geformuleerd voor de kwaliteit van het habitatype. Dit is aangepast; er is behoud van de kwaliteit ten doel gesteld. Het is van belang dat de huidige kwaliteit wordt behouden voor de instandhouding van het habitatype.

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype slijkgrasvelden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling met betrekking tot de oppervlakte sluit hierop aan. De zeer ongunstige kwaliteit van het habitatype in Nederland wordt veroorzaakt door het geheel of vrijwel geheel verdwenen zijn van de belangrijkste typische soort klein slijkgras. Daarvan komen geen goed ontwikkelde vormen meer voor. Het habitatype komt wel veel voor in een vorm met engels slijkgras, waarvan de kwaliteit lager wordt beoordeeld, omdat deze soort die hier niet van nature voorkomt maar in de vorige eeuw is aangeplant. Deze matige vorm ontstaat vaak op plekken waar kwelders eroderen. Daarom mag in een deel van de gebieden het areaal afnemen ten gunste van het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (H1310A). Herstel van de kwaliteit van de door klein slijkgras gedomineerde vormen van het habitatype wordt op dit moment niet als haalbaar gezien, doordat de vegetaties tegenwoordig geheel uit engels slijkgras bestaan. Het landelijk doel is daarom behoud van de kwaliteit. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

H1330A - Schorren en zilte graslanden, buitendijks					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	A3	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

²⁹ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	verbetering	A1	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Waddenzee (001) en Westerschelde & Saeftinghe (122) herbergen tezamen meer dan 80% van de landelijke oppervlakte en kunnen daarmee ook de grootste bijdrage leveren aan de herstelopgave. In de andere gebieden is het habitattype reeds in goede kwaliteit aanwezig (dus behoud is voldoende) of is herstel waarschijnlijk niet mogelijk gegeven de getijdendemping tengevolge van de aanleg van de stormvloedkering (Oosterschelde (118)). In het westelijke deel van de Westerschelde wijkt de oppervlakte kwelders sterk af van de natuurlijke situatie. Hier vindt nog steeds afbraak van schorren plaats. Daarom wordt hier uitbreiding van de oppervlakte nagestreefd. Met deze gebiedsdoelstellingen wordt de landelijke doelstelling voldoende afgedekt.

H1330B – Schorren en zilte graslanden, <i>binnendijks</i> Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	B2	conform ontwerp
121	Yerseke & Kapelse Moer	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
124	Groote Gat	geen	geen	C	ontwerpbesluit

Van het habitattype schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (H1330B) is bijna driekwart van de landelijke oppervlakte opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling wijkt af op het aspect kwaliteit, omdat de matig ongunstige staat van instandhouding van de kwaliteit het gevolg is van de ongunstige situatie in het Noord-Hollandse veenweidegebied (onder andere Polder Westzaan, 091). Door vermindering van zoute kwel staan de betreffende zilte vegetaties daar sterk onder druk. Daarom is alleen in Polder Westzaan (091) een verbeterdoelstelling neergelegd. In de Oosterschelde ligt een opgave voor uitbreiding van de oppervlakte, omdat de oppervlakte aan kwelders in dit gebied sterk afwijkt van de natuurlijke situatie.

H2110 – Embryonale duinen Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit

004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	behoud	C	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	conform ontwerp

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattypen embryonale duinen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Met één uitzondering zijn de gebiedsdoelen in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Het gebiedsdoel voor Schoorlse Duinen (086) wijkt af van het landelijk doel op het aspect oppervlakte. Het habitattypen is langs de Hollandse kust betrekkelijk zeldzaam en door recente inrichtingsmaatregelen is er een situatie ontstaan met uitbreidingsmogelijkheden voor het habitattypen in dit gebied. Met een uitbreidingsdoelstelling wordt beoogd optimaal gebruik te maken van de ecologische potenties van het gebied.

H2120 – Witte duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd ^x
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit

(a) Verbetering kwaliteit wordt vooral nagestreefd in de duinen van de vastelandskust en het Deltagebied.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattypen witte duinen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling van verbetering kwaliteit wordt nagestreefd door het optimaliseren van verstuing. In de gebieden waar deze ontwikkeling conflicteert met de veiligheid van het achterliggende land, is geen verbeterdoelstelling neergelegd (zoals in Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)). In het Waddengebied komt het habitattypen reeds over een groot oppervlakte en in goede kwaliteit

voor. Ook voor deze gebieden is een behoudsopgave geformuleerd. In Westerschelde & Saeftinghe is er tevens een behoudsopgave geformuleerd omdat daar weinig mogelijkheden zijn voor verbetering van de kwaliteit.

Voor de gebieden langs de (Noord-)Hollandse kust (Schoorlse Duinen (086), Noordhollands Duinreservaat (087) en Kennemerland-Zuid (088)) is, in tegenstelling tot het landelijk doel, gekozen voor de doelstelling uitbreiding oppervlakte. Vanwege de grote breedte van het duingebied is uitbreiding van witte duinen in deze gebieden goed mogelijk. Dit is vooral van belang voor de uitbreidingsopgave van het prioritaire habitatype grijze duinen (H2130).

H2160 – Duindoornstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit... ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	doel aangepast ^b
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	A2	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) ... van goed ontwikkelde vormen in de gebieden waar het type een belangrijke positie in het duinlandschap inneemt. Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130), duinbossen (H2180) of vochtige duinvalleien (H2190), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen niet afneemt²⁹.
- (b) Het doel van dit habitatype is aangepast, waarbij de ten gunste formulering ten behoeve van grijze duinen (H2130) en vochtige duinvalleien (H2190) is vervallen. Het habitatype blijkt met een kleine oppervlakte aanwezig te zijn in het gebied en vormt hiermee geen bedreiging voor de habitattypen grijze duinen (H2130) en vochtige duinvalleien (H2190). De huidige oppervlakte is noodzakelijk voor behoud van dit type in het gebied Schoorlse Duinen.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duindoornstruwelen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Aan een groot deel van de gebieden is een "ten gunste formulering" toegevoegd. Afhankelijk van het voorkomen in deze gebieden zullen één of meerdere van de begunstigde habitattypen (H2130, H2180 of H2190) in de "ten gunste formulering" van de betreffende gebieden zijn opgenomen.

H2190B – Vochtige duinvalleien, kalkrijk Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	doel toegevoegd ^a
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	uitbreiding	behoud	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	conform ontwerp

- (a) Deze toevoeging betreft herstel van een technische fout. De aanwezige vegetatie behoort niet tot het subtype *open water* (subtype A), maar tot het subtype *kalkrijk* (subtype B). Omdat dit een wijziging van subtypen betreft, is de doelstelling gelijk gebleven.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattypen vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (2190B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Wanneer er geen potentiële herstelmogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied door bijvoorbeeld de mate van dynamiek, zoals in Waddenzee (001) en Noordzeekustzone (007), is er behoudsdoelstelling neergelegd. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

B.4.2. Habitatrichtlijn: soorten

H1014 – Nauwe korfslak Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd

100	Voornes Duin	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de nauwe korfslak is op het aspect leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hier niet op aan. De matig ongunstige staat van instandhouding wordt veroorzaakt door de toestand van de duinen, verreweg het belangrijkste leefgebied. De hoeveelheid geschikt habitat (met name populierenbos) vertoont hier een lichte afname. Dit heeft twee oorzaken. Ten eerste neemt door natuurlijke successie in de duinen de oppervlakte eikenbos toe. Ten tweede worden populierachtigen en daarmee vergelijkbare soorten op veel plaatsen gekapt omdat ze niet als inheems worden beschouwd. De landelijke behoudsdoelstelling wordt met deze ontwikkelingen een behoorlijke opgave. In de kalkrijke duinen moeten leefgebieden voor de soort (per saldo) behouden blijven voor behoud van de populatie. Alle gebiedsdoelen sluiten aan bij de landelijke doelstelling die gericht is op behoud. Op langere termijn is meer inzicht nodig in verspreiding, populatiedynamiek en ecologie van deze soort om adequate bescherming mogelijk te maken.

H1095 – Zeeprik						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage^a	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	B	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	uitbreiding	B	aanwijzingsbesluit
066	<i>Uiterwaarden Neder-Rijn</i>	<i>behoud</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>B</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A	ontwerpbesluit
068	Uiterwaarden Waal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A	ontwerpbesluit
068	<i>Uiterwaarden Waal</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>A</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
109	Haringvliet	behoud	verbetering	uitbreiding	A	ontwerpbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	uitbreiding	B	ontwerpbesluit
111	<i>Hollands Diep</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>A</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
112	Biesbosch	behoud	behoud	uitbreiding	A	ontwerpbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	uitbreiding	A	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	uitbreiding	C	conform ontwerp
150	Roerdal	behoud	verbetering	uitbreiding	A	ontwerpbesluit

(a) Voor trekvissen kan de som van de relatieve bijdragen boven de 100% uitkomen, omdat voor deze soorten alle gebieden in een trekroute van even groot belang zijn.

De landelijke staat van instandhouding van de zeeprik is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig"³⁰. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling van de gebieden Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007), Uiterwaarden Neder-Rijn (066), Haringvliet (109), Hollands Diep (111), Biesbosch (112), Voordelta (113), Westerschelde & Saeftinghe (122) en Roerdal (150) wijkt op het aspect omvang leefgebied af van de landelijke doelstelling, omdat het leefgebied voor de soort hier niet kan worden uitgebreid. De doelstelling van de gebieden Waddenzee, Noordzeekustzone, Hollands Diep, Biesbosch, Voordelta en Westerschelde & Saeftinghe wijkt op het aspect kwaliteit leefgebied af van de landelijke doelstelling, omdat de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding op dit aspect niet wordt veroorzaakt door deze gebieden.

³⁰ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

H1099 – Rivierprik						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage ^a	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	B	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	uitbreiding	B	aanwijzingsbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	uitbreiding	A	ontwerpbesluit
066	<i>Uiterwaarden Neder-Rijn</i>	<i>behoud</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>B</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A	ontwerpbesluit
068	Uiterwaarden Waal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A	ontwerpbesluit
068	<i>Uiterwaarden Waal</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>A</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
109	Haringvliet	behoud	verbetering	uitbreiding	A	ontwerpbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	uitbreiding	B	ontwerpbesluit
111	<i>Hollands Diep</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>A</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
112	Biesbosch	behoud	behoud	uitbreiding	A	ontwerpbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	uitbreiding	B	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	uitbreiding	C	conform ontwerp
150	Roerdal	behoud	verbetering	behoud	B	ontwerpbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	uitbreiding	B	ontwerpbesluit

(a) Voor trekvis kan de som van de relatieve bijdragen boven de 100% uitkomen, omdat voor deze soorten alle gebieden in een trekroute van even groot belang zijn.

De landelijke staat van instandhouding van de rivierprik is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen van de gebieden Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007), Drentsche Aa-gebied (025), Hollands Diep (111), Biesbosch (112), Voordelta (113), Westerschelde & Saeftinghe (122) en Grensmaas (152) wijken op de aspecten omvang en kwaliteit leefgebied af van de landelijke doelstelling. De landelijk matig ongunstige staat van instandhouding van de soort wordt niet veroorzaakt in deze gebieden. Door behoud van het leefgebied en het nemen van maatregelen elders wordt in deze gebieden uitbreiding van de populatie beoogd. In de gebieden Uiterwaarden Neder-Rijn (066), Haringvliet (109) en Roerdal (150) is uitbreiding van het leefgebied ook niet aan de orde, maar is wel kwaliteitsverbetering van het leefgebied als doel gesteld.

H1103 – Fint						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	A	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	uitbreiding	B	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	verbetering	uitbreiding	A	ontwerpbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	uitbreiding	C	ontwerpbesluit
111	<i>Hollands Diep</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>B</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
112	Biesbosch	behoud	behoud	uitbreiding	A	ontwerpbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	uitbreiding	A	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	uitbreiding	C	conform ontwerp

De landelijke staat van instandhouding van de fint is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "zeer ongunstig". Op het aspect leefgebied wijkt de landelijke doelstelling hiervan af. Oorzaak van de "zeer ongunstige" staat van instandhouding zijn verminderde migratiemogelijkheden. Door het kierbesluit – het besluit om de Haringvlietssluizen ook bij vloed op een kier te zetten – wordt de migratieroute zienderogen verbeterd. Hierdoor zal naar

verwachting ook de populatie in achterliggende gebieden (zoals het Hollands Diep en de Biesbosch) uitbreiden, aansluitend bij internationale populatieontwikkelingen³¹.

H1365 – Gewone zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	A3	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	verbetering	uitbreiding	C	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	verbetering	uitbreiding	C	conform ontwerp

De gewone zeehond verkeert landelijk in een gunstige staat van instandhouding. De landelijke doelstelling wijkt hiervan af³², ten behoeve van herstel van de populatie na recente afname (door virussen), met name in het Deltagebied. Zuidwest-Nederland herbergt geen levensvatbare populatie. De oorzaak hiervan is een te laag geboortecijfer in het Deltagebied, waardoor de kleine populatie zichzelf niet in stand kan houden. In het Deltagebied wordt gestreefd naar een regionale populatie van tenminste 200 exemplaren, waarbij de Voordelta (113) de grootste bijdrage levert. Om dit doel te bereiken zal in de gebieden Voordelta, Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122) het areaal aan onverstoorde gebied moeten toenemen zodat deze gebieden beter geschikt zullen worden voor voortplanting. In de Waddenzee (001) en de Noordzeekustzone (007) wordt van de landelijke doelstelling afgeweken. In de Waddenzee geniet de gewone zeehond goede bescherming van ligplaatsen, vooral tijdens zoog- en paringstijd. Met behoud van het huidige leefgebied wordt een uitbreiding van de populatie ten doel gesteld. De gestage groei van de populatie zal de komende jaren naar verwachting doorzetten, mits virussen uitblijven. Ook in de Noordzeekustzone, welke met name een foerageerfunctie voor de populatie uit de Waddenzee kent, gaat het goed met de soort. In dit gebied is geen uitbreiding voor de populatie ten doel gesteld.

H1903 – Groenknolorchis						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	ontwerpbesluit
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	C	ontwerpbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haack	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit

³¹ Natura 2000 doelendocument (2006): Hoofdstuk 6 gemaakte en nog te maken keuzes, verzoeting versus verzouting, pagina 139.

³² Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Voordelta (Stcrt. 2008, 41).

116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp

De landelijke staat van instandhouding van de habitatsoort groenknolorchis is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig"³⁰. De landelijke opgave sluit hierop aan. De kansen voor uitbreiding van populaties zijn in de meeste gebieden echter beperkt; er is daarom veelal voor een behoudopgave gekozen. In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004) en Duinen Schiermonnikoog (006) is voor een behoudopgave gekozen, omdat het biotoop hier in voldoende mate en kwaliteit voorkomt. Hetzelfde geldt voor De Wieden (035) en Weerribben (034), de soort is hier goed vertegenwoordigd. In de Deltagebieden (Grevelingen (115), Kop van Schouwen (116) en Westerschelde & Saeftinghe (122)), hangen de ontwikkelingen van de populatie samen met de fluctuerende waterstanden en natuurlijke successie. In het IJsselmeer (072) worden de mogelijkheden voor herstel of uitbreiding zeer laag ingeschat. In de gebieden Naardermeer (094), Oostelijke Vechtplassen (095) en Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) gaat het om kleine populaties, waarvoor geen tot weinig uitbreidingsmogelijkheden worden gezien. Voor Kennemerland-Zuid (088) is de verwachting dat onder behoud van de huidige omstandigheden de populatie zich hier uit zal breiden. In Voornes Duin (100) is de doelstelling vastgesteld in samenhang met de doelstelling voor vochtige duinvalleien (H2190).

B.4.3. Vogelrichtlijn: broedvogels

A081 – Bruine kiekendief						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	30	B1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	30	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	20	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	45	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	40	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	25	B1	aanwijzingsbesluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	ontwerpbesluit
014	Deelen	uitbreiding	verbetering	5	C	conform ontwerp
035	De Wieden	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	25	C	doel aangepast ^a
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	40	B1	conform ontwerp
092	Ilperveld, Varkensland, ...	behoud	behoud	15	C	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	30	B1	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	13	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	19	C	doel toegevoegd
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	20	C	conform ontwerp

(a) Het aantal voor IJsselmeer is aangepast conform het gemiddelde van de periode 1999-2003.

De landelijke staat van instandhouding van de bruine kiekendief is voor de aspecten leefgebied en populatie als "gunstig" beoordeeld. Gezien de belangrijke functie van Nederland als noordwestelijk bolwerk in het broedgebied in Europa is een veilige marge ingebouwd in het voor Nederland na te streven populatieniveau. Het doel heeft betrekking op behoud van het huidige niveau. De landelijke doelstelling staat dan ook zowel voor omvang als kwaliteit van het leefgebied op behoud met een landelijk doelniveau van 1.300 broedparen. Voor de realisatie van de landelijke doelstelling zal aansluiting nodig zijn van nationaal beleid zoals de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur.

De gebiedsdoelstellingen sluiten op de landelijke doelstelling aan, met uitzondering van de gebieden Alde Feanen (013) en Deelen (014). Vanwege de voor de regio unieke potentie voor een sleutelpopulatie is er voor het gebied Alde Feanen gekozen voor een hersteldoelstelling. Vanwege de recente afname van de populatie in gebied Deelen is hier een beperkte herstelopgave geformuleerd, zodat de soort in het gebied behouden kan blijven.

A132 – Kluut						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	3.800	A2	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	120 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	110	C	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	2.000 ^R	B1	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	2.000 ^R	B2	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	2.000 ^R	B1	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	2.000 ^R	B1	conform ontwerp
120	Zoommeer	behoud	behoud	2.000 ^R	C	concept-ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	2.000 ^R	B1	conform ontwerp
127	Markiezaat	behoud	behoud	2.000 ^R	C	ontwerpbesluit

(R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de kluut is voor wat betreft de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. Op het aspect populatie sluit de landelijke doelstelling hierop aan. De doelstelling luidt: “behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 8.000 paren”. Landelijk is op het aspect leefgebied een behoudsdoelstelling geformuleerd, omdat de matig ongunstige staat van instandhouding op het aspect leefgebied alleen de afname in de Waddenzee (001) betreft. In afwijking van de landelijke doelstelling heeft dat gebied dan ook een verbeteropgave gekregen. De som van de gebiedsdoelen is 6.030 broedparen, en dat is 75% van het landelijke doelniveau.

A137 – Bontbekplevier						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	60	A1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	20	B1	aanwijzingsbesluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	4	C	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	uitbreiding	verbetering	13 (↑)	B1	doel aangepast ^a
109	Haringvliet	behoud	behoud	100 ^R (↑)	C	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	100 ^R (↑)	B1	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	100 ^R (↑)	B1	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	100 ^R (↑)	B2	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	100 ^R (↑)	B1	conform ontwerp
127	Markiezaat	behoud	behoud	100 ^R (↑)	C	ontwerpbesluit

(a) De doelstelling voor IJsselmeer is aangepast, omdat de landelijke doelstelling is gericht op uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied om de negatieve trend in de Waddenzee gedeeltelijk te kunnen compenseren. Het aantal is gebaseerd op de historische potentie van het gebied in het jaar 2000.

(R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de bontbekplevier is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig"³³. De landelijke doelstelling voor de bontbekplevier luidt "uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 400 paren". De som van de gebiedsdoelen is 227 broedparen, en dat is 57% van het landelijke doelniveau. De doelstellingen van de gebieden Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007), Lauwersmeer (008), Haringvliet (109), Krammer-Volkerak (114), Grevelingen (115), Oosterschelde (118), Westerschelde & Saeftinghe (122) en Markiezaat (127) wijken af van de landelijke doelstelling. De gebieden Waddenzee en Noordzeekustzone worden niet gezien als gebieden met de beste potenties voor herstel van de leefgebieden van lokale populaties. In het gebied Lauwersmeer is geen mogelijkheid het leefgebied van de soort te vergroten of te verbeteren. In de Deltagebieden wordt een licht herstel van de populatie nagestreefd, om achteruitgang van de landelijke populatie buiten de Natura 2000-gebieden (veelal tijdelijke populaties) op te vangen. Naar verwachting zal dit herstel van de populatie kunnen plaatsvinden middels behoud van het leefgebied. Voor het gebied Haringvliet is de doelstelling passend bij de afspraken die met betrekking tot de "kier" zijn gemaakt en voor Krammer-Volkerak geldt dat de doelstelling afhankelijk is gesteld van de uitkomsten van de inrichtingsvariant zoet of zout³⁴. Het gebied Oosterschelde wijkt af van de landelijke doelstelling omdat er sprake is van een min of meer stabiele stand.

A138 – Strandplevier						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	uitbreiding	verbetering	50 (↑)	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	uitbreiding	verbetering	30 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	220 ^R (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	220 ^R (↑)	B1	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	220 ^R (↑)	B2	concept-ontwerp
115	Grevelingen	uitbreiding	verbetering	220 ^R (↑)	A1	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	verbetering	220 ^R (↑)	B1	conform ontwerp
120	Zoommeer	behoud	behoud	220 ^R (↑)	B1	concept-ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	220 ^R (↑)	B2	conform ontwerp
127	Markiezaat	behoud	behoud	220 ^R (↑)	B1	ontwerpbesluit

(R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de strandplevier is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling omvat een herstelopgave voor het leefgebied voor herstel van de populatie van ten minste 400 paar verdeeld over ten minste 10 sleutelpopulaties van ten minste 20 paren. Er is herstel gewenst tot boven het niveau van de minimum populatie, mede als verzekering naar de toekomst³⁵. De doelstelling van de gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101), Haringvliet (109), Krammer-Volkerak (114), Zoommeer (120), Westerschelde & Saeftinghe (122) en Markiezaat (127) wijkt af van de landelijke doelstelling gezien de onzekerheid in de ontwikkelingen in het Deltagebied. Mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit van het leefgebied zullen worden onderzocht om meer te garanderen dat de soort zich in Nederland op het niveau van een duurzame populatie kan handhaven. Voor Haringvliet is de doelstelling passend bij de afspraken die met betrekking tot de "kier" zijn gemaakt en voor Krammer-Volkerak en Zoommeer is de

³³ De beoordeling van het aspect populatie is aangepast ten opzichte van de beoordeling zoals vermeld in het Natura 2000 doelendocument (2006) (aanwijzingsbesluiten Natura 2000-gebieden Waddenzee, Duinen en Lage Land Texel, Duinen Terschelling en Noordzeekustzone, Stcrt. 2009, 38).

³⁴ Natura 2000 doelendocument (2006): Hoofdstuk 6 gemaakte en nog te maken keuzes, verzoeting versus verzouting, p. 138.

³⁵ Natura 2000 doelendocument (2006): Tekstkader 4.5.1. Landelijke doelen broedvogels.

doelstelling afhankelijk gesteld van de uitkomsten van de inrichtingsvariant zoet of zout³⁶. Zou dit consequenties hebben voor de landelijke doelstelling dan wordt deze daarop aangepast.

A176 – Zwartkopmeeuw						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	9	C	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	400 ^R	A1	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	400 ^R	A2	concept-ontwerp
120	Zoommeer	behoud	behoud	400 ^R	C	concept-ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	400 ^R	B1	conform ontwerp

(R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de zwartkopmeeuw is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "gunstig". Gezien de gunstige staat van instandhouding is de landelijke instandhoudingsdoelstelling gericht op behoud van het leefgebied en de bijbehorende populatie. Er is slechts een beperkt aantal kolonies van enige omvang aanwezig in het Deltagebied. Daarbuiten broedt de soort verspreid over heel Nederland in geringe aantallen. In het Natura 2000-gebied Nieuwkoopse Plassen & De Haeck (103) bevindt zich de enige "kolonie" buiten het Deltagebied welke kwalificeerde op basis van gegevens in 1999-2003. Ongeveer 80% van de Nederlandse populatie zwartkopmeeuwen broedt binnen Natura 2000-gebieden. De gebiedsdoelen in de aangewezen gebieden sluiten allen aan bij de landelijke doelstelling.

A191 – Grote stern						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	16.000 (↑)	A3	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	4.000 ^R	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	4.000 ^R	A1	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	4.000 ^R	C	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	4.000 ^R	A1	conform ontwerp

(R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de grote stern is voor wat betreft de aspecten populatie en leefgebied respectievelijk als "matig ongunstig"³⁷ en "gunstig" beoordeeld. De landelijke doelstelling sluit hierbij aan: "behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 20.000 paren"³⁷. Vanwege de kwetsbaarheid van de nestplaatsen is de soort vrijwel volledig aangewezen op het Natura 2000-netwerk³⁸. Alleen in de Waddenzee (001) wordt herstel van de populatie haalbaar geacht. Alle gebiedsdoelen sluiten aan bij de landelijke doelstelling voor het leefgebied van de soort.

A193 – Visdief						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	5.300	A1	aanwijzingsbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	3.300	B2	doel aangepast ^a
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	630	B1	conform ontwerp

³⁶ Natura 2000 doelendocument (2006): Hoofdstuk 6 gemaakte en nog te maken keuzes, verzoeting versus verzouting, pagina 138.

³⁷ Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Waddenzee (Stcrt. 2009, 38).

³⁸ In de peilperiode 1999-2003 100% in aangewezen gebieden maar in 2006 6% broedpopulatie in nieuwe kolonie in Natura 2000-gebied Duinen en Lage Land Texel (002) waarvoor geen gebiedsdoel is gesteld.

077	Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	behoud	behoud	280	B1	doel aangepast ^b
092	Ilperveld, Varkensland, ...	behoud	behoud	180	C	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	6.500 ^R (↑)	B2	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	6.500 ^R (↑)	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	6.500 ^R (↑)	B1	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	6.500 ^R (↑)	B1	conform ontwerp
120	Zoommeer	behoud	behoud	6.500 ^R (↑)	C	concept-ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	6.500 ^R (↑)	B2	conform ontwerp

- (a) De doelstelling voor IJsselmeer is aangepast, omdat het aantal paren in recente jaren (2004-2008) flink is toegenomen (maximaal 5.380 broedparen in 2008) door de aanleg van vogeleiland de Kreupel in 2004. Er is gekozen om het gemiddelde van de laatste tien jaar (1999-2008) als behoudsdoel te stellen, waarmee de aantallen vóór aanleg en na aanleg van de Kreupel gemiddeld zijn aangezien het niet zeker is of de huidige populatie zich in hoge aantallen zal handhaven of dat de populatie zich zal stabiliseren op een wat lager niveau. Het aantal heeft betrekking op gunstige jaren.
- (b) Het aantal voor Eemmeer & Gooimeer Zuidoever is aangepast conform het gemiddeld aantal broedparen (1999-2003) op het eiland De Visdief. Dit wijkt af van het gemiddelde genoemd in SOVON & CBS (2005) omdat hierin ook buiten het gebied nestelende paren zijn meegeteld. Tevens is de tekst, die onder het kopje "Doel" in paragraaf 5.3 van de Nota van toelichting van het betreffende besluit, na de behoudopgave vermeld staat, verwijderd. Deze tekst is abusievelijk in het doel opgenomen..
- (R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de visdief is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig". Na een sterke terugval rond de jaren zestig vindt sindsdien voortdurend herstel plaats, al lijkt dit momenteel te stagneren. De landelijke doelstelling is behoud van het leefgebied dat plaats biedt aan de herstellende populatie van uiteindelijk 20.000 broedparen.

Het regiodoel voor het Deltagebied sluit hierop aan: behoud van het huidige leefgebied voor herstel van de populatie van ten minste 6.500 broedparen. In de Waddenzee (001) wordt het stoppen van de neergaande trend ten doel gesteld. In het IJsselmeer (072) heeft de draagkracht betrekking op gunstige jaren en bestaat er nog onzekerheid over de draagkracht van de Kreupel op langere termijn (zie paragraaf 5.5 van de Nota van toelichting). In het Markermeer & IJmeer (073), Eemmeer & Gooimeer Zuidoever (077) en Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) is de bijdrage aan de landelijke doelstelling relatief klein en worden de potenties laag ingeschat. Ongeveer drie kwart van de landelijke opgave ligt binnen het Natura 2000-netwerk.

A195 – Dwergstern						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	uitbreiding	verbetering	210 (↑)	A2	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	300 ^R (↑)	A1	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	300 ^R (↑)	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	300 ^R (↑)	B1	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	300 ^R (↑)	B2	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	300 ^R (↑)	A1	conform ontwerp

(R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de dwergstern is voor wat betreft de aspecten populatie³⁷ en leefgebied als "matig ongunstig" beoordeeld. De landelijke doelstelling omvat alleen een herstelopgave voor het populatieniveau: "behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 600 paren"³⁷. Er is gekozen voor een landelijke behoudopgave ondanks de matig ongunstige staat van instandhouding aangezien de populatie in historisch perspectief gunstig afsteekt. Alleen in het Waddengebied, waar de Natura 2000-gebieden op

veel plekken op elkaar aansluiten, wordt een herstelopgave met betrekking tot het leefgebied (naast herstel populatie) haalbaar geacht en is het vooral van belang dat de som van de gebiedsdoelen (290) in de regio wordt gehaald. Vanwege de kwetsbaarheid van de nestplaatsen is de soort vrijwel volledig aangewezen op het Natura 2000-netwerk. De som van de gebiedsdoelen, met daarbij opgeteld het aantal dat buiten Natura 2000 broedt (1%), bereikt het genoemde doelniveau van 600.

A272 – Blauwborst						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	120	C	ontwerpbesluit
033	Bargerveen	behoud	behoud	150	C	ontwerpbesluit
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	80	C	ontwerpbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	190	C	conform ontwerp
109	Haringvliet	behoud	behoud	300	B1	ontwerpbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	2.300	A1	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	450	B1	conform ontwerp
139	Deurnsche Peel & Mariapeel	behoud	behoud	350	B1	aanwijzingsbesluit
140	Groote Peel	behoud	behoud	200	B1	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de blauwborst is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als "gunstig". De landelijke populatie van de blauwborst is, na decennia lange daling, vanaf 1980 sterk toegenomen. Daarbij heeft tevens een belangrijke uitbreiding over met name de lage delen van het land plaatsgevonden (met een toename van voorkomen met 318% in 1973-2000). De huidige populatie is groter dan ooit eerder in de vorige eeuw en groter dan het gewenste basisniveau vanuit populatie-ecologische optiek. Conform het Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004 (2000)³⁹ wordt landelijk behoud van 6.500 paren ten doel gesteld. De gebiedsdoelstellingen sluiten aan bij deze landelijke behoudsdoelstelling.

B.4.4. Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

De doelniveaus van niet-broedvogels zijn meestal uitgedrukt als seizoensgemiddelde of als (gemiddeld) seizoensmaximum. Deze gemiddelden, die worden bepaald aan de hand van maandelijks tellingen, worden als volgt berekend⁴⁰:

Het seizoensgemiddelde is het gemiddelde aantal in een gebied aanwezige vogels over het gehele seizoen, berekend aan de hand van maandelijks uitgevoerde tellingen over een reeks seizoenen (1999/2000-2003/2004).

Het (gemiddeld) seizoensmaximum is het gemiddelde van het grootste getelde aantal (piekaantal) per seizoen (juli t/m juni van het volgende jaar) berekend over een reeks van achtereenvolgende seizoenen (meestal vijf seizoenen: 1999/2000-2003/2004).

Bij voorkeur is het doelniveau uitgedrukt als seizoensgemiddelde omdat dit een indicatie geeft voor het gebruik van een gebied over het gehele seizoen. Bij onvoldoende beschikbaarheid van jaarrondtellingen moet soms worden teruggevallen op het seizoensmaximum.

A130 – Scholekster						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage*	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	140.000-160.000 (↑)	sf, A4	aanwijzingsbesluit

³⁹ Boer, T. den (2000): Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004. Rapport Directie Natuurbeheer nr. 47. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Wageningen.

⁴⁰ Voorbeeld voor een seizoen met de volgende telresultaten (juli-juni): 0, 0, 0, 100, 100, 200, 100, 100, 0, 0, 0, 0. Het seizoensmaximum bedraagt in dit geval 200, het seizoensgemiddelde 50 (som van alle maandcijfers gedeeld door 12).

007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	3.300 ^a	s, C	aanwijzingsbesluit
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	210	sf, C	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	790	sf, C	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	2.500	sf, C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	560	sf, C	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	24.000	sf, A1	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	7.500	sf, B1	conform ontwerp

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaapplaatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf).

(a) De populatieschatting is gebaseerd op het gemiddelde seizoensmaximum over de periode 1999/2000-2003/2004.

De staat van instandhouding voor de scholekster is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk "zeer ongunstig" en "matig ongunstig", waarbij de laatste voornamelijk betrekking heeft op de kwaliteit van het leefgebied en niet op de omvang. De landelijke doelstelling sluit hierop aan⁴¹. In Nederland is de populatie scholeksters fors afgenomen (bij een internationale toename) in relatie tot verminderd voedselaanbod in de intergetijdengebieden (schelpdieren). Alleen voor de Waddenzee (001) is een verbeteropgave geformuleerd voor de kwaliteit van het leefgebied, vanwege het relatief grote belang van dit gebied en omdat de mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit in het Deltagebied, in dit geval de gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101), Voordelta (113), Grevelingen (115), Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122), beperkt zijn (met name door zandhonger in de Oosterschelde, welke leidt tot een afname van het foerageergebied). In de Natura 2000-gebieden Uiterwaarden IJssel (038), Duinen Goeree & Kwade Hoek, Voordelta en Grevelingen zijn bovendien geen aanwijzingen voor afname van de populatie of voor vermindering van de kwaliteit van het leefgebied (zelfs aantalstoename in de gebieden Uiterwaarden IJssel en Duinen Goeree & Kwade Hoek sinds respectievelijk 1980/1981 en 1990/1991). Voor de Westerschelde is de trend op lange termijn neutraal, in tegenstelling tot de Waddenzee. Daarom is voor de Westerschelde voor behoud gekozen. Voor de Noordzeekustzone (007) zijn onvoldoende telgegevens bekend voor een trendanalyse. Er is daarom eveneens een behoudopgave geformuleerd.

A143 – Kanoet						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage*	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	44.400 (↑)	sf, A4	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	560 ^a	s, C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	7.700	sf, A1	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	600	sf, C	conform ontwerp
127	Markiezaat	behoud	behoud	1.600 ^a	s, B1	ontwerpbesluit

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaapplaatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf).

(a) De populatieschatting is gebaseerd op het gemiddelde seizoensmaximum over de periode 1999/2000-2003/2004.

De staat van instandhouding van de kanoet is op de aspecten leefgebied en populatie beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "gunstig". Het seizoensgemiddelde bedroeg over 1988-2000 circa 60.000, maar was daarvoor aanzienlijk lager (circa 40.000). De afname van rond 2001 heeft niet geleid tot lagere waarden dan in de periode van voor 1988. De trendontwikkeling is daardoor over de lange termijn neutraal en over kortere termijn onzeker. Daarom is de herstelopgave niet gericht op het leefgebied voor het streven naar hogere aantallen. Behoud van de huidige populatie (gemiddelde over de periode 1999-2003) vergt echter wel inspanningen, vandaar de verbeteropgave voor kwaliteit leefgebied. Omdat de Waddenzee (001) ruim 80% van de Nederlandse populatie herbergt en de recente negatieve tendens hier is geconcentreerd terwijl er in de Delta, in dit geval de gebieden Oosterschelde

⁴¹ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Waddenzee (Stcrt. 2009, 38).

(118), Westerschelde & Saeftinghe (122) en Markiezaat (127) sprake is geweest van toename, is alleen voor de Waddenzee een herstelopgave geformuleerd. Aangezien voor de Noordzeekustzone onvoldoende telgegevens bekend zijn voor een trendanalyse, wordt ook hier volstaan met een behoudopgave.

A169 – Steenloper						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage*	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	2.300-3.300 (↑)	sf, A3	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	160	sf, B1	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	70	sf, B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	30	sf, C	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	580	sf, A1	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	230	sf, B2	conform ontwerp

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaappleatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf).

De staat van instandhouding van de steenloper is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”. De algemene aantalstrend voor de steenloper in de Waddenzee (001) is licht dalend, voor de Delta, in dit geval de gebieden Voordelta (113), Grevelingen (115), Oosterschelde (118) en Westerschelde en Saeftinghe (122), stabiel en voor de Noordzeekustzone (007) zijn onvoldoende telgegevens voor een trendanalyse bekend. De herstelopgave is daarom alleen in de Waddenzee neergelegd. Oorzaak van de licht dalende trend kan in verband worden gebracht met het verdwijnen van droogvallende mosselbanken in de Waddenzee. De mosselbanken zijn in de Waddenzee in de laatste jaren wel teruggekeerd in het oostelijk deel, maar nog niet in het westelijk deel. Mogelijk spelen de ontwikkelingen in de internationale, biogeografische populatie ook een rol in de afname van het populatieaantal in de Waddenzee.

Overige niet-broedvogelsoorten					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied					
Vogelsoort	Aantal gebieden	Landelijke doelstelling	Populatie Westerschelde & Saeftinghe	Relatieve bijdrage*	Besluit
A005 Fuut ^{a;h}	24	10.900	100	f, C	conform ontwerp
A026 Kleine zilverreiger ^f	5	140	40	f, A1	conform ontwerp
A034 Lepelaar ^f	22	1.225	30	sf, B1	conform ontwerp
A041 Kolgans ^{f;g}	36	218.300	380	sf, C	conform ontwerp
A043 Grauwe gans ^{f;g}	31	86.300	16.600	sf, A1	conform ontwerp
A048 Bergeend ^f	14	48.900	4.500	sf, B2	conform ontwerp
A050 Smient ^{f;g}	45	258.200	16.600	sf, B2	conform ontwerp
A051 Krakeend ^{f;g}	35	10.200	40	f, C	conform ontwerp
A052 Wintertaling ^c	24	21.000	1.100	f, B1	conform ontwerp
A053 Wilde eend ^f	13	128.000	11.700	f, B2	conform ontwerp
A054 Pijlstaart ^b	25	7.850	1.400	f, B2	conform ontwerp
A056 Slobeend ^{f;h}	38	5.750	70	f, C	conform ontwerp
A069 Middelste zaagbek ^f	7	3.310	30	f, C	conform ontwerp
A075 Zeearend ^f	4	7 ^k	2 (max)	f, A1	conform ontwerp
A103 Slechtvalk ^f	6	180 ^k	8 (max)	f, B1	conform ontwerp
A132 Kluut ^{b;h}	17	9.510	540	sf, B1	conform ontwerp
A137 Bontbekplevier ^f	10	2.260	430	sf, B2	conform ontwerp
A138 Strandplevier ^d	3	180	80 (↑)	sf, A3	conform ontwerp
A140 Goudplevier ^e	11	32.300	1.600	sf, B1	conform ontwerp

A141 Zilverplevier ^{f,i}	8	27.600	1.500	sf, B1	conform ontwerp
A142 Kievit ^b	11	75.500	4.100	sf, B1	conform ontwerp
A144 Drieteenstrandloper ^j	6	4.310	1.000	sf, B2	conform ontwerp
A149 Bonte strandloper ^f	8	187.300	15.100	sf, B2	conform ontwerp
A157 Rosse grutto ^f	7	39.500	1.200	sf, C	conform ontwerp
A160 Wulp ^f	17	101.100	2.500	sf, B1	conform ontwerp
A161 Zwarte ruiters ^f	5	2.040	270	sf, B2	conform ontwerp
A162 Tureluur ^b	9	18.480	1.100	sf, B1	conform ontwerp
A164 Groenpootruiter ^f	3	2.210	90	sf, B1	conform ontwerp

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaappleatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf). Relatieve bijdrage is alleen berekend als het landelijke doel en het gebiedsdoel beide zijn gebaseerd op dezelfde waarde (óf seizoensmaximum óf seizoensgemiddelde).

- Fuut: ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling geformuleerd voor deze soort vanwege slechte stuurbaarheid van vermoedelijke oorzaken (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- Pijlstaart, kluut, kievit en tureluur: ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling voor deze soorten geformuleerd, omdat deze staat van instandhouding alleen gebaseerd is op toekomstverwachting (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- Wintertaling: ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding op het aspect populatie is landelijk een behoudsdoelstelling voor deze soort geformuleerd. De staat van instandhouding is gebaseerd op een populatie-afname die niet leidt tot een waarde van minder dan 75% van de draagkrachtindicatie (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- Strandplevier: ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is voor deze soort landelijk een behoudopgave geformuleerd. De sterke afname in populatieomvang hangt samen met de afname van de broedvogelpopulatie. De oorzaken van deze afname liggen waarschijnlijk meer in de afname van de geschiktheid van de broedgebieden dan in die van de foerageergebieden buiten het broedseizoen. De condities in het leefgebied voor de strandplevier zijn grotendeels op orde, derhalve worden op gebiedsniveau behoudopgaven voor het leefgebied geformuleerd (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- Goudplevier: de goudplevier heeft landelijk een opgave voor uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied. De verslechtering van de kwaliteit van het leefgebied is niet zichtbaar in de trend, deze laat een toename zien binnen Natura 2000-netwerk. Dit betreft echter minder dan de helft van de Nederlandse vogels en is een gevolg van verschuivingen in de ligging van de pleisterplaatsen. Incidentele tellingen buiten het monitoringsnetwerk suggereren dat de kwaliteit van het leefgebied buiten het Natura 2000-netwerk is afgenomen. Herstelopgaven binnen het netwerk zijn in dit licht niet geformuleerd (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- Kleine zilverreiger, lepelaar, kolgans, grauwe gans, bergeend, smient, krakeend, wilde eend, slobbeend, middelste zaagbek, zeearend, slechtvalk, bontbekplevier, zilverplevier, bonte strandloper, rosse grutto, wulp, zwarte ruiters en groenpootruiter: de staat van instandhouding van deze soorten is beoordeeld als "gunstig".
- Kolgans, grauwe gans, smient en krakeend: enige afname landelijk veroorzaakt door extensivering van landgebruik (onder andere door natuurontwikkeling) is aanvaardbaar.
- Fuut, slobbeend en kluut: enige afname landelijk als gevolg van herstel van zout-zoet overgangen is aanvaardbaar.
- Zilverplevier: enige afname landelijk ten behoeve van herstel van het leefgebied voor schelpdiereters is aanvaardbaar.
- Drieteenstrandloper: ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is voor de deze soort landelijk een behoudsdoelstelling geformuleerd, vanwege de internationaal vooralsnog stabiele en nationaal doorgaand toenemende populatie.
- Zeearend en slechtvalk: de landelijke instandhoudingsdoelstellingen voor deze soorten zijn gebaseerd op het gemiddelde seizoensmaximum over de periode 1999/2000-2003/2004.

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1. INLEIDING

Op 27 november 2006 zijn er 111 ontwerp-aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor de eerste tranche Natura 2000-gebieden.

Deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten hebben in de periode van 9 januari 2007 tot en met 19 februari 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door bijna 7.800 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en op de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor burgers en het bedrijfsleven. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijkkluidende zorgen geuit.

Er is daarom besloten om in één nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. In deze Nota van Antwoord⁴² is op hoofdlijnen het te voeren beleid uiteengezet. De Nota van Antwoord is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden en op 13 februari en 6 maart 2008 heeft de Tweede Kamer de nota besproken. Iedereen die een zienswijze heeft ingediend, heeft in een persoonlijke brief een antwoord ontvangen, waarin op de algemene opmerkingen uit de zienswijze is ingegaan.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen dat daarbij aan de orde is gekomen, is besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Dit gebeurt in deze bijlage C.

Verder wordt in deze bijlage C vermeld welke specifiek op dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen en hoe hiermee is omgegaan bij het opstellen van het aanwijzingsbesluit.

Bij de beantwoording van de zienswijzen zijn ook de provinciale beschouwingen op de zienswijzen betrokken.

Voor het gebied Westerschelde & Saeftinghe zijn 234 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

2. REACTIES OVER DE PROCEDURE

2.1 ALGEMEEN

In een aantal zienswijzen zijn vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de vermelde gegevens in het standaardgegevensformulier, waaronder "de mate van instandhouding". Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie "aanwezig maar verwaarloosbaar" geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten, die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt zich af of de Europese Commissie bij de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is doorlopen en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 waren opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de Richtlijn voorschrijft. Door de doelstellingen in het ontwerp-

⁴² Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

aanwijzingsbesluit voor alle soorten en habitattypen op te nemen en dus ook voor die soorten en typen die niet kwalificeren, wordt er naar de mening van een aantal insprekers ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Vogel- en Habitatrichtlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die habitattypen en soorten te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebied behoort. In een ander verband wordt verwezen naar grote aantallen ganzen die reeds zonder speciale beschermingsgebieden al een gunstige ontwikkeling doormaken.

Insprekers wijzen verder op documenten die in een eerdere fase van het proces ter beoordeling zijn aangeboden, waarop men wijzigingen heeft voorgesteld en ten aanzien waarvan wijzigingen zijn doorgevoerd in de ontwerpbesluiten. Het betreft onder andere de profielendocumenten 2006⁴³ en gebiedendocumenten uit 2005.

Verder wordt er door diverse insprekers op gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Selectie en aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden

De selectie en aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden zijn met uitzondering van twee gebieden⁴⁴ in 2005 volledig afgerond. De rechter is destijds met betrekking tot de in 2000 gebruikte selectie- en begrenzingsmethodiek⁴⁵ tot de conclusie gekomen dat deze criteria niet onredelijk waren⁴⁶ en heeft alle bezwaren ten aanzien van de selectie en begrenzing van de toen aangewezen Vogelrichtlijngebieden ongegrond verklaard. Dat betekent dat de aanwijzing van dit Vogelrichtlijngebied al rechtens vaststaat. Dit gebied was dus al voor de terinzagelegging een volwaardig Natura 2000-gebied en op dat feit kon daarom niet worden ingesproken. In deze procedure zijn nu aan dit gebied instandhoudingsdoelstellingen toegevoegd en daarnaast is een aantal wijzigingen doorgevoerd. Voor de eventuele wijzigingen van de vogelsoorten waarvoor het gebied geldt te zijn aangewezen wordt verwezen naar bijlage B.2 van deze Nota van toelichting en naar hoofdstuk 4 van deze bijlage C. Voor eventuele wijzigingen in de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied wordt verwezen naar hoofdstuk 3 van de Nota van toelichting en naar hoofdstuk 3 van deze bijlage C.

Stappen in het selectieproces van Habitatrichtlijngebieden

Zoals in het Verantwoordingsdocument (2003)⁴⁷ beschreven staat, heeft de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap van de selectie:

Bij de eerste stap zijn voor elk prioritair habitatype en voor elke prioritaire soort in principe de tien belangrijkste gebieden geselecteerd. Dit zijn de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en met de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per subtype de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Een onderverdeling in subtypen is niet toegepast indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

⁴³ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

⁴⁴ Het gebied Abtskolk & De Putten zal als gevolg van een rechterlijke uitspraak als Vogelrichtlijngebied aangewezen worden en daarnaast vindt bij het gebied Strabrechtse Heide & Beuven ook een aanwijzing als Vogelrichtlijngebied plaats.

⁴⁵ Ministerie van LNV (2000): Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, deel 1, bijlage 1. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

⁴⁶ Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 19 maart 2003, nr. 200201933.

⁴⁷ Ministerie van LNV (2003): "Verantwoordingsdocument". Selectiemethodiek voor aangemelde Habitatrichtlijngebieden. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

Voor elk niet-prioritair habitatype of elke niet-prioritaire soort is in principe dezelfde methodiek toegepast, met dien verstande dat voor die typen of soorten slechts de vijf belangrijkste gebieden zijn geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden zijn geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en waar de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere subtypen omvat, zijn per subtype de drie belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling in subtypen niet gemaakt indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap van de selectie:

Bij de tweede stap van het selectieproces is onderzocht in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

De landelijke dekking van habitatypen of soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of de totale populatie van een soort binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van dat habitatype of als percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de eerste stap het aantal geselecteerde "belangrijkste" gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om voldoende landelijke dekking te halen. Daarnaast is bekeken of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden.

Voor ieder niet-prioritair habitatype en iedere niet-prioritaire soort wordt voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars zijn hiervoor als leidraad gebruikt:

- < 20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende dekkingsgraad beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- > 60% dekking is over het algemeen voldoende.

Hierbij is uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitatypen en soorten stellen. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar als er sprake is van weinig bedreigde habitatypen of soorten en deze verspreid voorkomen. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitatypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen binnen het Natura 2000-netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitatypen en soorten. Voor prioritaire habitatypen en prioritaire soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt.

Beoordeling aanmeldingen door de Europese Commissie

In 2003 is de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden⁴⁸ door de Europese Commissie goedgekeurd. Daaraan voorafgaand zijn in respectievelijk 1996 en 1998 voorlopige aanmeldingen bij de Europese Commissie ingediend. In het Lijstdocument (2004)⁴⁹ is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitatype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden. Hierbij staat steeds expliciet aangegeven hoe de Europese Commissie de aanmelding van 1998 heeft beoordeeld. Daaruit blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitatypen en soorten in 2002 heeft gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding van 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004)⁵⁰ bevat een Nota van Antwoord met

⁴⁸ Beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (2004/813/EG). Publicatieblad van de Europese Unie L 387/1 (29 december 2004): p. 1-96.

⁴⁹ Ministerie van LNV (2004): "Lijstdocument". Overzicht van gebiedsselectie voor de Habitatrictlijn. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

⁵⁰ Ministerie van LNV (2004): Reactiedocument aanmelding Habitatrictlijngebieden. Resultaten van de ontvangen reacties bij de openbare procedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden in het kader van Natura 2000. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Een veel gehoord argument is dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden bij de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik. Dit berust op een misverstand. Zoals in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële Habitatrichtlijngebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens vóór de aanmelding verstrekt dienen te worden en welke gegevens in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000-netwerk is de rubriek "Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied". Die gegevens dienen vooral als basisinformatie voor de Europese Commissie om de uitvoering van de Richtlijn te kunnen volgen en haar rol als toezichthouder te kunnen vervullen. Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 van de Nota van Antwoord staat beschreven, dienen ook voor de soorten en habitattypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrichtlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Dat zijn namelijk ook soorten en habitattypen waarvoor het gebied is aangemeld. Het berust op een misverstand te veronderstellen dat uit de Richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot kwalificerende habitattypen en soorten en dat er met betrekking tot de niet-kwalificerende waarden geen verplichtingen zouden bestaan. Er worden daarom niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de kwalificerende habitattypen of de kwalificerende soorten geformuleerd, maar voor alle habitattypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. De Europese Commissie gaat ervan uit dat op het standaardgegevensformulier alle relevante Natura 2000-waarden worden vermeld en dat de daarop verstrekte gegevens geregeld worden geactualiseerd.

Voor één bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen echter achterwege blijven. Het betreft de categorie "aanwezig maar verwaarloosbaar". Een habitatype of soort kan in een bepaald gebied in zodanige minieme oppervlakte of slechts incidenteel aanwezig zijn, dat mag worden aangenomen dat het habitatype of de soort zich in dit gebied niet blijvend kan handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingssystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitattypen en soorten – ongeachte de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Voor deze categorie zijn dan ook geen instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd.

Motivering

Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen is de selectie van de gebieden inzichtelijker gemaakt. Er is per gebied uiteengezet waarom het gebied is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is in de Nota van toelichting van dit besluit op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitattypen het gebied is aangemeld.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord. In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde procedure, die uiteindelijk tot de terinzagelegging van het ontwerp-aanwijzingsbesluit van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000

doelendocument (2005) en de concept Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure en afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord is de selectieprocedure uitvoerig beschreven en is uiteengezet hoe de verschillende belangen tegen elkaar zijn afgewogen. De keuze van een Natura 2000-gebied heeft uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II van de Habitatrichtlijn genoemde habitattypen en soorten en de aanwezigheid van de in bijlage I en artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn genoemde vogelsoorten, trekkende watervogels en/of overige trekkende vogels. Deze werkwijze vloeit voort uit de in de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn genoemde criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie. Het is niet mogelijk om hiervan af te wijken. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen naast de ecologische belangen ook andere belangen aan de orde komen. Dit is in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord verder uiteengezet. Gesteld mag worden dat de procedure die bij de aanwijzing van de gebieden is gevolgd zorgvuldig is geweest en geheel overeenkomstig de wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden.

2.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE PROCEDURE

Een inspreker kan zich niet verenigen met de aanwijzing van de Westerschelde tot Natura 2000-gebied voor zover die aanwijzing betrekking heeft op het gebied dat is gelegen tussen de grens met de Noordzee en de monding van de Scaldiahaven. In dit gebied, in het bijzonder de vaarroutes die toegang geven tot de Scaldiahaven en in de Scaldiahaven zelf, de optimale accommodatie van de bedrijfsactiviteiten in Vlissingen-Oost voorop dient te staan. In dit gebied dient de ontwikkeling van natuurwaarden ondergeschikt te zijn aan exploitatie van bedrijfsactiviteiten.

In bovengenoemd gebied van de Westerschelde zijn geen natuurwaarden aanwezig die mede bepalend zijn voor de stopzetting van de achteruitgang van de biodiversiteit in Europa en die bij afweging van betrokken belangen dwingen tot aanwijzing tot Natura 2000-gebied. Inspreker verzoekt de Westerschelde als geheel subsidiair het gebied tussen de lijn Westkapelle-Cadzand in het westen en Breskens-Borselle in het oosten niet aan te wijzen als Natura 2000-gebied.

De zienswijze is niet overgenomen. Het doel van het Natura 2000-netwerk is om een bijdrage te leveren aan het stoppen van de achteruitgang van biodiversiteit en deze waar mogelijk te herstellen. Dit netwerk is gekoppeld aan bepaalde habitattypen en soorten opgesomd in de bijlagen van de Habitatrichtlijn. Estuaria is één van deze habitattypen (H1130). De gehele Westerschelde (inclusief het mondingsgebied) is in 2003 aangemeld als Habitatrichtlijngebied. De voor aanmelding belangrijkste reden is dat het één van de twee estuariene systemen (H1130) betreft die in Nederland nog aanwezig zijn. Dit betreft een habitatype dat overal sterk onder druk staat of plaatselijk zelfs verdwenen is. Het is niet mogelijk dit gebied geheel of gedeeltelijk uit te zonderen omdat selectie en begrenzing uitsluitend op ecologische gronden kunnen geschieden (zie verder Nota van Antwoord, paragraaf 2.1). Ook door andere lidstaten zijn de belangrijke estuaria aangemeld. Keuzemogelijkheid is er niet omdat het in Nederland om slechts twee estuaria gaat. Gedeeltelijke aanwijzing is ook niet mogelijk omdat een estuarium alleen als geheel als zodanig kan functioneren.

De ondiepe delen van de Westerschelde zijn reeds in 2000 aangewezen als Vogelrichtlijngebied. De aanwijzing als Natura 2000-gebied behelst onder meer de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied en de samenvoeging met het aangewezen Vogelrichtlijngebied. Het permanente water van de Westerschelde is van betekenis als voedsel- en rustgebied voor watervogels. Dit is de reden geweest om de grenzen van het Vogelrichtlijngebied en het Habitatrichtlijngebied gelijk te trekken.

3. REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Ook bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal insprekers aangegeven dat geen rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Zo hebben insprekers aangegeven dat ze bezwaar hebben tegen de opname van nieuwe natuur, delen van de Ecologische Hoofdstructuur die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Insprekers wijzen op de gedane toezeggingen in het kader van nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur. Tevens wordt in zienswijzen gemeld dat bepaalde habitattypen en soorten niet of in beperkte mate aanwezig zijn. Insprekers verwachten dat in ieder geval die gronden waar deze waarden niet aanwezig zijn buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied worden gelaten.

Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond agrarische- en recreatiebedrijven in te stellen. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze de begrenzing gewijzigd wil zien. Ook wordt gesteld dat de stranden niet binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied behoren te vallen. Zij herbergen geen habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Begrenzing van bestaande Vogelrichtlijngebieden

De aanwijzing van Natura 2000-gebieden is niet bedoeld om de grenzen van reeds eerder aangewezen Vogelrichtlijngebieden te wijzigen. Aangezien Westerschelde & Saeftinghe reeds eerder is aangewezen als Vogelrichtlijngebied (zie ook het hoofdstuk over de procedure), staat de oorspronkelijke begrenzing in principe nu niet ter discussie. Dat neemt niet weg dat er soms aanleiding kan zijn om de begrenzing aan te passen. Daarbij kan het gaan om technische of inhoudelijke wijzigingen (zie "Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden" hierna).

Uitgangspunten begrenzing Habitatrichtlijngebieden

Zoals in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1 van het Natura 2000 doelendocument (2006)⁵¹ uitvoerig uiteen is gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: er is gestreefd naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheereenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- "Cement tussen de bakstenen": de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrichtlijngebied bestaat uit de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is

⁵¹ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

geselecteerd en/of niet is aangemeld. Die natuurwaarden, gekenmerkt als het "cement tussen de bakstenen", maken integraal onderdeel uit van de ecosystemen en zijn nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende in de Richtlijn opgenomen habitattypen en/of soorten.

- Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is. Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.
- Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing van onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationale Parken, Vogelrichtlijngebieden en/of eigendomsgrenzen).
- Herkenbare topografische lijnen: de gebiedsgrenzen vallen bij voorkeur samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

Bij de aanwijzing van de Habitatrichtlijngebieden en bij de aanvulling van de Vogelrichtlijnaanwijzingen met gebiedsdoelen zijn overlappende Vogel- en Habitatrichtlijngebieden gecombineerd tot één Natura 2000-gebied. Daarbij is ernaar gestreefd de begrenzing van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen.

De herbegrenzing is doorgevoerd op basis van technische en/of inhoudelijke argumenten.

Technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken. Het zijn ook pragmatische aanpassingen. Hierdoor blijven het beheer en de bescherming hanteerbaar en wordt de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing geboden. Dit kan betekenen dat Vogel- en Habitatrichtlijngebieden die voor een belangrijk deel overlap vertonen met (voormalige) beschermde en staatsnatuurmonumenten op deze begrenzing afgestemd worden. Hierdoor worden onlogische verschillen vermeden. Verder betreft dit ook het zoveel mogelijk op kaart uitzonderen van bestaande bebouwing, tuinen en erven die alleen tekstueel waren geëxclaveerd. Tot deze categorie behoren ook aanpassingen aan kadastrale grenzen in verband met de kadastrale registratie van bij de aanwijzing "betrokken" percelen (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.3). Hiermee wordt voorkomen dat kadastrale percelen die slechts voor een onbetekenend deel met het gebied overlappen, kadastraal worden ingeschreven als deel uitmakend van het gebied.

Inhoudelijke aanpassingen:

Verkleining van Vogelrichtlijngebieden wordt door de Europese Commissie, gelet op de Europese jurisprudentie, slechts "in uitzonderlijke gevallen" aanvaardbaar geacht indien bij de oorspronkelijke aanwijzing een "duidelijke wetenschappelijke fout" is gemaakt. Uit jurisprudentie⁵² blijkt dat de oppervlakte van een Vogelrichtlijngebied niet mag worden verkleind en de grenzen van een Vogelrichtlijngebied niet mogen worden gewijzigd, als daardoor zones worden uitgesloten waarin in het wild levende vogelsoorten voorkomen waarvan de bescherming de aanwijzing van dat Vogelrichtlijngebied heeft gerechtvaardigd. Een uitzondering hierop vormen de van het Vogelrichtlijngebied uitgesloten zones die niet langer overeenkomen met de, voor de instandhouding van de in het wild levende vogelsoorten, meest geschikte leefgebieden in de zin van artikel 4, lid 1, van de Richtlijn. Zo kan de begrenzing van Vogelrichtlijngebieden zijn aangepast door bebouwing op de rand van het gebied, bedrijventerreinen (>5 ha) en rijkswegen zoveel mogelijk ook op kaarten te exclaveren (de tekstuele exclaveringsformule geldt alleen voor de in 2000 aangewezen gebieden).

⁵² Europese Hof van Justitie, 13 juli 2006, zaak C-191/05 en 25 november 1999, zaak C-96/98.

In gevallen waar in het verleden mogelijk een duidelijke begrenzingsfout is gemaakt, wordt onderzocht of er sprake is van een wetenschappelijke fout die voldoet aan de door de Europese Commissie gestelde voorwaarden. Toekomstige ontwikkelingen vallen buiten die criteria; de vergunningprocedure is daarvoor de aangewezen weg.
Zie verder Nota van Antwoord paragraaf 2.2.4.

Uitbreiding van Vogelrichtlijngebieden kan alleen aan de orde zijn als het gebied tevens Habitatrichtlijngebied is en de uitbreiding onderdeel is van het desbetreffende Habitatrichtlijngebied. Uitbreiding van een "zuiver" Vogelrichtlijngebied is geen onderdeel van deze procedure. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 2.2.5.
Gebleken is dat in een beperkt aantal gevallen bij de begrenzing van Habitatrichtlijngebieden onvoldoende rekening is gehouden met de verspreiding van relevante habitattypen of leefgebieden van soorten, waardoor aanpassingen (zowel uitbreiding als verkleining) noodzakelijk waren. Dit is meestal het gevolg van verbeterde en toegenomen kennis. Ook uitbreidingen die noodzakelijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, vallen in deze categorie van inhoudelijke aanpassingen.

Meebegrenzen van nieuwe natuur

Met nieuwe natuur worden delen van de Ecologische Hoofdstructuur bedoeld die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Een groot deel van deze nieuwe natuur is inmiddels al verworven en als natuurgebied ingericht. Nieuwe natuur is meebegrensd indien (in geval van een Habitatrichtlijngebied) één van de volgende situaties van toepassing is:

- 1) wanneer het natuurdoel van de nieuwe natuur overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde Natura 2000-gebied (de natuurwaarden zijn al aanwezig of zullen conform vastgestelde plannen worden ontwikkeld). Het betreffende natuurdoel dient uiteraard invulling te geven aan de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied.
- 2) wanneer de nieuwe natuur aantoonbaar noodzakelijk is om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren.

Voor nieuwe natuur die nodig is voor de realisatie van Natura 2000 blijft het principe van vrijwilligheid gelden bij verwerving van de gronden en bij omzetting van cultuurgrond naar natuur (zie verder paragraaf 2.2.2 van de Nota van Antwoord). De nieuwe natuur die is toegevoegd na de aanmelding in 2003 is naar aanleiding van ingediende zienswijzen op de ontwerp-aanwijzingsbesluiten nogmaals kritisch getoetst aan de hiervoor genoemde criteria. Het resultaat staat beschreven in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting.

Exclavering van (jacht)havens

In paragraaf 2.2.8 van de Nota van Antwoord staat dat in de Nota's van toelichting, behorende bij de besluiten voor de aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden in 2000, havens op de volgende wijze tekstueel zijn uitgezonderd: *"(Jacht)havens maken geen deel uit van de speciale beschermingszone. Bij (jacht)havens, die geheel binnen een speciale beschermingszone liggen, valt aan de waterzijde een zone van 100 meter, gemeten vanaf de havenmond c.q. de aanlegsteigers, ook buiten de begrenzing. Grenst een (jacht)haven aan de buitenzijde direct aan de speciale beschermingszone, dan is de zone van 100 meter ook buiten de begrenzing van de speciale beschermingszone gehouden. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de hierboven opgenomen tekst doorslaggevend."*

De reden hiervoor was dat dergelijke havens geen wezenlijk deel uitmaken van het leefgebied van de betreffende soorten. De formule gaf echter aanleiding tot misverstanden. Zo vatte een gemeente de bovenaangehaalde exclavering op als vrijbrief voor de aanleg van een jachthaven. Ook zijn sommige havens in 2000 op kaart ruimer geëxclaveerd dan de exclaveringsformule voorschrijft. Er bestond bovendien grote onduidelijkheid over de invulling van het begrip (jacht)haven. Daarom is er besloten om de algemene exclaveringsformule voor havens te laten vervallen en alle havens die voor exclavering in aanmerking komen, al op de gebiedskaart uit te zonderen. Het exclaveren van havens op kaart geeft bovendien uitsluitend over wat precies onder het begrip "(jacht)havens" moet worden verstaan, namelijk uitsluitend aanlegplaatsen

met havenfaciliteiten. Op zichzelf staande aanlegvoorzieningen zoals aanlegsteigers worden daartoe niet gerekend.

Bufferzones en exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven

Een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatieondernemingen en agrarische bedrijven, waar door vele ondernemers om is verzocht, behoort niet tot de mogelijkheden. De reden hiervoor is dat menselijk gebruik of de door de mens toegekende bestemming niet bepalend is voor de vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Ecologische redenen zijn daarbij bepalend. Een Natura 2000-gebied is in zijn geheel van belang.

Ook in de uitspraak van de Raad van State over de aanwijzing van één van de eerste Natura 2000-gebieden is de vraag over een bufferzone aan de orde gekomen. De Raad van State was toen van oordeel dat "het aanhouden van een minimale afstand tot bedrijfsbebouwing niet mogelijk is, omdat niet in algemene zin ten behoeve van de in het gebied gelegen agrarische bedrijfsbebouwing kan worden vastgesteld in hoeverre de binnen die afstand gelegen gronden naar ecologische maatstaven al dan niet tot het aan te wijzen gebied moeten worden gerekend"⁵³.

Bij Vogelrichtlijngebieden wordt het hele gebied door de vogels gebruikt voor broeden, foerageren en/of rusten, hoewel niet elk deel even intensief wordt benut. Voor Habitatrichtlijngebieden geldt een vergelijkbare aanpak hoewel habitattypen meestal geen grote, aaneengesloten oppervlakten beslaan. Daar staat tegenover dat de instandhouding van habitattypen meestal een ruimere begrenzing vereist omdat ook rekening moet worden gehouden met een mogelijke verschuiving van de habitatwaarden door het gebied (successie). Daarentegen maken bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Zij zijn door hun fysieke geaardheid blijvend ongeschikt. Ook mijnbouwinrichtingen en -installaties vallen onder de definitie van een bouwwerk en daarmee onder de exclaveringsformule (zie paragraaf 3.4 van de Nota van toelichting). Dat geldt niet voor ondergronds of onderwater voorkomende structuren zoals gas- en waterleidingen. De aanwezigheid hiervan betekent niet per definitie dat deze gebieden ongeschikt zijn voor planten of dieren en ze zijn daarom niet geëxclaveerd. Zie ook paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaren), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen en parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het best per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet zinvol om hiervoor generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien aan de orde, wordt het bestaand gebruik door luchtverkeer beoordeeld bij het opstellen van het beheerplan. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

Enkele insprekers vragen om vooral aan de randen van het gebied te bepalen of de kwaliteiten van het gebied de begrenzingen rechtvaardigen. Voorgesteld wordt om waar dit niet het geval is, de begrenzing 300 tot 500 meter zeewaarts bij te stellen. Dit beperkt de belemmerende rechtsgevolgen.

Andere insprekers stellen voor de begrenzing 300 meter naar binnen te schuiven zodat niet het landbouwgebied maar de nieuwe natuur de buffer vormt.

⁵³ Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 5 november 2008, nr. 200802546/1.

Volgens enkele insprekers is in het gedeelte van het gebied Westerschelde tot en met 3000 meter ten zuiden van glastuinbouw Rilland niet mogelijk dat habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen hier aanwezig zijn, vanwege de drukke scheepvaart. Mochten deze habitattypen wel aanwezig zijn dan hebben ze geen enkele kans om te overleven vanwege scheepvaart, klimaatveranderingen en zeewaterstromingen. Ook ontbreken in dit gebied bijna alle aangewezen soorten.

Een inspreker zegt dat in de actuele situatie de natuurdoelen en soorten niet of slechts in beperkte mate aanwezig zijn bij zijn glastuinbouwcomplex. Grenzend aan de voet van de Westerscheldedijk loopt ter hoogte van het complex een brede diepe geul die zelfs bij eb niet droog valt. De inspreker acht het daarom onmogelijk om zonder menselijk ingrijpen de habitattypen voor dit gebied daar te realiseren.

De zienswijzen zijn niet overgenomen. Voor de aanwijzing van de Westerschelde en de begrenzing in algemene zin wordt verwezen naar het antwoord gegeven in paragraaf 2.2 van deze bijlage. Bij de aanwijzing van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden worden geen bufferzones gehanteerd, omdat de begrenzing uitsluitend moet worden vastgesteld aan de hand van de waarden waarvoor het gebied wordt aangewezen (zie verder Nota van Antwoord, paragraaf 2.2.6).

Een inspreker maakt gebruik van zogenaamde ankerplaatsen welke minimaal 15 meter diep dienen te zijn. Bij de aanwijzing van de Westerschelde als Vogelrichtlijngebied bleek dat ankerplaatsen geëxclaveerd werden en dat lichten tot bestendig gebruik werd gerekend, dus in huidige omvang en intensiteit kon blijven bestaan. Nu zijn echter de diepe wateren inclusief de bodem wel tot Natura 2000-gebied aangewezen en zijn de ankerplaatsen aangewezen als habitatype estuaria (H1130). Er wordt bezwaar gemaakt tegen het opnemen van habitatype estuaria en stelt voor om wateren dieper dan 10 meter te exclaveren.

De zienswijze is niet overgenomen. De grens van het Vogelrichtlijngebied is gelijkgetrokken met die van het Habitatrichtlijngebied (zie ook het antwoord in paragraaf 2.2), gelet op het gebruik dat watervogels in het gebied van het permanente water maken. Gebiedsdelen kunnen niet worden uitgezonderd wegens bepaald menselijk gebruik. Het gebruik van ankerplaatsen zal als bestaand gebruik in het beheerplan aan de orde kunnen komen.

Enkele insprekers vragen aandacht voor de stranden ter hoogte van het Sloegebied (ook aangeduid als de Kaloot). Enerzijds wordt gesteld de hele Westerschelde (inclusief stranden) bescherming verdiend. Anderzijds wordt door anderen gesteld dat de begrenzing geen belemmering mag vormen voor de uitbreiding van het havengebied.

Een andere inspreker wenst dat Natura 2000 geen belemmering vormt voor de realisering van de Westerschelde Container Terminal. Indien blijkt dat dit wel het geval zal zijn, verzoekt de inspreker de Kaloot uit de begrenzing te halen.

De ingediende zienswijzen geven geen aanleiding de begrenzing ter hoogte van het Sloegebied ter herzien. De stranden in het estuariene deel van de Westerschelde (het buitendijks gebied tussen de rijksgrens en de lijn Vlissingen-Breskens) maken deel uit van het aangewezen gebied als onderdeel van het habitatype estuaria (H1130). Voor wat betreft de bedoelde belemmering wordt erop gewezen dat bij begrenzing slechts ecologische motieven een rol spelen. Er kan geen rekening worden gehouden met toekomstige ontwikkelingen; de vergunningenprocedure is daarvoor de aangewezen weg (Nota van Antwoord, paragraaf 2.2.4).

Een inspreker ziet een tegenstrijdigheid in de Nota van toelichting. Op pagina 8 staat "Waterkerende dijken zijn buiten de begrenzing gebracht". Op pagina 10 staat "Waar de buitengrens van het watergebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de buitenkruinlijn van de dijk".

Een inspreker heeft bezwaren tegen begrenzing van de waterkerende dijk, zoals op de kaart staat aangegeven. De inspreker concludeert echter uit de toelichting dat de waterkerende dijken buiten de aanwijzing worden gehouden en vraagt om op de kaart de grens aan te passen.

Er lijkt sprake van tegenstrijdigheid omdat in het tweede (niet aangehaalde) deel van de zin op pagina 8 abusievelijk "Oosterschelde" staat vermeld in plaats van "Westerschelde". Er had moeten staan: "met dien verstande dat de grens langs de Westerschelde ten behoeve van de duidelijkheid is gelegd op de buitenkruinlijn van de primaire waterkeringen"⁵⁴. Dit is gedaan omdat de voorheen gehanteerde "buitenteen" tot onduidelijkheid heeft geleid waar schorren langs de dijk liggen. De buitenteen is dan niet eenduidig vast te stellen. Bovendien zou de grens dan door habitattypen worden getrokken hetgeen strijdig is met het uitgangspunt (paragraaf 3.2) dat de ligging van habitattypen leidend dient te zijn voor de begrenzing. De begrenzing op de buitenkruinlijn van de primaire waterkerende dijken is nu ook op de kaarten uitgevoerd.

Een inspreker vraagt om de toevoeging van de dijk tussen de Herdijkte Zwarte Polder en de Verdrongen Zwarte Polder, vanwege de negatieve randwerking en afronding.

De zienswijze is niet overgenomen. Aan de wens is echter in een andere vorm wel tegemoet gekomen doordat de grens de buitenkruinlijn volgt (zie boven) waardoor het buitentalud binnen het aangewezen gebied is komen te liggen.

Enkele insprekers willen dat stranden buiten de begrenzing worden gehouden en de grens van het Natura 2000-gebied op de laagwaterlijn wordt gelegd vanwege de recreatieve functie van de stranden, de uitvoering van waterstaatkundige werkzaamheden en het feit dat er geen leefgebieden van soorten of habitattypen op de stranden aanwezig zijn waarvoor het gebied is aangewezen.

De zienswijzen zijn overgenomen voor zover het het (zee-)gebied ten westen van de lijn Vlissingen-Breskens betreft met uitzondering van het deel ter hoogte van de Verdrongen Zwarte Polder (zie ten oosten van deze lijn het vorige antwoord). Dit is als volgt verwoord in paragraaf 3.3: "De grens langs de Westerschelde oostelijk van de lijn Vlissingen-Breskens en ter hoogte van de Verdrongen Zwarte Polder is uit een oogpunt van duidelijkheid op de buitenkruinlijn van de primaire waterkeringen gelegd." Dit is gedaan omdat de laagwaterlijn de grens vormt van het habitatype permanent overstroomde zandbanken (H1110) waarvoor het gebied ten westen van Vlissingen-Breskens vooral is aangewezen. Een uitzondering vormt de Verdrongen Zwarte Polder tussen Breskens en Cadzand waar de grens de buitenkruinlijn langs het (voormalige) beschermde natuurmonument volgt. In tegenstelling tot bv. de Voordelta hebben de stranden hier weinig betekenis voor de vogels waarvoor het gebied is aangewezen. Bovendien is de grens van het Habitatrichtlijngebied hier leidend omdat dit de aanleiding was voor uitbreiding van het Vogelrichtlijngebied.

Een inspreker stelt dat de grens op plaatsen waar het Natura 2000-gebied grenst aan duinen op de duinvoet moet worden gelegd, conform de grens van de Voordelta. Voor een andere inspreker is het onduidelijk waarom stranden en duinen in het gebied aan de noordzijde van de Westerschelde buiten de begrenzing zijn gelaten. De begrenzing is hier gelegen ter hoogte van de koppen van de paalhoofden.

De zienswijzen zijn niet overgenomen. Voor de motivering wordt verwezen naar het vorige antwoord.

Enkele insprekers vinden dat de Vlake van de Raan en de Zeeuwse Banken moeten worden meebegrensd. Dit volgt uit de criteria die voor het vaststellen van de begrenzing gelden. Hier bevinden zich permanent met ondiep zeewater overstroomde zandbanken (H1110). Het strookt volgens insprekers niet de plannen om de Vlake van de Raan te beschermen. De gebieden zouden veel gebruikt worden door foeragerende sterns (A191 t/m A195) broedend op de Hooge Platen, door zeehonden (H1365) en door zwarte zee-eenden (A065).

⁵⁴ De betreffende zin is anders geformuleerd in verband met het antwoord in de volgende alinea.

Een andere inspreker meent dat het beter is de begrenzing van het gebied te laten aansluiten bij de zeewaartse begrenzing van het Natura 2000-gebied Voordelta.

De zienswijzen zijn niet overgenomen omdat de aanwijzing van mariene gebieden (buiten de Westerschelde) buiten het kader van deze aanwijzing valt. Wel is op andere wijze reeds invulling gegeven aan de geuite wens. De Vlake van de Raan is in december 2008 als Habitatrichtlijngebied aangemeld in het kader van de aanmelding van mariene gebieden. Uit de beoordeling van de Nederlandse aanmelding van deze gebieden door de Europese Commissie zal moeten blijken of dit voldoende wordt geacht. Met deze aanmelding wordt ook aansluiting bereikt op de Voordelta.

Enkele insprekers merken op dat bij de aanwijzing van de Westerschelde tevens een stuk Noordzee is betrokken, ten westen van de lijn Breskens-Vlissingen. Dit gebied is zodanig groot dat een nauwkeurige begrenzing op zijn plaats is. Vooral aan de randen moet nader gekeken worden of de kwaliteiten begrenzing rechtvaardigen. Waar dit niet het geval is dient de begrenzing naar binnen toe te worden verlegd.

In de vorige antwoorden is reeds verklaard dat de grens aan de landzijde ten westen van de lijn Vlissingen-Breskens is gelegd op de laagwatergrens. De zeewaartse grens volgt de grens van de territoriale zee van Nederland (zie paragraaf 3.3 van deze Nota van toelichting).

Een inspreker merkt op dat gebieden zijn opgenomen die weliswaar natuurgebied zijn, maar waar geen natuurwaarden aanwezig zijn die aanwijzing rechtvaardigen. Dit laatste geldt nadrukkelijk voor de Herdijkte Zwarte Polder grenzend aan de Zwarte Polder. Deze polder heeft geen noemenswaardige natuurwaarde.

De zienswijze is niet overgenomen. In bedoeld deelgebied zijn wel degelijk habitattypen aanwezig: zilte pionierbegroeiingen (H1310), schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (H1330B) en helmduinen (H2120), terwijl mogelijk op termijn ook het habitatype vochtige duinvalleien (H2190) ontwikkeld kan worden.

Een inspreker vindt dat de oostelijke helft van het Rammekensgors, gelegen in de monding van de Sloehaven, bestaande uit ondiep open water, slik en jong schor ten onrechte buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied is gelaten.

De zienswijze is niet overgenomen. De grens van het Habitatrichtlijngebied volgt hier de grens van het Vogelrichtlijngebied zoals die bij de aanwijzing in 2000 is vastgesteld. De grens valt samen met de grens van de Ecologische Hoofdstructuur (bestaande natuur) zoals opgenomen in het provinciale natuurgebiedsplan (2008).

Een inspreker verzoekt het natuurgebied De Groedse Duintjes, gelegen ten noorden van Groede, in de begrenzing op te nemen. In dit natuurgebied zou het habitatype vochtige duinvalleien (H2190) voorkomen, zeldzaam voor de regio.

De zienswijze is niet overgenomen. Er zijn enkele plasjes aanwezig, die door het ontbreken van karakteristieke soorten echter niet tot het habitatype kunnen worden gerekend. Er is dan ook geen aanleiding om uitbreiding van het gebied te overwegen.

Een inspreker vraagt om de toevoeging van Voorland van Nummer Een, buitendijks gelegen tussen Breskens en Hoofdplaat. Hier zou een waardevol schorgebied zijn met broedbiotoop van onder andere de dwergstern (A195).

Het bedoelde gebied maakte reeds deel uit van het in 2000 aangewezen Vogelrichtlijngebied en maakt ook onderdeel uit van het Natura 2000-gebied.

Een inspreker is het niet eens met de begrenzing van percelen die in het kader van Natuurcompensatie Westerschelde zijn gerealiseerd, zoals het schor bij Ossenis, de

Molenpolder bij Ossenisse en een gedeelte van de Vogelkreek. De Molenpolder staat overigens wel op de kaart, maar niet in de gebiedsbeschrijving.

De zienswijze is niet overgenomen. Het Schor van Hontenis (in de Molenpolder ten noorden van Ossenisse) is toegevoegd om invulling te geven aan de uitbreidingsdoelstelling die van toepassing is op het habitatype schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (H1330B). Het terrein heeft ontwikkelingskansen voor dit habitatype. De Vogelkreek betreft een ander Natura 2000-gebied. De gebiedsbeschrijving vermeldt niet alle gebiedsdelen, maar het bedoelde deelgebied komt wel aan de orde in de motivering van de grenswijzigingen (paragraaf 3.3 van deze Nota van toelichting).

Enkele insprekers vinden dat gebied Klein Molenpolder/De Paal niet moet worden begrensd met het oog op een robuuste en duidelijke begrenzing, de ligging aansluitend aan de dorpskern Paal, het agrarische gebruik van de polder en de barrière die de omgelegde zeedijk vormt tussen dit perceel en het aan de overzijde gelegen aangewezen Natura 2000-gebied.

De zienswijzen zijn overgenomen. Dit terrein, binnendijks gelegen aan de westzijde van het Verdrongen Land van Saeftinghe, herbergt geen waarden die uitbreiding van het Habitatrictlijngebied rechtvaardigen. Het provinciale natuurdoel is "vochtig hooiland" waardoor het terrein geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het gebied als Habitatrictlijngebied.

Enkele insprekers merken op dat in de Margarethapolder vanwege de zoetwaterhuishouding, bijna alle soorten en habitattypen ontbreken. De uitbreiding met dit binnendijkse gebied is daarom niet gerechtvaardigd.

De zienswijze is overgenomen. In tegenstelling tot oorspronkelijk gewenste natuurdoel wordt genoemde polder geheel ingericht als "zoetwaternatuur", waardoor geen directe relatie bestaat met de zilte natuur van het estuarium. De uitbreiding levert daarom geen bijdrage aan de instandhouding van het gebied.

Enkele insprekers merken op dat zonder nadere beoordeling alle aan de Westerschelde grenzende natuurgebieden zijn opgenomen in de begrenzing, terwijl voor een aantal van deze gebieden andere afspraken gelden. De insprekers verzoeken deze natuurgebieden buiten de begrenzing te brengen omdat ze volgens de insprekers ondanks hun nabijheid niet het karakter van de Westerschelde hebben.

De zienswijzen zijn deels overgenomen. De in ontwerp toegevoegde binnendijks gelegen terreinen, zijn opnieuw beoordeeld. Daarbij is gebleken dat de volgende terreinen geen bijdrage leveren of kunnen leveren aan de instandhoudingsdoelstelling van Westerschelde & Saeftinghe als Habitatrictlijngebied:

- Noordelijk deel Plaskreek (20 ha) ten noorden van Biervliet, dit terrein heeft als natuurdoelen "vochtig hooiland" en "kruiden- en faunairijk grasland". Dit zijn geen zilte doelen die geen bijdrage leveren aan de instandhouding als Habitatrictlijngebied;
- Boonepolder onder 's-Gravenpolder, uit een rapport van de Provincie Zeeland blijkt dat "zilte" natuur hier niet haalbaar is. Dit betekent dat het terrein geen ontwikkelingsmogelijkheid heeft voor het habitatype schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (H1330B) zoals eerder werd aangenomen;
- Bathse Schor, dit terrein heeft als natuurdoel "haagbeuken- en essenbos" dat geen bijdrage levert aan de instandhouding van het Habitatrictlijngebied;
- Margarethapolder (zie antwoord op bovenbehandelde zienswijze);
- Klein Molenpolder bij Paal (zie antwoord op bovenbehandelde zienswijze).

Een inspreker vindt dat er ten onrechte nieuwe natuur rond Hoedekenskerke is meebegrensd. Het getijdengebied zelf biedt voldoende rust voor watervogels. Een ruimere begrenzing werkt te beperkend op de omgeving.

De zienswijze is overgenomen. Voor de motivering wordt verwezen naar het vorige antwoord (Boonepolder).

Een inspreker merkt op dat de percelen in de buurt van Hoofdplaat recente kunstmatig aangelegde natuurgebieden zijn. Het eerste perceel is openbaar toegankelijk en volgens de inspreker dus geen rustgevend hoogwatervluchtplaats. Bij de instandhoudingsdoelstellingen wordt de Groenknolorchis (H1903) genoemd, maar deze komt volgens de inspreker alleen op zeer kleine schaal voor op een ander perceel en het is door onder meer verzilting en ontwatering geen duurzaam voorkomen. Deze percelen zouden dan ook buiten de begrenzing gebracht moeten worden.

De zienswijze is niet overgenomen. De Inlaag Hoofdplaat maakt deel uit van het in 2003 aangemelde Habitatrichtlijngebied. Dit deelgebied is indertijd toegevoegd wegens het voorkomen van de groenknolorchis en vochtige duinvalleivegetaties (H2190B). Deze waarden zijn thans aanwezig in het westelijk deel van de inlaag, maar zullen ook worden ontwikkeld in het oostelijk deel (na verwijdering van de nutriëntenrijke bovenlaag).

Een strook in het verlengde van de binnendijs gelegen kreek in de Hedwigepolder is in de begrenzing opgenomen. Hier bevindt zich een haventje dat tevens dienst doet als afwatering. Een inspreker merkt op dat de strook Belgisch grondgebied is. Inspreker vreest dat het onderhoud van het haventje wordt bemoeilijkt.

De zienswijze is overgenomen. Ten oosten van het verdrongen Land van Saeftinghe volgt de grens van het aangewezen Natura 2000-gebied de rijksgrens.

4. REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

In de zienswijzen zijn veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie hiervan.

Er is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie" te vervangen door de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn: "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van habitattypen en soorten binnen de Europese Unie".

Verder is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functie van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd" te schrappen omdat met de formulering in het ontwerpbesluit onvoldoende rekening is gehouden met de wijze waarop in jurisprudentie rekening is gehouden met de termen "natuurlijke kenmerken" en "instandhoudingsdoelstellingen".

Er zijn vragen gesteld over de gestelde nationale doelen, de monitoring van Natura 2000-gebieden, de afstemming en de verantwoordelijkheden. In een aantal zienswijzen wordt de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden.

De vrees wordt uitgesproken dat dit niet het geval is. Daarnaast wordt er verzocht om voor die soorten en habitattypen, waarvoor sprake is van een ongunstige staat van instandhouding, zowel landelijk als op gebiedsniveau een herstelopgave te formuleren tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het achterwege laten van adequate herstelopgaven wordt door insprekers als onacceptabel gezien en in strijd met de wettelijke verplichtingen.

Er is gevraagd om de doelen op gebiedsniveau te herzien voor een aantal broedvogels waarvan de landelijke doelstelling voor het aantal sleutelpopulaties, met de huidige instandhoudingsdoelstellingen, niet zal worden gerealiseerd. Er is aanbevolen om de instandhoudingsdoelstellingen voor een aantal vogelsoorten in te vullen op basis van de in het Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004 (2000)⁵⁵ vermelde aantallen voor levensvatbare populaties moerasvogels. In het geval van soorten waarvoor actuele gedocumenteerde beschermingsplannen beschikbaar zijn dienen de instandhoudingsdoelstellingen waar mogelijk daarmee gelijk geschakeld te worden. Voor een aantal broedvogels is ook gevraagd om aanvullende doelen op te nemen.

Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.

Anderzijds wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (financiële) inspanningen bereikt kunnen worden. Er wordt over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Enkele sprekers menen dat bij het vaststellen van de doelstellingen veel geleund wordt op onwetenschappelijke informatie over het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren, die niet gebaseerd is op voldoende wetenschappelijke gegevens. Het is onduidelijk of deze waarden daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden. Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten zijn.

In de besluiten wordt er volgens sprekers niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering, terwijl deze veranderingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen. In andere zienswijzen wordt aangevoerd dat er voor veel soorten geen instandhoudingsdoelstelling geformuleerd mag worden omdat hiermee soorten onterecht onder de bescherming van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn komen te vallen.

Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen, dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van het gebied Westerschelde & Saeftinghe voor de recreatie en de scheepvaart, waarbij met name een ongestoord toeristisch gebruik van de stranden van groot economisch belang is voor de lokale economie.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor veel sprekers onduidelijkheid; hierdoor kan het overleg over het beheerplan onder grote spanning komen te staan. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

⁵⁵ Boer, T. den (2000): Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004. Rapport Directie Natuurbeheer nr. 47. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Wageningen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde zienswijzen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit vastgelegd. Het streven naar een gunstige staat van instandhouding van de per aanwijzingsbesluit opgesomde habitattypen en soorten is daarvan de uitwerking. Het vormt de Nederlandse bijdrage aan de ecologische samenhang van het Europese Natura 2000-netwerk. Per gebied zijn de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van de algemene doelstellingen wordt naar een landelijk gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen en soorten gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel moet zijn of moet toenemen; dit moet in de toekomst ook zo blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer de planten- en diersoorten die typisch zijn voor de habitat behouden kunnen worden. Dit geldt ook voor de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort. De betreffende soort kan alleen effectief beschermd worden wanneer de beschermingsmaatregelen zich, naast op de soort zelf, ook richten op het leefgebied van de soort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een soort zich mede uit tot het leefgebied van de betreffende soort.

De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit. In de aangepaste formulering van het tweede algemene doel is niet de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn (artikel 2) gevolgd, omdat het in de Richtlijn een algemene doelstelling van de Richtlijn betreft en in dit geval om de gebiedsspecifieke invulling daarvan. Meer in het bijzonder: een Europese Richtlijn kan een bijdrage leveren aan het waarborgen van de biologische diversiteit, maar een gebied kan alleen bijdragen aan het behoud van de biologische diversiteit. Verder is de term "natuurlijke kenmerken" in de algemene doelen gehandhaafd, omdat dit een begrip is dat in de Richtlijn ook gebruikt wordt in verband met de bescherming van de gebieden (artikel 6).

Verder geldt ook dat invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied van grote invloed kunnen zijn op de staat van instandhouding van een habitatype of soort: de externe werking. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de soort haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Met name bij vogels is een belangrijk deel van het leefgebied buiten het Natura 2000-gebied gehouden. Bij een aantal vogelsoorten gaat het daarbij vooral om de foerageergebieden. Deze bevinden zich in grote aaneengesloten agrarische gebieden of zijn buiten het Natura 2000-gebied gehouden omdat niet gegarandeerd kon worden dat deze gebieden, zoals braakliggende bouwterreinen, hun huidige functie ook in de toekomst behouden. Deze gebieden spelen, vanwege het vervullen van een bepaalde (foerageer)functie voor de soort, een belangrijke rol bij het realiseren van een goede staat van instandhouding, zodat ook het verstoren van zo'n gebiedsfunctie van grote invloed kan zijn op de staat van instandhouding van de soort.

Contour "haalbaar en betaalbaar"

In de paragrafen 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend gebaseerd is op ecologische criteria. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld. Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen heeft het uitgangspunt "haalbaar en betaalbaar", zowel landelijk als per gebied nadrukkelijk een rol gespeeld. Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op relatief eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te kunnen streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitattypen en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitattypen in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. In die gevallen wordt verbetering van de ecologische vereisten voorlopig niet realistisch geacht of staat de inspanning in geen verhouding tot de extra bijdrage die een gebied kan leveren aan de realisering van de Natura 2000-doelen op landelijk niveau. Anderzijds is het logisch dat een hogere inzet wordt nagestreefd voor habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitattypen en soorten die sterk onder druk staan. Dit geldt bijvoorbeeld voor het habitatype estuaria (H1130) en soorten als de gewone zeehond (H1365) en de bontbekplevier (A137). Voor dit habitatype en deze soort zijn de ecologische omstandigheden nog niet op orde.

Contour “strategisch lokaliseren”

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur en bestaand beleid met betrekking tot bijvoorbeeld mest en waterhuishouding. Dit is het gehanteerde principe van “strategisch lokaliseren”: behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities. Om daaraan invulling te geven zijn diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden en zijn analyses uitgevoerd, waaronder de knelpunten- en kansenanalyse van KIWA⁵⁶.

In de toekomst zullen inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op het natuurbelang. Waar nodig is de begrenzing van gebieden aangepast om een op termijn duurzame situatie te verkrijgen. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de urgentie ten aanzien van één of meerdere kernopgaven (“sense of urgency”)⁵⁷, op de korte én langere termijn, aanvullende water- of beheermaatregelen nodig.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat het resultaat van de bovenstaande contouren uitgewerkt in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen. Op grond daarvan worden in het beheerplan de benodigde maatregelen uitgewerkt om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen of te behouden, zodat het gebied voldoende bijdrage kan leveren aan het realiseren van de gewenste staat van instandhouding op landelijk niveau. Eén van de uitgangspunten in de Natura 2000 contourennotitie (2005)⁵⁸ is dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of mogelijke klimaatsveranderingen. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn, verplicht de lidstaat namelijk om verslechtering van habitattypen en leefgebieden van (vogel)soorten te voorkomen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatsverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

⁵⁶ KIWA & EGG (2007): Knelpunten- en kansenanalyse Natura 2000 gebieden. Versie 2007. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag

⁵⁷ Een “sense of urgency” is toegekend aan een gebied als binnen tien jaar (na 2005) mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Zie verder bijlage 2 begrippen en definities uit de Nota van Antwoord (2007).

⁵⁸ Ministerie van LNV (2005): Natura 2000 contourennotitie. Kaders voor Natura 2000-doelen, besluiten en beheersplannen. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

In bijlage B.4 van de Nota van toelichting van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van de aangewezen soorten en habitattypen te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan ook niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten waarop de doelen bijgesteld kunnen worden. De drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden herijkt en zo nodig kunnen worden bijgesteld zijn (zie ook Nota van Antwoord, paragrafen 3.4 en 3.14):

- bij de definitieve aanwijzing;
- bij het opstellen van het beheerplan;
- bij de geplande evaluatie in 2015.

Ecologische samenhang en belangenafweging

De afweging tussen economie en ecologie moet zodanig plaatsvinden dat de gunstige staat van instandhouding van de habitattypen en soorten waar het gebied voor is aangewezen niet in gevaar komt.

De situatie kan zich voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is, maar dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of de soort. Ook bij de formulering van een doel voor vogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord). Voor elk specifiek gebied komt het erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaald habitatype of bepaalde soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstelling op landelijk niveau en in andere Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat er weliswaar landelijk per soort of per habitatype naar een gunstige staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

Recreatie en toerisme (en visserij)

Beseft wordt dat Westerschelde & Saeftinghe een belangrijk onderdeel uitmaakt van het Zeeuwse toeristische product. Het stranden het water zijn de belangrijkste trekpleister voor toeristen. Het toeristische bedrijfsleven vindt dat de aard van het gebied zo moet blijven. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector. In onder meer paragrafen 4.1.3 en 4.1.4 van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden.

Dit specifieke gebied is een natuurgebied waar ondanks de toeristische druk bepaalde natuurwaarden zich nog steeds in een gunstige staat van instandhouding bevinden. Niettemin is het door de ongunstige staat van instandhouding van het habitatype estuaria noodzakelijk om een herstelopgave te formuleren. Wanneer er een herstelverplichting is, dient bij de te nemen maatregelen rekening te worden gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Bij het formuleren van de instandhoudingsdoelstellingen is dat gedaan. Het afwegen van ecologie en economie gebeurt ook in het stelsel van vergunningverlening. Zie verder paragraaf 3.5 van de Nota van Antwoord.

Dit gebied heeft een "sense of urgency" opgave voor watercondities. Dat betekent dat er op korte termijn maatregelen genomen zullen moeten worden, omdat herstel anders niet meer te realiseren zal zijn. Ook wordt beseft dat zowel de beroepsvisserij als de sportvisserij een economische rol van betekenis spelen in het gebied. De belangen van de visserij zullen aan de

orde komen in het beheerplanproces. De insteek is hierbij om de visserij en de natuur zo goed mogelijk samen te laten gaan.

Complementaire doelen

Een complementair doel is een doelstelling voor een habitatype of soort waarvoor het gebied niet is aangewezen op grond van de gebruikelijke methodiek van toewijzing (actueel voorkomen van habitatwaarden in Habitatrictlijngebieden en van vogels in Vogelrichtlijngebieden). Dergelijke doelen worden wel nodig geacht ten behoeve van de realisering van de landelijke doelstelling. Zij zijn met name bedoeld om de inspanningen voor het bereiken van de landelijk gunstige staat van instandhouding zoveel mogelijk neer te leggen in Natura 2000-gebieden, en dus niet daarbuiten.

Aan Habitatrictlijngebieden kan om één van de volgende twee redenen een complementair doel zijn toegevoegd:

- belangrijk voorkomen van een broedvogelsoort van de Vogelrichtlijn, die in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeert (9 soorten).
- ontwikkeldoel voor een habitatype of soort met een zeer ongunstige staat van instandhouding waar goede kansen aanwezig zijn (3 habitatypen, 4 soorten).

Aan Vogelrichtlijngebieden kan om één reden een complementair doel zijn toegevoegd:

- belangrijk voorkomen van een habitatype of soort met een zeer ongunstige staat van instandhouding, met een relatief lage landelijke dekking in Habitatrictlijngebieden en/of met onvoldoende geografische spreiding (9 habitatypen, 14 soorten).

Complementaire doelen zijn gebaseerd op artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998⁵⁹ en maken daardoor volwaardig deel uit van het beschermingsregime van Natura 2000-gebieden. Complementaire doelen worden als onderdeel van de instandhoudingsdoelstellingen verder uitgewerkt in de Natura 2000-beheerplannen. Voor een nadere toelichting en de vermelding van habitatypen en soorten waar complementaire doelen op van toepassing kunnen zijn, wordt verwezen naar het Natura 2000 doelendocument (2006), pagina 35 en verder.

Onderbouwing besluiten

In diverse ecologische rapporten⁶⁰ en databanken zijn de natuurwaarden en vogelgegevens van Nederland beschreven. Het is voor de selectie of ecologische onderbouwing van een Natura 2000-gebied niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op kaart worden aangegeven. Wel wordt in paragraaf 4.4 van deze Nota van toelichting een globale, niet-uitputtende, omschrijving gegeven van de verspreiding van de habitatypen en soorten in dit gebied. Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit.

Met betrekking tot de vraag op welke wijze de gunstige staat van instandhouding voor dat betreffende habitatype of de betreffende soort kan worden bereikt, is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor het betreffende habitatype of soort een doel is toegekend. Op deze wijze is na te gaan hoe de landelijke opgave over het Natura 2000-netwerk is verdeeld. Het is echter een indicatieve vermelding, want het is niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstelopgaven per Natura 2000-landschap en zijn in

⁵⁹ Wet van 25 mei 1998, houdende nieuwe regelen ter bescherming van natuur en landschap (Natuurbeschermingswet 1998).

⁶⁰ Zie voor een overzicht van de bronnen onder andere Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden, bijlage 3. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

het Natura 2000 doelendocument (2006) toebedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft geen meerwaarde, omdat die informatie is opgenomen in het Natura 2000 doelendocument.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

Indien een soort of habitatype landelijk in een ongunstige staat van instandhouding verkeert, betekent dit niet automatisch dat in alle gebieden waar de betreffende waarde voorkomt hiervoor een hersteldoelstelling moet worden geformuleerd. In de Natura 2000 contourennotitie (2005) en het Natura 2000 doelendocument (2006) staan de hoofdlijnen voor het formuleren van de Natura 2000 doelen uitgewerkt. Daarmee is het Europese kader toegespitst op de Nederlandse situatie. Per gebied zijn er gebiedsdoelen opgesteld. Deze richten zich op de kwaliteit en oppervlakte van het habitatype of van het leefgebied van een soort. Voor soorten wordt daarnaast een doel gesteld voor de gewenste populatie. Voor sommige soorten en vrijwel alle vogels zijn hierbij richtinggevende aantallen genoemd. Deze dienen als (minimale) draagkracht voor het leefgebied binnen de begrenzing van het gebied. In het geval van herstel is de uitwerking van de landelijke doelen middels het principe van "strategisch lokaliseren" bepaald. Dat wil zeggen dat de herstelopgave is neergelegd in de gebieden waar de meeste potentie is om het habitatype of het leefgebied van de soort te verbeteren. Voor verspreid voorkomende habitatypes en soorten is het niet mogelijk om de landelijke doelstellingen alleen binnen het Natura 2000-netwerk te realiseren. Opgaven buiten het Natura 2000-netwerk worden via ander natuurbeleid gerealiseerd, zoals de Flora- en faunawet en de Ecologische Hoofdstructuur. Voor een aantal habitatypes is in het Natura 2000 doelendocument de expliciete keuze gemaakt om niet te streven naar een gunstige staat van instandhouding (Natura 2000 doelendocument (2006), pagina 138).

Met betrekking tot de vogeldoelen is in het Natura 2000 doelendocument (2006) opgenomen dat voor een gebied "bij een stijgende en stabiele lokale trend" een behoudopgave wordt geformuleerd. Een stijgende trend wordt als aanwijzing opgevat dat het leefgebied voor deze soorten al geschikt is en voldoende draagkracht heeft om bij te dragen aan een populatie hoger dan het gemiddelde in de periode 1999-2003. In dergelijke gevallen wordt volstaan met een behoudopgave omdat geen extra maatregelen ter verbetering van het leefgebied nodig worden geacht. In gevallen waarin de potentie van het gebied dusdanig wordt geacht dat de draagkracht van het gebied nog niet bereikt lijkt te zijn, wel gestreefd naar herstel van de populatie. Naar verwachting zal herstel van de populatie in dit soort gevallen optreden, zolang het leefgebied behouden blijft.

Voor vogels geldt daarnaast dat bij behoudopgaven de aantallen gebaseerd zijn op het gemiddelde seizoensgemiddelde over de periode 1999-2003 (bij niet-broedvogels geldt de periode 1999/2000-2003/2004)⁶¹. Bij herstelopgaven zijn de aantallen meestal gebaseerd op de historische potentie van een Natura 2000-gebied, dat is het maximaal aantal vastgestelde vogels (of broedparen) over een interval van enkele jaren gedurende de periode 1980-2003 (SOVON). Dit betekent dat op gebiedsniveau geen streefwaarden uit beschermingsplannen zoals het Beschermingsplan moerasvogels 2000-2004 (2000) zijn gebruikt. Deze plannen hebben wel hun doorwerking gekregen in de landelijke instandhoudingsdoelstellingen en kunnen van belang zijn bij het opstellen van beheerplannen. Vervolgens is in de toelichtingen bij de instandhoudingsdoelstellingen aangegeven of het gebied met het gestelde doel ook kan voldoen aan de minimum eisen voor een sleutelpopulatie.

Ook voor broedvogels geldt dat bij verspreid voorkomende soorten het niveau van een sleutelpopulatie in een specifiek gebied soms niet gehaald kan worden. Vaak is dan op regionale schaal sprake van een min of meer samenhangende populatie met meerdere kernen (meta-populatie), die qua omvang wel het minimale niveau van de sleutelpopulatie overstijgt. Bij de evaluatie in 2015 worden zowel de ambities van de gebiedsdoelen als de landelijke instandhoudingsdoelstellingen, in geval van broedvogels met inbegrip van het aantal sleutelpopulaties, tegen het licht gehouden en wordt bekeken of bijstelling nodig is.

⁶¹ SOVON & CBS (2005): Trends van vogelaantallen in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Monitoring

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) is verantwoordelijk voor de periodieke algemene rapportages aan de Europese Commissie en voor de monitoring van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen op landelijk niveau. Het ministerie van LNV zorgt voor een landelijk monitoringssysteem. De gebiedsgerichte monitoring zal plaatsvinden op basis van de monitoringsparagraaf in de beheerplannen waarin ook rollen en verantwoordelijkheden zijn uitgewerkt. Voor zowel de landelijke als de gebiedsgerichte monitoring wordt momenteel - in samenhang - een programma van eisen ontwikkeld in overleg met de betrokken bevoegde gezagen (ministerie van LNV, ministerie van Verkeer en Waterstaat, ministerie van Defensie en de provincies (Interprovinciaal Overleg)). Zie ook paragraaf 1.5.1 van de Nota van Antwoord.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrichtlijngebied. Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitatype op landelijk niveau. Ook is gekeken naar de (minimaal) benodigde oppervlakte leefgebied en/of habitatype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren.

Die (landelijke) staat van instandhouding vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en/of habitattypen per gebied. In de Nota's van toelichting bij de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitatype in een concreet gebied een behoud- of herstelopgave geldt. Zo is bijvoorbeeld een behoudopgave geformuleerd als het gebied een voldoende bijdrage levert aan de realisering van het doel op landelijk niveau of als onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze planningen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor het bepalen van de realisatietermijnen. Om die reden is ervan afgezien realisatietermijnen in de aanwijzingsbesluiten op te nemen.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord staat als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De "bestaande budgetten" waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Daartoe behoren de Subsidieregeling Natuurbeheer, de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden⁶². Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden voor inrichting en (agrarisch) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. De provincies bieden deze subsidiemogelijkheden aan door middel van provinciale subsidieregelingen zoals Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer en de Provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer.

⁶² De door de provincies opgestelde lijsten met gebieden die in het kader van het verdrogingsbeleid met voorrang worden aangepakt.

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Een inspreker heeft geconstateerd dat de ambities voor enkele habitattypen en verschillende soorten uit de gebiedendocumenten (2005) naar beneden toe zijn bijgesteld (lagere aantallen, behoudopgave in plaats van verbeteropgave) ten opzichte van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten van het Deltagebied. Dit geldt voor de habitattypen: permanent overstroomde zandbanken (H1110) en ruigten en zomen (H6430), en voor de soorten: zeeprik (H1095), rivierprik (H1099), zalm (H1106), fint (H1103), noordse woelmuis (H1340), gewone zeehond (H1365), topper (A062), strandplevier (A138), scholekster (A130), kanoet (A143), grote stern (A191) en visdief (A193). Inspreker is van mening dat het ambitieniveau teruggebracht moet worden naar dat zoals vermeld in het gebiedendocument 2005.

Van de genoemde habitattypen en soorten zijn in het gebied Westerschelde & Saeftinghe alleen de instandhoudingsdoelstellingen van de zeeprik, fint, gewone zeehond, strandplevier (als broedvogel) en scholekster naar beneden bijgesteld. De overige habitattypen en soorten komen niet in het gebied voor of hebben in het ontwerp-aanwijzingsbesluit dezelfde instandhoudingsdoelstelling als in het gebiedendocument 2005. Voor de visdief (gebiedsdoel omgezet naar regionale doelstelling) en de rivierprik is het ambitieniveau zelfs verhoogd. De doelstellingen van de zeeprik en de fint voor het aspect kwaliteit van het leefgebied zijn aangepast van verbetering naar behoud. Verbetering van de kwaliteit van het leefgebied heeft betrekking op ontwikkelingen die buiten het gebied gelegen zijn, namelijk het Belgische deel van de Schelde. Voor trekvisserij geldt de beleidslijn dat alleen een herstelopgave voor het leefgebied wordt geformuleerd in die gebieden waar de nodige maatregelen daadwerkelijk genomen moeten worden. Als gevolg van deze beleidslijn is de doelstelling dan ook op behoud van de kwaliteit gezet.

Voor de gewone zeehond is de instandhoudingsdoelstelling aangepast van 500 naar 200 exemplaren in het Deltagebied. Een doel voor 500 gewone zeehonden in het Deltagebied wordt zelfs op lange termijn momenteel niet realistisch geacht. Zie voor nadere toelichting de beantwoording van de zienswijzen over de instandhoudingsdoelstelling van de gewone zeehond in deze paragraaf. Daarnaast is de gebiedsdoelstelling voor het aspect omvang leefgebied aangepast van uitbreiding naar behoud. Deze doelstelling is in lijn gebracht met de landelijke doelstelling, welke ook is aangepast van "uitbreiding omvang leefgebied" naar "behoud omvang leefgebied". De reden voor deze aanpassing is dat het uitsluitend een kwaliteitsprobleem betreft. Voor uitbreiding van de populatie is toename van het areaal rustig gebied nodig. Dit heeft betrekking op de kwaliteit van het reeds aanwezige gebied.

De gebiedsdoelstelling van de strandplevier (als broedvogel), zoals vermeld in het gebiedendocument, is omgezet in een regionale doelstelling. Gezien de onzekerheid in de ontwikkelingen in het Deltagebied en de beperkte mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit van het leefgebied in andere gebieden behorende tot de regio, is het aantal genoemd in de regionale doelstelling verlaagd (aantal nog steeds hoger dan de som van de gemiddelden 1999-2003 (SOVON & CBS, 2005)). Een regionale doelstelling op het niveau van het gebiedendocument van 2005 wordt daarom niet realistisch geacht.

Betreffende de scholekster is de landelijke doelstelling aangepast. Mede door de ongunstige situatie in de Oosterschelde wordt uitbreiding niet langer realistisch geacht, met name omdat het belang van dit gebied veel groter is dan de andere gebieden in de Delta en die gebieden het verlies onvoldoende kunnen compenseren.

Enkele insprekers stellen dat de beoogde natuurdoelen niet kunnen worden gehaald omdat de soorten en de waarden niet of slechts in beperkte mate aanwezig zijn. Volgens de insprekers is zijn beoogde water- en luchtkwaliteit niet te verwezenlijken als gevolg van de verdieping van de Westerschelde, industrie, scheepvaart, de tegenstrijdigheid van natuurontwikkeling en verstedelijking, opslibbing en vergrassing van de schorren van Saeftinghe en klimaatverandering. Bovendien maken de insprekers bezwaar tegen vernatting omdat dit grote nadelige gevolgen heeft voor de omliggende gebieden.

Enkele insprekers merken ten aanzien van het kustgebied tussen de vaargeul en de Margaretha-, Kleine Huissens- en de Eendrachtspolder het volgende op. Door de drukke scheepvaart is het niet mogelijk dat soorten en habitattypen waarvoor het gebied is

aangewezen, in dit gedeelte van de Westerschelde voorkomen. Het is dan ook onmogelijk om instandhoudingsdoelstellingen voor dit gebied op te stellen.

De zienswijzen zijn niet overgenomen. Bij het formuleren van de instandhoudingsdoelstellingen is rekening gehouden met de actuele situatie in het Natura 2000-gebied: de huidige staat van instandhouding van een soort of habitatype in een specifiek gebied en de mogelijkheden voor eventueel herstel. Daarbij is ook rekening gehouden met kansen in andere gebieden en het bestaand gebruik van het gebied. Een van de uitgangspunten is dat de doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of een mogelijke klimaatsverandering.

Een inspreker stelt dat in de beschrijving van de instandhoudingsdoelstellingen bij het habitatype schorren en zilte graslanden, binnendijks (H1330B) een onjuistheid in de laatste zin staat. Inspreker stelt dat schorren en zilte graslanden, binnendijks, niet voorkomen in de Inlaag Hoofdplaat.

De zienswijze is overgenomen. De toelichting op het doel is aangepast.

Een inspreker verzoekt het habitatype slikken en zandplaten (H1140) te handhaven als doel voor dit Natura 2000-gebied en hiervoor een adequate kernopgave en doelstelling te formuleren in de definitieve aanwijzing.

De zienswijze is niet overgenomen. Het habitatype slikken en zandplaten (H1140) maakt onderdeel uit van het "samengestelde" habitatype Estuaria (1130). Het habitatype is niet aangemeld of later aangewezen voor het Natura 2000-gebied Westerschelde. Derhalve kan het habitatype noch worden gehandhaafd noch verwijderd. In het Natura 2000-gebiedendocument (2006) is abusievelijk een voorstel tot verwijderen van het habitatype uit de database vermeld. De kernopgaven per gebied zijn opgenomen in het Natura 2000 doelendocument (2006) en geven richting aan de uitwerking van de doelen in de beheerplannen. Ze worden niet in de besluiten opgenomen (zie ook paragraaf 4.1 van bijlage C). Bij het opstellen van de beheerplannen is men vrij om binnen de kaders van het aanwijzingsbesluit aanvullende prioriteiten te stellen.

Enkele insprekers pleiten voor een expliciet hersteldoel voor het habitatype permanent overstroomde zandbanken (H1110), omdat voor dit habitatype een matig ongunstige staat van instandhouding geldt en het het meest bedreigd wordt door de verdieping van de Westerschelde. De insprekers wensen het herstel van het onevenwichtige stroomgebied dat door de verdieping is ontstaan.

De zienswijze is niet overgenomen. In de Westerschelde & Saeftinghe is de doelstelling gericht op het voorkomen van de achteruitgang van het habitatype permanent overstroomde zandbanken, Noordzee-kustzone (H1110B). De matige ongunstige staat van instandhouding, waar de inspreker naar verwijst, geldt landelijk. In de Noordzeekustzone (007), het belangrijkste gebied voor dit habitatype, zal nader worden gezien of daar een doel voor kwaliteitsverbetering kan worden neergelegd bij de uitbreiding van het gebied in het kader van de aanwijzing van de mariene gebieden.

Een inspreker onderschrijft de doelstelling van "behoud oppervlakte en kwaliteit" voor het habitatype permanente overstroomde zandbanken. De inspreker stelt dat wat de bodemfauna in de kustzone betreft het zeker niet bewezen wordt geacht dat hierin veranderingen zijn opgetreden als gevolg van visserijactiviteiten. Volgens de inspreker betreft het immers een zeer dynamisch gebied en de bodemfauna is aan deze continue verstoring aangepast. De inspreker concludeert dat, op basis van de criteria die de Europese Commissie stelt aan een gunstige staat van instandhouding, de instandhouding van alle in de Nederlandse kustzone voorkomende bodemdieren gunstig is. Dus ook de staat van instandhouding van dit habitatype zou op basis van de door de Europese Commissie gepubliceerde criteria als gunstig worden beschouwd.

De zienswijze is niet overgenomen. Uit een nadere analyse van de landelijke staat van instandhouding van het habitatype permanent overstromende zandbanken (H1110) blijkt de beoordeling, op het aspect kwaliteit, als "matig ongunstig" terecht te zijn. Zie hiervoor de nieuwe profielbeschrijving waar de motivering van de staat van instandhouding verder is uitgewerkt, evenals de ecologische vereisten van het habitatype (Natura 2000 profielendocument, 2008).

Een inspreker merkt op dat het Verdrongen land van Saeftinghe door afzetting van zand langs de zeedijk zoveel is opgehoogd dat er van natte natuur geen sprake meer kan zijn.

De zienswijze is niet overgenomen. Grote delen van het Verdrongen land van Saeftinghe bestaan uit het habitatype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (H1330A).

Een inspreker vraagt op welke gronden de staat van instandhouding van estuaria (H1130) veranderd is van "ongunstig" naar "zeer ongunstig". Volgens de inspreker kan voor de uitvoering van projecten in het Natura 2000-gebied c.q. de beoordeling van de zogenaamde "externe werking" voor ontwikkelingen in de nabijheid van dit gebied bovengenoemde wijziging namelijk zeer nadelige gevolgen hebben.

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype estuaria (H1130) is onveranderd beoordeeld als "zeer ongunstig". Dit hangt samen met het grote areaalverlies dat de afgelopen 50 jaar is opgetreden en ook nog in recente tijd. Verder wordt verwezen naar het profiel waarin de motivering van de staat van instandhouding is opgenomen, evenals de ecologische vereisten van het habitatype (Natura 2000 profielendocument, 2008).

De instandhoudingsdoelstelling voor estuaria (H1130) is "uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit". Enkele insprekers maken bezwaar tegen de ontpoldering die hiervoor nodig is. Er wordt voorgesteld om in plaats van ontpoldering buitendijkse maatregelen te nemen zodat de kwaliteit van het estuarium wordt verbeterd. Op grond van de hoofdlijnen voor het bepalen van de instandhoudingsdoelstellingen wordt gevraagd "uitbreiding oppervlakte" voor deze habitattypen te schrappen en in de toelichting aan te geven dat het doel niet nagestreefd wordt door ontpoldering. De insprekers stellen dat ontpoldering niet realistisch en in strijd met de hoofdlijnen 1, 5, 6 en 8 is.

Een andere inspreker acht een doelstelling van "verbetering van de kwaliteit" voor Estuaria (H1130) onhaalbaar, indien verdere verdieping van de vaargeul zal plaatsvinden. De inspreker verzoekt indien de doelstelling wordt behouden, duidelijker aan te geven dat deze verbetering zal voortkomen uit de aanleg van nieuwe natuur en verbetering van de waterkwaliteit. De inspreker stelt voor dat een passage wordt opgenomen dat voor bodemberoerende visserij geen extra maatregelen noodzakelijk zijn.

De zienswijzen geven geen aanleiding tot wijzigingen. Het gebiedsdoel "uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit" volgt uit het landelijk doel zoals vastgesteld in het Natura 2000 doelendocument. In het enige andere gebied waar het habitatype Estuaria nog aanwezig is (Waddenzee, Eems-Dollard) geldt een behoudsdoelstelling omdat de karakteristieken van dit estuarium nog redelijk intact zijn. Dit betekent dat de herstelopgave geheel in de Westerschelde zal moeten liggen.

De aanwijzingsbesluiten beperken zich tot de begrenzing van het gebied en de instandhoudingsdoelstellingen. Hoe en waar deze worden gerealiseerd en welke maatregelen daarvoor nodig zijn, wordt niet bepaald in deze besluiten maar in de beheerplannen.

Een inspreker merkt op dat de begrenzing van habitatype estuaria (H1130), uitbreiding van estuaria, niet duidelijk wordt aangegeven. De inspreker acht uitbreiding niet noodzakelijk en niet haalbaar. Bovendien zou de noodzaak voor uitbreiding niet duidelijk onderbouwd zijn.

De zienswijze is gedeeltelijk overgenomen. In paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting is de locatie van de genoemde habitattypen en soorten in het gebied beschreven. Het habitatype verkeert landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding. De relatieve bijdrage op

basis van de oppervlakte is vermeld in de tabellen van bijlage B.4 (zie ook Nota van Antwoord, paragraaf 1.3.6). Verder wordt verwezen naar de beantwoording van vorige zienswijzen.

Enkele insprekers stellen voor om voor de gewone zeehond (H1365) een doelstelling van "behoud omvang en kwaliteit" te formuleren. De insprekers delen mee dat de populatie in de Delta ook zonder specifieke beschermingsmaatregelen groeit door aanwas van elders. Insprekers vinden het onzinnig om maatregelen te formuleren, met het oog op een toename van het aantal gewone zeehonden in de Delta, waardoor mensen onnodig gehinderd kunnen worden in hun bewegingsvrijheid. Ook vraagt een inspreker zich af of de instandhoudingsdoelstellingen (zoals met betrekking tot gewone zeehond) haalbaar is gelet op het recreatief gebruik en andere activiteiten op de stranden rond Vlissingen.

De zienswijze is niet overgenomen. De gewone zeehond heeft landelijk een hersteldoelstelling. Voor een duurzame populatie van de gewone zeehond in het Deltagebied is het van belang om de kans op voorplanting te verbeteren (zie voor nadere toelichting bijlage B.4 van de Nota van toelichting). In het beheerplan zal moeten worden bepaald in hoeverre bestaand gebruik zoals het recreatief gebruik van stranden daarbij in de weg staat.

Enkele insprekers zijn van mening dat de draagkrachtschatting van de gewone zeehond (H1365) voor de Delta verhoogd dient te worden tot 500, omdat de nu gepubliceerde draagkrachtschatting van slechts 200 onvoldoende is voor een duurzame populatie.

De zienswijze is niet overgenomen. Een aantal van 500 gewone zeehonden in het Deltagebied is zelfs op lange termijn momenteel als niet realistisch aan te merken. Onder de huidige omstandigheden is het door omvang leefgebied en vervuiling niet waarschijnlijk dat in het Deltagebied een veel grotere populatie kan voorkomen. Ondanks een lichte toename van de aantallen in het Deltagebied, blijft het aantal dieren dat geteld wordt onder de 200. Van een snel groeiende populatie (zoals in de Waddenzee) is geen sprake. Zie voor nadere toelichting bijlage B.4 van de Nota van toelichting.

Een inspreker meent dat men voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen voor de gewone zeehond (H1365) afhankelijk is van maatregelen in België. Hierdoor zouden hier geen herstelmaatregelen noodzakelijk zijn en vindt de inspreker het onbegrijpelijk waarom de zeehond toch als doelsoort aangemerkt is.

De zienswijze is niet overgenomen. De gewone zeehond is met een bestendige populatie aanwezig in het gebied (zie ook paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting). Voor alle in het gebied aanwezige habitattypen en soorten dienen in principe instandhoudingsdoelstellingen te worden geformuleerd (Nota van Antwoord, paragraaf 3.3). Dat de kwaliteit van het leefgebied afhankelijk is van de situatie bovenstrooms in Vlaanderen, zoals ook opgemerkt in de toelichting op het betreffende doel (paragraaf 5.4) doet daar niets aan af.

Een inspreker verzoekt de bruinvis (H1351) toe te voegen aan de instandhoudingsdoelstellingen van de Westerschelde.

De zienswijze is niet overgenomen. De bruinvis heeft de gehele Noordzee als leefgebied en de Westerschelde is niet van specifiek belang voor de soort. Er bevindt zich geen bestendige populatie in de Westerschelde.

Een inspreker stelt dat de Westerschelde als doortrekgebied voor de rivierprik (H1099), zeeprik (H1095) en de fint (H1103) van gering actueel Nederlands belang is. Deze vissen zijn anadrome vissen, die een deel van hun leven in zee doorbrengen en naar zoet water trekken om zich voort te planten. Door watervervuiling, verstuwung van rivieren en andere hindernissen als de Haringvlietdam, zijn deze soorten in het verleden sterk achteruit gegaan, hoewel voor de zeeprik en de rivierprik nu weer herstel wordt waargenomen. Dit herstel werd waarschijnlijk veroorzaakt door vermindering van de vervuiling en het wegnemen van barrières. De inspreker merkt op dat voor deze twee soorten populatie-uitbreiding uitsluitend wordt verwacht indien in het Belgische deel van de Schelde maatregelen worden genomen. Nu maatregelen in de

Westerschelde op geen enkele wijze kunnen bijdragen aan herstel van de prikkenpopulaties die in het Belgische deel van de Schelde (theoretisch) zouden kunnen paaien stelt de inspreker voor om niet tot aanwijzing van de Westerschelde als speciale beschermingszone voor prikken over te gaan. Mocht dit toch noodzakelijk worden geacht, dan stelt de inspreker voor om in plaats van "herstelmaatregelen" het woord "maatregelen" te gebruiken.

Een inspreker stelt dat het voor Nederland van groot belang is dat de rivierprik, zee-prik en fint de Westerschelde als doortrekgebied kunnen blijven gebruiken. Deze inspreker doet het verzoek om een herstelopgave aan het doel voor deze soorten toe te voegen.

De zienswijzen zijn niet overgenomen. Waarnemingen van de rivierprik, zee-prik en fint in de Westerschelde tonen aan dat dit gebied van belang is als doortrekgebied voor deze soorten. Voor elk van deze drie soorten geldt dat de populatie afhankelijk is van ontwikkelingen in België, daarom wordt behoud van de omvang en kwaliteit van het leefgebied voldoende geacht voor uitbreiding van de populatie die de Westerschelde als doortrekgebied gebruikt. Uitbreiding van de populatie was reeds als doel gesteld.

Een inspreker vindt dat de instandhoudingsdoelstellingen voor trekvisen te vaag zijn gedefinieerd, waardoor onduidelijk is hoe de ontwikkeling van populaties en de eventuele invloed van de beroepsvisserij op trekvisen hierop, beoordeeld kunnen worden. De inspreker vraagt om de benodigde rechtszekerheid en daarom meetbare doelen te formuleren.

De zienswijze is niet overgenomen. Slechts voor een beperkt aantal habitatsoorten zijn aantallen genoemd in de instandhoudingsdoelstelling. Dit is alleen gedaan wanneer er voldoende betrouwbare kwantitatieve data over de verspreiding van de soort beschikbaar was. In het beheerplan worden de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied uitgewerkt in omvang, ruimte en tijd. Het beschrijft de resultaten die nodig zijn om het behoud of herstel van de natuurlijke habitattypen en soorten mogelijk te maken. Het beheerplan geeft verder een overzicht van instandhoudingsmaatregelen om deze resultaten te bereiken. Zie voor verdere informatie Nota van Antwoord paragraaf 1.5 en 3.9.

Een inspreker meldt dat de noordse woelmuis (H1340) en de groenknolorchis (H1903) in het Natura 2000-gebied voorkomen en verzoekt deze soorten op te nemen in het besluit.

De zienswijze is niet overgenomen. Ten tijde van de aanmelding van habitatrichtlijngebieden (2003) is het gebied Westerschelde & Saeftinghe reeds aangemeld voor de groenknolorchis en blijft onveranderd aangewezen voor het gebied. Van de noordse woelmuis is geen bestendige populatie aanwezig in het gebied en er is geen instandhoudingsdoelstelling voor opgenomen.

Voor de grote stern (A191) is landelijk een hersteldoel van 25.000 broedparen geformuleerd. Een inspreker merkt op dat er echter slechts voor 13.500 broedparen een doelstelling opgesteld is in de Natura 2000-gebieden. Aangezien de soort niet voorkomt buiten de Natura 2000-gebieden, wenst de inspreker dat het resterende, landelijk te herstellen aantal broedparen (11.500) over de gebieden waarvoor de soort is aangewezen verdeeld wordt, waaronder de Westerschelde & Saeftinghe. De inspreker verzoekt een herstelopgave voor dit gebied te formuleren en daarbij concrete aantallen te noemen.

De zienswijze is niet overgenomen. De landelijke doelstelling van de grote stern is verlaagd van 25.000 naar 20.000 broedparen⁶³. De draagkracht voor deze soort is voor de Waddenzee (001) vastgesteld op 16.000 broedparen. Voor de gebieden Haringvliet (109), Grevelingen (115), Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122) is een regionale doelstelling vastgesteld van 4.000 broedparen. Het gehele landelijke doelniveau is hiermee afgedekt.

Een inspreker verzoekt het aantal paren van de grote stern (A191) genoemd in de instandhoudingsdoelstelling te verhogen van 4.000 naar 10.000 paren. Inspreker is van mening

⁶³ Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Waddenzee (Strct. 2009, 38).

dat er tenminste 25.000 broedparen in Nederland nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding te bereiken. Volgens de inspreker geeft dit, verdeeld tussen Delta en Waddenzee met een verhouding 2:3, een streefgetal van 10.000 broedpaar in de Delta.

De zienswijze is niet overgenomen.

De landelijke doelstelling van de grote stern is verlaagd van 25.000 naar 20.000 broedparen⁶⁴. Van een 2:3 verhouding, zoals op te maken is uit de gegevens in het Natura 2000 profielendocument van 2006, is gezien de verschillende potentie van gebieden geen sprake. Ondanks de mogelijke schommelingen wordt op basis van gegevens⁶⁵ een regionale doelstelling voor de Delta met een draagkracht van 4000 gegrond geacht en lijkt het verhogen van deze doelstelling een onrealistisch streven.

Een inspreker is van mening dat het argument, dat "ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding uitbreiding van de populatie niet direct vereist is, daar zich al jaren lang een geleidelijke toename aftekent", onvoldoende zekerheid biedt dat herstel tot 25.000 broedparen grote sterns op landelijk niveau gewaarborgd is. De grote stern bevindt zich in zeer ongunstige staat van instandhouding en daarom zijn concrete herstelopgaven noodzakelijk, aldus inspreker. Inspreker acht het terecht dat er een behoud wordt geformuleerd voor plaatsen waar de soort recentelijk heeft gebroed en dit nu niet meer doet. Er is echter niet gedefinieerd wat in dit kader als recentelijk wordt gezien, aldus inspreker. Inspreker is van mening dat dit deze doelstelling niet meetbaar en toetsbaar maakt. Inspreker verzoekt "recentelijk" in dit kader nader te definiëren.

De zienswijze is niet overgenomen.

De landelijke doelstelling van de grote stern is inmiddels verlaagd van 25.000 naar 20.000 broedparen, hetgeen iets minder is dan de ondergrens van de populatieschommelingen in de periode 1900-1960 (voor de grote terugval naar het dieptepunt van 900 in 1965). Een hoger doelniveau werd niet realistisch geacht gelet op het verminderd aanbod aan natuurlijke broedplaatsen (uitvoering Deltawerken, verdwijning De Beer) en de verslechtering van het voedselaanbod. Ook dient te worden opgemerkt dat rond 1990 een nieuwe broedplaats in Zeebrugge (Vlaanderen) is ontstaan (recent 1.000-4.000 paren) hetgeen mogelijk ten koste is gegaan van de Zeeuwse broedpopulatie. De staat van instandhouding voor wat betreft het aspect populatie is gewijzigd in "matig ongunstig". De landelijke doelstelling omvat, gezien de landelijk stijgende trend, een behoudopgave voor het leefgebied. Er wordt gezien de matige ongunstige staat van instandhouding op het aspect populatie, gestreefd naar een doelniveau dat 20% groter is dan de som van de gemiddelden. In de Waddenzee (001) wordt herstel van de populatie, gezien de potentie van het gebied, haalbaar geacht zonder dat extra maatregelen ter verbetering van het leefgebied nodig worden geacht. De draagkracht voor deze soort voor de Waddenzee en het Deltagebied (Haringvliet (109), Grevelingen (115), Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122)) bedraagt tezamen 20.000 paren, waarmee aan de landelijk doelstelling wordt voldaan. Het begrip recentelijk heeft betrekking op de afgelopen 15 jaar (inclusief 1993-1997, de peilperiode voor de aanwijzingen in 2000).

Een inspreker merkt op dat de doelstelling ten aanzien van de slechtvalk (A103) tegenstrijdig met de doelstelling van de grote stern (A191). Volgens de inspreker ondervond een kolonie grote sterns veel last van de aanwezigheid van een slechtvalk die in een toren broedde.

De zienswijze is niet overgenomen. Bij de draagkracht voor grote sterns hoort een zeker predatierisico. Als het noodzakelijk is dit te sturen, dient dat in het beheerplan te worden uitgewerkt.

⁶⁴ Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Waddenzee (Strct. 2009, 38).

⁶⁵ Aarts, B., Van den Bremer, L., Van Winden, E. & Zoetebier, D. (2008): Trendinformatie en referentiewaarden voor Nederlandse kustvogels. WOt-rapport 79. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, Wageningen (SOVON-informatierapport 2008/06. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen).

Een inspreker verzoekt voor de dwergstern (A195) in de instandhoudingsdoelstelling een aantal van tenminste 400 broedparen in de Delta op te nemen. Dit aantal acht de inspreker noodzakelijk voor een gunstige staat van instandhouding. Inspreker is van mening dat de Westerschelde hieraan reeds een goede bijdrage levert.

De zienswijze is niet overgenomen.

De regionale instandhoudingsdoelstelling behorende tot het Deltagebied, waaraan de Westerschelde bijdraagt, heeft een draagkracht van ten minste 300 broedparen. Dit aantal ligt gezien de landelijke instandhoudingsdoelstelling "behoud omvang en behoud kwaliteit voor herstel populatie" hoger dan het gemiddelde aantal broedparen in de periode 1999-2003 (som gemiddelden Deltagebieden). Er is gekozen voor een landelijke behoudopgave ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding, aangezien zich al jarenlang een geleidelijke toename aftekent. Het leefgebied in het gebied is voldoende op orde en levert voldoende draagkracht om bij te dragen aan de landelijke instandhoudingsdoelstelling.

Een inspreker is van mening dat voor de strandplevier (A138) een te laag landelijke hersteldoel is geformuleerd. Inspreker is van mening dat er een herstel van 50% van de historische broedpopulatie (referentiejaar 1950) dient te worden nagestreefd, zoals genoemd in het Beschermingsplan Duin- en Kustvogels. Het landelijke hersteldoel dient volgens inspreker derhalve de uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie van 500 broedparen te zijn in plaats van 400 broedparen. Inspreker meent dat uitgaande van een landelijk herstel van 400 broedpaar driekwart van de broedpopulatie strandplevier voorkomt in Natura 2000-gebieden. In deze gebieden is echter slechts voor 276 broedpaar een doel gesteld, aldus inspreker. Inspreker is van mening dat de overige 24 broedparen, die nu op gebiedsniveau niet gedekt worden, over Natura 2000-gebieden waarvoor de soort is aangewezen verdeeld dienen te worden.

De zienswijze is niet overgenomen. Het gevraagde landelijke doelniveau betreft 50% van de historische referentie in het begin van de vorige eeuw (1.000 broedparen). Een reconstructie van de populatieontwikkeling in de 20^e eeuw⁶⁶ vermeldt echter een lager getal (900 broedparen). Verder is het onduidelijk waar het percentage van 50, die de inspreker noemt, aan is ontleend. Het is in feite een correctiefactor voor verloren gegane broedgebieden die niet meer hersteld kunnen worden. Deze is aan de hoge kant want stranden waar de soort ongestoord kan nestelen en jongen grootbrengen zijn eigenlijk alleen nog aanwezig in beschermde gebieden (in Wadden- en Deltagebied). Door de aanleg en versterking van kustverdediging, de aanleg van haventerreinen (Europoort, Sloegebied) en de uitvoering van de Deltawerken zijn ook veel broedplaatsen verloren gegaan. Beschermde broedgebieden (met name in reservaten) bieden daarvoor maar beperkt soelaas. Er is dus zeker meer dan 50% van het geschikte broedareaal verloren gegaan en niet meer te herstellen.

De vaststelling van het landelijk doelniveau is vastgesteld aan de hand van de actuele en potentiële situatie in de huidige broedgebieden. Dit is een werkwijze die ook in de juridische analyse van Bastmeijer, De Bruin & Verschuuren⁶⁷ wordt aanbevolen. Aan de hand hiervan is een doelniveau van 400 vastgesteld dat overeenkomt met de broedpopulatie in de periode 1991-1995. In de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw kon de soort nog profiteren van de uitvoering van de Deltawerken waarbij door afdamming en opspuit- en graafwerkzaamheden veel tijdelijke broedplaatsen ontstonden.

Een inspreker pleit voor een ambitieuzere herstelopgave voor de strandplevier (A138) van 350 paar in de Delta, aangezien het nu genoemde doel van 220 paar nauwelijks hoger is dan het gemiddelde over de periode 1999-2003 in de Delta (186 paar).

⁶⁶ Meininger & Arts (1997): De Strandplevier *Charadrius alexandrinus* als broedvogel in Nederland in de 20e eeuw. Limosa 70: 41-60.

⁶⁷ Bastmeijer, C.J., de Bruin, M.K. & Verschuuren J.M. (2008): Concept-aanwijzingsbesluiten getoetst, Natura 2000 in Nederland. Een onderzoek in opdracht van Vogelbescherming Nederland naar de juridische kwaliteit van de concept-aanwijzingsbesluiten voor geselecteerde Natura 2000-gebieden. Eindrapport. Centrum voor wetgevingsvraagstukken, Universiteit van Tilburg, Tilburg.

De zienswijze is overgenomen. De regionale doelstelling van 220 paren is, gezien de huidige systeem- en infrastructurele kenmerken van het Deltagebied, reeds een behoorlijke opgave.

Een inspreker merkt op dat visetende niet-broedvogels zoals fuut (A005), nonnetje (A068) en middelste zaagbek (A069) geen herstelopgave hebben gekregen, ondanks een gestaag afnemende trend. Als reden hiervoor wordt de beschikbaarheid van vis aangevoerd. De inspreker is van mening dat deze oorzaak kan worden weggenomen door op het niveau van habitats (inrichting en beheer) de nodige herstelmaatregelen te nemen. De inspreker verzoekt voor deze visetende vogelsoorten en de habitats waarvan zij afhankelijk zijn een adequate herstelopgave te formuleren.

De zienswijze is niet overgenomen. Bij geen van deze soorten is sprake van een duidelijke landelijke afname en is er dus geen landelijke hersteldoelstelling geformuleerd. De doelstellingen van het gebied Westerschelde & Saeftinghe sluiten aan bij de landelijke doelstellingen. Overigens is Westerschelde & Saeftinghe niet aangewezen voor het nonnetje.

Een inspreker verzoekt de kleine mantelmeeuw (A183) als doelsoort (broedvogel) voor dit Natura 2000-gebied op te nemen en hiervoor een doelstelling te formuleren met een draagkracht van minimaal 200 broedparen. Inspreker verwijst naar gegevens in Castelijns en Wieland (2005); broedvogelonderzoek 2004 Verdrongen land van Saeftinghe, uitgave HZL. In 2004 werden 266 broedparen geteld, aldus bron.

De zienswijze is niet overgenomen.

Het gebied voldoet niet aan het 1%-criterium voor opname van de soort tijdens de peilperiode 1999-2003 (820 broedparen). In die periode zijn er gemiddeld 33 broedparen geteld.

Enkele insprekers menen dat de blauwborst (A272) en de bruine kiekendief (A081) niet in het estuarium thuishoren. De insprekers stellen dat door verzoeting van het land van Saeftinghe en de daaruit voortvloeiende rietvorming de vogelsoorten daarvan hun verblijfplaats hebben gemaakt. Ook zijn de insprekers van mening dat vogels die slechts enkele keren in het gebied voorkomen, zoals de zeearend (A075), niet in het besluit horen.

De zienswijze is niet overgenomen. Nederland heeft de verplichting om maatregelen te nemen die soorten van communautair belang in een gunstige staat van standhouding te houden of te brengen. Een gebied wordt slechts aangewezen voor de soorten waarvoor het gebied van landelijke betekenis is, zoals toegelicht in bijlage B.2 van dit besluit. Gegevens laten zien dat slechts enkele bruine kiekendieven in het verleden in het gebied broedden. Dat aantal is echter sinds de jaren zeventig dusdanig toegenomen dat het gebied met een gemiddeld aantal in 1999-2003 van 22 broedparen voldoet aan het 1%-criterium voor opname van de soort. Dit gebied voldoet tevens voor de blauwborst, met een gemiddeld aantal van 450 broedparen in de periode 1999-2003, aan het 1%-criterium (100 broedparen). Ook voor de zeearend zijn de beste vijf gebieden in Nederland aangewezen. "Slechts enkele keren" is betrekkelijk voor zo'n zeldzame soort; het gebied is op grond van de beschikbare gegevens het beste gebied in Nederland na de Biesbosch.

Enkele insprekers zijn het er niet eens dat voor a) de scholekster (A130), b) de kanoet (A143) en c) de steenloper (A169) geen herstelopgave is geformuleerd, omdat het herstel van het leefgebied niet realistisch zou zijn. De insprekers achten dit een onbegrijpelijke conclusie en maken er bezwaar tegen. Men is van mening dat juist nu er in het Schelde-estuarium op aanzienlijke schaal wordt ingezet op herstel en uitbreiding van habitattype estuaria (H1130) en er ook langs andere wegen (inperking schelpdiervisserij, beperking toegankelijkheid zeedijken) voldoende mogelijkheden open staan om het leefgebied van onder andere deze soort te herstellen en uit te breiden. Eén inspreker verzoekt voor de scholekster, kanoet en steenloper een herstelopgave te formuleren tot een seizoensgemiddelde van respectievelijk 11.000, 800 en 300 vogels.

Een andere inspreker vraagt om een gemiddelde van ruim 12.000 scholeksters te hanteren. Volgens de inspreker is het feit dat het gemiddelde op grond van RIKZ-tellingen na 2000

beduidend lager ligt, mogelijk het gevolg van de nog steeds periodiek voorkomende kokkelvisserij en baggerwerkzaamheden.

Ook andere insprekers leggen het verband met de mechanische kokkelvisserij en verzoeken het mechanische kokkelvissen te verbieden. De insprekers vragen voor de scholekster en de kanoet een herstelopgave op te nemen met als doel een populatieomvang die veel hoger is dan de thans vermelde getallen.

a) De zienswijze betreffende de scholekster is niet overgenomen. Er is in de Westerschelde geen sprake geweest van doorgaande afname van de scholekster; de huidige aantallen zijn vergelijkbaar met die van eind jaren tachtig. De aantallen in de Westerschelde bedragen ongeveer 4% van het landelijke aantal, zodat een eventuele toename in de Westerschelde slechts beperkt bijdraagt aan het realiseren van het landelijke doel.

b) De zienswijze betreffende de kanoet is niet overgenomen. Het aantal kanoeten is in de Westerschelde nauwelijks afgenomen (en minder dan de aantallen in de Oosterschelde, die bovendien sterk zijn toegenomen). Het aandeel van de landelijke populatie dat in de Westerschelde verblijft bedraagt circa 1%. De landelijke opgave moet vooral worden gerealiseerd door verbetering van de kwaliteit van het leefgebied in de Waddenzee, waar meer dan 80% van de Nederlandse vogels verblijft.

c) De zienswijze betreffende de steenloper is niet overgenomen. Er is in de Westerschelde sprake geweest van enige afname bij de steenloper. De aantallen in de Westerschelde bedragen met een seizoensgemiddelde van 230 echter slechts ongeveer 7% van het landelijke aantal, zodat een eventuele toename in de Westerschelde slechts beperkt bijdraagt aan het realiseren van het landelijke doel. De landelijke herstelopgave kan daarom het best in de Waddenzee worden gerealiseerd.

Een inspreker onderschrijft de doelstelling van "behoud omvang en kwaliteit leefgebied" voor de scholekster (A130), maar vindt het noemen van een aantal vogels van 7.500 ongewenst. De inspreker meent dat aantallen van deze soort sterk kunnen variëren terwijl daar geen aanwijsbare redenen voor zijn. De inspreker vreest dat een onverhoopte afname onder het seizoensgemiddelde van 7.500 kan leiden tot (voorbarige of onjuiste) conclusies over de afname van de kwaliteit van het leefgebied, wat onnodige negatieve gevolgen zou kunnen hebben voor de mechanische kokkelvisserij in het gebied. De inspreker wijst ook op de verdiepingswerkzaamheden die een negatief effect hebben op de kwaliteit van de kokkels.

De zienswijze is niet overgenomen. De getallen zijn bedoeld als indicatie van de gewenste draagkracht, en zijn geen doel op zich. Fluctuaties zijn ondervangen door gebruik te maken van vijfjarige gemiddelden.

Gezien de ongunstige staat van instandhouding en de intentie om de situatie te verbeteren stellen enkele insprekers voor een hersteldoelstelling op te nemen voor de bontbekplevier (A137).

De zienswijze is niet overgenomen.

Het nagestreefde lichte herstel van de populatie bontbekplevieren in de Delta zal naar verwachting kunnen plaatsvinden middels behoud van het huidige leefgebied.

Een inspreker verzoekt een herstelopgave te formuleren voor de strandplevier (A138) als niet-broedvogel, voor de slaapplaats en foerageerfunctie die dit Natura 2000-gebied heeft. De inspreker verzoekt een draagkracht van dit gebied voor een seizoensgemiddelde van 200 vogels.

De zienswijze is niet overgenomen. Afname van de aantallen niet-broedvogels is in hoge mate verbonden aan verslechtering van de kwaliteit van de broedhabitat. Omdat het leefgebied voor niet-broedvogels geen beperkende factor lijkt, is voor wat betreft niet-broedvogels volstaan met een opgave voor behoud van omvang en kwaliteit van het leefgebied.

Een inspreker merkt op dat binnen het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe voor de drieteenstrandloper (A144) een negatieve trend wordt geconstateerd ten gevolge van verstoring door recreatiedruk. Uitgaande van de doelstelling behoud omvang en kwaliteit leefgebied meent de inspreker dat bij het beheer regulerende maatregelen met betrekking tot recreatief gebruik noodzakelijk zijn.

De zienswijze is niet overgenomen. Er is geen sprake van afname in de Westerschelde, de aantallen zijn sinds begin jaren negentig verdriedubbeld, net als in de rest van Nederland. Toenemende recreatiedruk kan deze positieve ontwikkeling echter wel onder druk zetten. Eventuele beperkende maatregelen met betrekking tot recreatie komen in het beheerplanproces aan de orde.

Enkele insprekers zijn van mening dat een herstelopgave voor de visdief (A193) met een draagkracht tot 8.000 broedparen (40% van de landelijk benodigde aantallen voor een gunstige staat van instandhouding) gewenst is. Het is niet duidelijk waarom een geleidelijke toename voor een soort met een landelijk matig ongunstige staat van instandhouding tot de conclusie leidt dat een uitbreiding van een populatie niet direct vereist is, aldus insprekers.

De zienswijze is niet overgenomen. De regionale instandhoudingsdoelstelling behorende tot het Deltagebied, waaraan de Westerschelde en Saeftinghe bijdraagt, heeft een draagkracht van 6.500 broedparen. Dit aantal ligt gezien de landelijke instandhoudingsdoelstelling: "behoud omvang en behoud kwaliteit voor herstel populatie" hoger dan het gemiddeld aantal broedparen in de periode 1999-2003 (som gemiddelden Deltagebieden). De regionale doelstelling is niet verhoogd omdat het streven naar een draagkracht van 6.500 reeds enigszins ambitieus te noemen is. Een verhoging van de draagkracht naar 8.000 wordt op basis van de huidige gegevens niet haalbaar geacht. Er is gekozen voor een behoudopgave ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding, aangezien zich al jarenlang een geleidelijke toename aftekent in dit gebied. Het leefgebied in het gebied is voldoende op orde en levert voldoende draagkracht om bij te dragen aan de landelijke instandhoudingsdoelstelling.

Een inspreker is van mening dat de natuurdoelen en de instandhoudingsdoelstellingen met name voor wat betreft de doelstellingen van vogels een zware claim op het binnendijks gebied leggen, bijvoorbeeld voor de grauwe gans (A043) en de kievit (A142), die juist buiten het fysieke grensgebied voorkomen. De inspreker vraagt duidelijk aan te geven hoe buiten het fysieke grensgebied maatregelen genomen moeten worden om de realisatie van de doelstellingen mogelijk te maken.

In hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting staat beschreven welke functie(s) het gebied vervult voor de desbetreffende soorten. Voor het beschermen van foerageergebieden die buiten het begrensde gebied gelegen zijn kan de provincie ganzenfoerageergebieden aanwijzen en biedt de Flora- en Faunawet eveneens voldoende mogelijkheden. Zie voor meer informatie paragrafen 5.9, 6.4.2 en 7.1 van de Nota van Antwoord.

Enkele insprekers wijzen er op dat de overzomerende populatie grauwe ganzen (A043) niet natuurlijk is. De insprekers stellen dat de grauwe ganzen nazaten zijn van de tamme ganzen die weliswaar verwilderd zijn, maar niet de natuurlijke trekdrang vertonen. Volgens de insprekers zou het streven naar een natuurlijkere situatie gebaat zijn met het reduceren van de overzomerende populatie.

De zienswijze heeft geen aanleiding gegeven tot aanpassing. Dit doel betreft de functies voor niet-broedvogels vanuit een grote verantwoordelijkheid van Nederland voor deze soort als trekvogel (70% van de internationale populatie in de winter), terwijl de overlast meestal broedvogels betreft. Voor de grauwe gans als niet-broedvogel is het gebied Westerschelde & Saeftinghe het belangrijkste gebied in Nederland, met aantallen die oplopen tot meer dan 20% van de internationale populatie. Aan de toelichting op de doelstelling van de grauwe gans is wel toegevoegd dat deze geen betrekking heeft op de functie van het gebied als broedgebied.

Meerdere insprekers verzoeken de doelstelling van de grauwe gans (A043) naar beneden bij te stellen, omdat zij nu al last van de ganzen hebben. Volgens de insprekers heeft het gebied geen slaapfunctie, zoals beschreven, maar een foerageerfunctie wat veel schade toebrengt aan de landbouw. Ook zou in bijna alle polders grenzend aan de Westerschelde een verjagings- en bejagingsbeleid van kracht zijn.

De zienswijze is niet overgenomen. Uit het SOVON-rapport blijkt er wel degelijk sprake te zijn van een slaapfunctie voor de grauwe gans binnen het gebied. Het beheerplan dat voor de aangewezen natuurgebieden wordt opgesteld, moet worden afgestemd op het verblijf van ganzen. Buiten Natura 2000-gebied heeft de provincie ganzenfoerageergebieden aangewezen waar subsidies gelden. Daarbuiten bestaat er de mogelijkheid om ganzen weg te jagen. Zie ook hoofdstuk 7 van deze bijlage C.

Kokkelvisserij vindt plaats op de locaties die van groot belang zijn voor estuariene steltlopers. Een inspreker meent dat de totale kokkelbiomassa (maatstaf LNV) niet bepalend is voor de draagkracht van het gebied voor steltlopers, maar dat dit bepaald wordt door de dichtheid waarin kokkels lokaal aanwezig zijn. De inspreker merkt op dat dit in de relatief beperkte oppervlakte slikkig intergetijdegebied in de Westerschelde het hoogste is.

De zienswijze is niet overgenomen. De draagkrachtschatting bij een behoudopgave is gebaseerd op de seizoensgemiddelden van 1999-2003, niet zozeer op de aanwezigheid van voldoende voedsel. De relatie tussen de effecten van kokkelvisserij en de aantallen estuariene steltlopers is iets dat in het beheerplanproces of een vergunningprocedure aan de orde kan komen.

Een inspreker merkt op dat veel platen en slikken zanderiger zijn geworden, hun hoogteligging is toegenomen en de plaatranden steiler zijn geworden. De inspreker meent dat dit samen lijkt te hangen met intensieve bagger- en stortbeheer. Hierdoor zouden in het algemeen de dichtheden aan bodemdieren afgenomen zijn, hetgeen een minder gunstige voedselsituatie voor de estuariene steltlopers betekent.

Een andere inspreker merkt op dat de aanwezigheid van deze vissen bepalend is voor het voortbestaan en broedsucces van de steltlopers. Deze visbestanden zouden de laatste jaren sterk afgenomen zijn. De inspreker meent dat duidelijke oorzaken hiervoor niet direct aan te wijzen zijn, maar dat mogelijk overbevissing of het intensievere baggerbeleid hierbij een rol spelen.

De zienswijze is niet overgenomen. Het al dan niet reguleren van dit soort activiteiten is iets dat in het beheerplanproces of een vergunningprocedure aan de orde komt.

Een inspreker merkt op dat als er behoefte is aan jong schor en ondiep water, er gedeeltes van verouderde schorren en rietvelden afgegraven moeten worden, voor het behoud van de kraamkamerfunctie van de Westerschelde. De inspreker meent dat als dit niet gebeurt het aantal steltlopers in de toekomst zal teruglopen door gebrek aan voedsel.

De zienswijze is niet overgenomen. Maatregelen voor behoud en verbetering van natuurwaarden komen in het beheerplan aan de orde.

Een inspreker merkt op dat de recreatieve druk op intergetijdengebieden, in het bijzonder de Hooge Platen en de Platen van Valkenisse, de laatste jaren is toegenomen, wat gepaard gaat met meer verstoring van foeragerende vogels, broedende vogels en rustende of zogende zeehonden. De inspreker stelt dat recreatie en toevaren zonder sterke verstoring van natuurwaarden in de Westerschelde goed mogelijk is, mits daarvoor een integraal plan van toezicht en zonering in ruimte en tijd ingevoerd wordt.

De zienswijze is niet overgenomen. Het reguleren van activiteiten die kunnen leiden tot verstoring komt in het beheerplanproces aan de orde.

Een inspreker merkt op dat kernopgave 1.05 "kwaliteit estuaria" spreekt van verbetering van de verhouding laagproductieve en hoogproductieve onderdelen. Inspreker vraagt zich af of hier "laag dynamisch" en "hoogdynamisch" bedoeld wordt en verzoekt de kernopgave te corrigeren. Inspreker is van mening dat een kernopgave ontbreekt voor het habitatype estuaria (1130) gericht op "uitbreiding areaal". Inspreker verzoekt daarom hiervoor een kernopgave te creëren en toe te voegen aan dit gebied. Deze herstelopgave wordt ook beoogd door LNV via onder meer de uitvoering van de zogenaamde Ontwikkelingsschets Schelde-estuarium 2010, aldus inspreker. Inspreker verzoekt een "sense of urgency" toe te kennen aan deze kernopgaven. Bij de Westerschelde & Saeftinghe ontbreken de relevante kernopgaven: 1.03 (Overstroomde zandbanken; biogene structuren), 1.04 (Foerageerfunctie visetende vogels), 1.10 (Diversiteit getijdenplaten), 1.11 (Rust en foerageergebieden), 1.12 (Hoogwatervluchtplaats vogels), 1.17 (Broedgelegenheid en foerageergebied). Inspreker verzoekt deze kernopgaven alsnog aan dit gebied toe te delen en deze te verwerken in concrete behoud of herstelopgaven voor soorten en habitats.

De zienswijze is niet overgenomen. De kernopgaven per gebied zijn opgenomen in het Natura 2000 doelendocument (2006) en geven richting aan de uitwerking van de doelen in de beheerplannen. Ze worden niet in de besluiten opgenomen (zie ook paragraaf 4.1 van bijlage C). Bij het opstellen van de beheerplannen is men vrij om binnen de kaders van het aanwijzingsbesluit aanvullende prioriteiten te stellen.

5. REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

5.1 ALGEMEEN

Er wordt gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de bevolking van Terneuzen en Vlissingen. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen het aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik, de externe werking, de relatie met het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000, de relatie met de Kaderrichtlijn Water en Kaderrichtlijn Mariene Strategie en de relatie met bestemmingsplannen en andere ruimtelijke plannen, zoals de Integrale Visie Deltawateren.

Enkele insprekers wijzen er op dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als peildatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Externe werking

Het is moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit is. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet te zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat betekent dat wanneer niet uitgesloten kan worden dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde is. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt. Het beleid om nieuwe natuur van ná 1 mei 1988 niet als verzuringgevoelig aan te merken, is nooit van toepassing geweest op de oude Natuurbeschermingswet. Ook voor de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998 was het voor de beoordeling alleen van belang of een bepaalde activiteit schade aan een aangewezen beschermd natuurmonument toebracht. De vraag of een deel van een bepaald beschermd natuurmonument als zogenoemde nieuwe natuur moest worden aangemerkt, heeft in deze besluitvorming geen rol gespeeld. Als

een bepaald gebied als beschermd natuurmonument was aangewezen, genoot zo'n natuurmonument de volledige bescherming van de Natuurbeschermingswet. In het beheerplan zal duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied, waar habitattypen en leefgebieden van soorten onderdeel van uitmaken, kan aantasten. Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige insprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. Dat is echter niet van toepassing op de beoordeling van effecten op Natura 2000-gebieden. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij⁶⁸ werd in verband met de ammoniakdepositie een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens is inmiddels vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake kan zijn van verslechtering of significante verstoring van natuurwaarden in het betreffende gebied.

Beschermde natuurmonumenten

In de paragrafen 3.15, 4.6.4 en 4.6.9 van de Nota van Antwoord staat dat een belangrijk deel van de aan te wijzen Natura 2000-gebieden, zoals dit gebied, reeds onder de oude Natuurbeschermingswet als beschermd of als staatsnatuurmonument was aangewezen. Op grond van artikel 15a van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt een besluit tot aanwijzing van een beschermd natuurmonument zodra het gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied en voor zover het beschermd natuurmonument binnen dat Natura 2000-gebied ligt. Dat betekent dat wanneer een deel van het beschermd natuurmonument buiten het Natura 2000-gebied ligt, de oude aanwijzing als natuurmonument voor dat gebiedsdeel van kracht blijft. Voor Vogelrichtlijngebieden was dit reeds aan de orde.

De instandhoudingsdoelstelling heeft, voor het deel van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzing als beschermd natuurmonument betrekking had, vanaf dat moment mede betrekking op de doelstellingen van dat beschermd natuurmonument ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis. Bepalingen uit de aanwijzingen tot beschermd natuurmonument over natuurschoon, rust, stilte en over de natuurwetenschappelijke betekenis van het beschermd natuurmonument blijven gewoon van kracht en zullen mede de inhoud van het beheerplan gaan bepalen. Op dit onderdeel brengt Natura 2000 geen verandering in de bestaande situatie.

De minister van LNV heeft in De minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft in een brief van 30 juni 2009 (TK 2008-2009, 31700 XIV, nr. 160) aangekondigd een voorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 in procedure te zullen brengen. Zie voor verdere toelichting met betrekking tot beschermd natuurmonumenten paragraaf 5.7 "Beschermd natuurmonumenten" van de Nota van toelichting.

Bestaand gebruik: peildatum en vergunningplicht

In paragrafen 4.1 en 4.2 van de Nota van Antwoord wordt uitvoerig ingegaan op bestaand gebruik en hoe daarmee wordt omgegaan.

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt niet tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals het zeilen of het vangen van vis. In het aanwijzingsbesluit staat alleen voor welke waarden het gebied is aangewezen en wat de grens van het betreffende gebied is. In het besluit zelf is niet aangegeven of, en onder welke voorwaarden, een activiteit kan worden toegestaan.

⁶⁸ Wet van 9 juni 1994, houdende tijdelijke regeling inzake de ammoniakdepositie veroorzaakt door veehouderijen (Interimwet ammoniak en veehouderij). Staatsblad 1994, nr. 634.

Op grond van de huidige Natuurbeschermingswet 1998 geldt een vergunningplicht voor activiteiten die in en om Natura 2000-gebieden de beschermde natuur kunnen verslechteren of een significant verstorend effect hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Het gaat daarbij niet om een vergunning voor alle activiteiten, maar alleen voor mogelijk schadelijke of significant verstorende activiteiten.

Daarnaast is er in de wet een uitzondering gemaakt voor bestaand gebruik waarvoor geen (nieuwe) vergunning nodig is. Deze uitzondering geldt, totdat het eerste beheerplan voor het desbetreffende Natura 2000-gebied onherroepelijk is geworden, voor bestaand gebruik "indien dat gebruik een project is dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar dat afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende Natura 2000-gebied" (artikel 19c, eerste lid van de Natuurbeschermingswet 1998).

Tot na het onherroepelijk⁶⁹ worden van het Natura 2000-beheerplan is de vergunningplicht niet van toepassing op bestaand gebruik. De Natuurbeschermingswet 1998 omschrijft bestaand gebruik als "iedere handeling die voor 1 oktober 2005 werd verricht en sedertdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd".

Om te voorkomen dat het bestaand gebruik de kwaliteit van de natuurlijke habitattypen en de leefgebieden van soorten in een Natura 2000-gebied verslechtert en dat er door bestaand gebruik storende factoren optreden die een significant effect kunnen hebben op de soorten waar het gebied voor is aangewezen, draagt het ministerie van LNV de verantwoordelijkheid dat - totdat het beheerplan onherroepelijk wordt - er in het gebied passende maatregelen genomen worden. In het uiterste geval kan dit betekenen dat op last van het ministerie van LNV het bestaande gebruik wordt stilgelegd. Het initiatief daartoe zal in alle gevallen van het ministerie van LNV uitgaan. Een vergunning blijft echter noodzakelijk als een bedrijf zich nieuw vestigt of wanneer een (bestaande) activiteit wordt uitgebreid of gewijzigd.

In het beheerplan zal het bestaande gebruik beschreven moeten worden en zal zo nodig aan voorwaarden worden gebonden. Zoals in paragraaf 4.2.4 van de Nota van Antwoord reeds uiteen wordt gezet, worden geen activiteiten per definitie gelegaliseerd. Dat een bepaalde activiteit om wat voor reden dan ook als bestaand gebruik wordt aangemerkt, wil nog niet zeggen dat deze activiteit in het beheerplan zal worden toegestaan. Dat geldt ook voor inrichtingen die niet vergunningplichtig zijn volgens het Besluit landbouw milieubeheer (2006)⁷⁰ uit de Wet milieubeheer of reeds in het bezit zijn van een milieuwetvergunning. Zodra de Crisis- en herstelwet definitief is, is voorzien dat bestaand gebruik dat onverhoopt niet in het beheerplan wordt opgenomen, vrijgesteld blijft van de vergunningplicht.

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrichtlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europeesrechtelijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden zijn bepaald door het gebruik dat de betreffende planten- en diersoorten van het gebied maken. Terreindelen die van mindere kwaliteit zijn, kunnen deel uitmaken van Natura 2000-gebieden als herstel van die terreinen haalbaar is en als ze nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan het gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan

⁶⁹ Een beheerplan is pas onherroepelijk nadat alle juridische beroepsprocedures, die volgen op de definitieve vaststelling van zo'n beheerplan, definitief zijn afgerond.

⁷⁰ Besluit van 13 juli 2006, houdende regels voor akkerbouw- of tuinbouwbedrijven met open grondteelt, melkrundveehouderijen, gemechaniseerde loonbedrijven, witloftrekkerijen, teeltbedrijven met eetbare paddestoelen, paardenhouderijen, kinderboerderijen, kleinschalige veehouderijen, spoelbassins en opslagen van vaste mest (Besluit landbouw milieubeheer).

worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Ook voor reconstructieplannen⁷¹, provinciale waterplannen en waterbeheerplannen van de waterschappen geldt een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen, al dan niet bij hun nadere uitwerking, bij het opstellen van beheerplannen afgestemd worden (paragraaf 6.3.2 van de Nota van Antwoord).

Veiligheid waterkering en kustbeheer in relatie tot Natura 2000

De veiligheid van de gebieden geldt als een dwingende reden van groot openbaar belang die, bij afwezigheid van alternatieven, ingrepen met een significant effect in het Natura 2000-gebied rechtvaardigen. Dat betekent dat Natura 2000 het waarborgen van de (kust- en water)veiligheid niet in de weg zal staan. Zie ook paragraaf 6.3.3 van de Nota van Antwoord. Projecten, plannen en afspraken die verband houden met het kustbeheer komen aan de orde in de Natura 2000-beheerplannen (paragraaf 1.1.8 van de Nota van Antwoord).

Relatie met stikstof

In paragraaf 6.2 van de Nota van Antwoord wordt ingegaan op het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000. Bij het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden spelen de negatieve gevolgen van stikstofdepositie, met name ammoniak, een belangrijke rol. Om duidelijkheid te bieden tot het moment van vaststellen van de beheerplannen is besloten interim-beleid te ontwikkelen. Dit zogenoemde toetsingskader Ammoniak en Natura 2000 is door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Rijk samen opgesteld en in februari 2007 bestuurlijk geaccordeerd. Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO) heeft ingestemd met dit akkoord. Op 22 mei 2007 is het als handreiking aan het bevoegd gezag verstuurd en tevens aan de Tweede Kamer.

Met behulp van het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000 konden provincies relatief eenvoudig beoordelen of veehouderijbedrijven in de buurt van Natura 2000-gebieden mochten uitbreiden of niet. Ook konden provincies met het toetsingskader beoordelen of nieuwe bedrijven zich er konden vestigen. De ammoniakuitstoot was daarbij bepalend.

In maart 2008 heeft de Raad van State echter geoordeeld dat het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000 onvoldoende zekerheid biedt dat de natuurwaarden in Natura 2000-gebieden niet worden aangetast. Het toetsingskader is daardoor vervallen als generiek instrument.

Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de minister van LNV de Taskforce Trojan ingesteld. De taskforce heeft aangegeven dat er verschillende factoren van invloed zijn op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen; stikstofdepositie is er één van. Het rapport van deze taskforce heeft vervolgens geleid tot een proeve van een handreiking voor het bevoegd gezag die op 24 november 2008 aan de Tweede Kamer⁷² is gestuurd. Deze handreiking is een hulpmiddel en bevat aanwijzingen voor de beoordeling van bestaand gebruik en voorgenomen activiteiten in of in de omgeving van Natura 2000-gebieden die stikstofdepositie veroorzaken. Het is aan het bevoegd gezag om maatwerk te leveren bij de beoordeling van (voorgenomen) activiteiten en daarbij zoveel mogelijk de relevante factoren die hierop van invloed zijn te betrekken. Zo kan bijvoorbeeld – afhankelijk van de situatie – een afname van depositie worden verrekend met de depositie veroorzaakt door de activiteit die ter beoordeling voorligt (saldering), zodat ruimte ontstaat voor economische ontwikkeling. Het voordeel hiervan is dat economische ontwikkeling, mits deze gepaard gaat met afname van de milieudruk, het realiseren van instandhoudingsdoelstellingen dichterbij kan brengen. Dit dient echter op gebiedsniveau op ecologische wijze onderbouwd te worden.

In het wetsvoorstel Crisis- en herstelwet, zoals ingediend bij de Eerste Kamer, is een stikstofvoorziening opgenomen die regelt dat indien er geen sprake is van een toename van de stikstofdepositie er een vrijstelling van de vergunningplicht geldt voor het aspect stikstof. Verder komt er een Programma Stikstof gericht op borging van de dalende lijn van de depositie.

⁷¹ Plannen op grond van de Wet van 31 januari 2002, houdende regels inzake de reconstructie van concentratiegebieden (Reconstructiewet concentratiegebieden). Staatsblad 2002, nr.115.

⁷² Tweede Kamer, 2008-2009, 30654, nr. 62.

In het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe is het habitattype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B) het meest gevoelig voor stikstof⁷³.

Kaderrichtlijn Water

Het gebied Westerschelde & Saeftinghe maakt deel uit van het stroomgebied Schelde⁷⁴. Voor de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is voor de Schelde een stroomgebiedbeheerplan vastgesteld. Natura 2000-gebieden zijn in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen als gebieden waar water een bijzondere bescherming behoeft. De in het stroomgebiedbeheerplan Schelde op te nemen milieudoelstellingen en bijbehorende maatregelen moeten dan ook overeenstemmen met de doelen van Natura 2000. De afstemming van doelen en de weergave daarvan in het stroomgebiedbeheerplan beperkt zich tot die delen van de doelstellingen van Natura 2000 die een relatie hebben met de ecologische of chemische kwaliteit van het water. Het stroomgebiedbeheerplan wordt uitgewerkt in de provinciale waterplannen en in waterbeheerplannen van waterschappen. Daar waar in de afstemming strijdigheid kan ontstaan wordt maatwerk toegepast en wordt afhankelijk van de situatie de KRW of de Vogel- en Habitatrichtlijnen als richtinggevend genomen. Tot gebiedsspecifiek maatwerk behoort bijvoorbeeld de door de waterschappen opgestelde Gewenste Grond en Oppervlakte Water Regiems (GGOR's)⁷⁵.

Waar nodig zullen de lokale watervereisten en de daarvoor benodigde maatregelen verder worden uitgewerkt en in de Natura 2000-beheerplannen worden opgenomen. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 6.3.

Grensoverschrijdende gebieden

De aanwijzingsbesluiten (en ook de beheerplannen) worden opgesteld vanuit de nationale Natuurbeschermingswet. Er bestaan daarom geen grensoverschrijdende Natura 2000-gebieden. Wel zijn er Natura 2000-gebieden die aansluiten op Natura 2000-gebieden op Belgisch of Duits grondgebied, waaronder het gebied Westerschelde & Saeftinghe. De Natuurbeschermingswet gaat echter niet over de grens. Er zal daarom een Nederlands beheerplan worden opgesteld dat enkel van toepassing is op het beschermde gebied op Nederlandse grond. Hierbij is samenwerking met het betreffende buurland een nadrukkelijk punt van aandacht. Zie ook Nota van Antwoord paragrafen 1.1.5 en 1.3.3.

Aangezien de Natuurbeschermingswet 1998 beperkt is tot Nederlands grondgebied, kan Nederland geen vergunningplicht worden opgelegd voor activiteiten die in een andere lidstaat plaatsvinden. Die andere lidstaat zal, volgens artikel 6 van de Habitatrichtlijn, zijn eigen nationale wetgeving moeten hanteren om te beoordelen of zo'n activiteit mogelijke gevolgen heeft voor een Nederlands Natura 2000-gebied. Andersom moet Nederland in het kader van een vergunningverlening een habitattoets uitvoeren, om te bepalen of activiteiten binnen onze landsgrenzen mogelijke effecten hebben op Natura 2000-gebieden in Duitsland of België. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 4.3.3.

5.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Meerdere insprekers vragen naar de relatie tussen een eventuele ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder in het kader van het Verdiepingsverdrag Westerschelde. Eén van de vragen die gesteld is, is of de compensatienatuur, in de Hertogin Hedwigepolder of op een andere locatie, ook binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied komt te vallen en hiervoor ook (afrekenbare) doelen opgesteld worden.

Ontpoldering van de Hertogin Hedwigepolder maakt onderdeel uit van de in het verdrag tussen Nederland en het Vlaams Gewest over de uitvoering van ontwikkelingschets van het Schelde-estuarium (Trb. 2005, 310) opgenomen natuurherstelmaatregelen. Uitbreiding van het Natura

⁷³ Van Dobben en Van Hinsberg (2008): Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Alterra-rapport 1654.

⁷⁴ <http://www.kaderrichtlijnwater.nl/uitvoering/>

⁷⁵ De te nemen maatregelen voor grondwater worden gebiedsspecifiek vastgesteld via het GGOR in het stroomgebiedbeheerplan dat opgesteld wordt naar aanleiding van de Kaderrichtlijn Water (EU-richtlijn voor waterkwaliteit).

2000-gebied Westerschelde zal plaatsvinden door het nemen van een afzonderlijk besluit en is nu niet aan de orde.

6. REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

6.1 ALGEMEEN

De wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt bepleit dat het huidige landgebruik ongehinderd voortgang moet kunnen vinden. In een ander verband wordt er zorg uitgesproken over de bescherming van habitattypen als estuaria. Er wordt opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld, aan sociaal-economische belangen voorbij wordt gegaan. Ook zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen. Tot slot geven verschillende insprekers aan betrokken te willen worden bij het opstellen van het beheerplan.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

In de Nota van Antwoord staat in paragraaf 1.4 het nodige over de relatie tussen de aanwijzingsbesluiten en de nog op te stellen beheerplannen. Ook de onderbouwing van de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet. Een uitzondering hierop vormen de gebieden waar de provincies het voortouw hebben voor het opstellen van de beheerplannen. Op verzoek van de provincies heeft de minister van LNV in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer van 13 februari 2008 toegezegd te wachten met het definitief maken van de aanwijzingsbesluiten voor die gebieden waarvoor de provincie voortouwnemer is en die daarvoor door de provincie zijn aangemeld. De provincies worden voor deze gebieden eerst in de gelegenheid gesteld met de omgeving concept beheerplannen op te stellen op basis van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. De besluitvorming van deze aanwijzingsbesluiten is daarom uitgesteld tot na 1 september 2009. Hierna zullen de ontwerp-aanwijzingsbesluiten verder in procedure worden gebracht.

Voor de gebieden waar het Rijk het voortouw heeft voor het opstellen van het beheerplan, zoals bij Westerschelde & Saeftinghe blijft de volgorde: eerst vaststellen van aanwijzingsbesluiten en daarna vaststellen van de beheerplannen.

Beheerplan en bestaand gebruik

Zoals in paragrafen 1.5 en 4.2 van de Nota van Antwoord staat vermeld, kan bestaand gebruik een plaats in het beheerplan krijgen. Hierbij wordt zoveel mogelijk ruimte gelaten voor het continueren van bestaand gebruik, echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik. In een beheerplan wordt concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Het beheerplan zal duidelijkheid verschaffen over de vereiste milieukwaliteit en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In het beheerplan zal dus ook aan de orde komen of bestaand gebruik (mogelijk onder voorwaarden) vergunningvrij kan worden opgenomen in het beheerplan of dat een activiteit het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen bemoeilijkt en daardoor vergunningplichtig is in het kader van de Natuurbeschermingswet.

De opstellers van de beheerplannen zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik om willen gaan en hoe zij dit in het beheerplan zullen opnemen. Mogelijk kan niet voor al het bestaand gebruik ten tijde van het vaststellen van het beheerplan worden bepaald wat het effect is op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor deze gevallen van bestaand gebruik zal dan ook tijdens de looptijd van het beheerplan (maximaal 6 jaar) een traject van vergunningverlening aan de orde blijven.

De bescherming van een bepaalde diersoort zoals de drieteenstrandloper (A144) is een thema dat in een beheerplan thuishoort. Als er voor de bescherming van een bepaalde diersoort bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, dan behoort dit in het beheerplan geregeld te worden. Dat kan betekenen dat er ook maatregelen buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

Jacht, wildbeheer en schadebestrijding worden gereguleerd door de bepalingen van de Flora- en faunawet. Dit betekent dat zienswijzen over dit onderwerp geen directe relatie hebben met de aanwijzing van Natura 2000-gebieden, maar met de bepalingen van de Flora- en faunawet. De huidige regels voor jacht en wildbeheer volgens de Flora- en faunawet zijn door de aanwijzing als Natura 2000-gebied niet gewijzigd. Over wildbeheer en schadebestrijding zijn afspraken gemaakt in het Faunabeheerplan. Zie verder paragraaf 6.4.2 van de Nota van Antwoord.

Betrokkenheid bij beheerplan

De wens om betrokken te worden bij het opstellen van het beheerplan en de diverse ideeën die daarover naar voren zijn gebracht, zijn een goed signaal. De integrale benadering die het beheerplan voorstaat, kan alleen succesvol zijn bij voldoende betrokkenheid. Per gebied is één bevoegd gezag de zogenaamde voortouwnemer voor het opstellen van het beheerplan. Voor dit gebied is dat Rijkswaterstaat Zeeland.

Het is aan de voortouwnemer om grondeigenaren, gebruikers, andere overheden en belanghebbenden of vertegenwoordigers te betrekken bij het beheerplan. Belanghebbenden kunnen natuurlijk ook zelf het initiatief nemen hun vertegenwoordigers of de voortouwnemer te benaderen. Het is niet uitvoerbaar verzoeken om betrokkenheid bij het beheerplan, zoals verwoord in een aantal zienswijzen, door te zenden aan de voortouwnemer.

6.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

Een inspreker stelt dat er onvoldoende onderbouwing is voor met name verstoringsafstanden tot vogelsoorten en habitats. Daarnaast wordt gesteld dat het aanpassingsvermogen van soorten en habitats niet wordt genoemd in ontwerp-aanwijzingsbesluiten.

Er kunnen geen vaste verstoringsafstanden tot de soorten en habitattypen worden vastgelegd. De omvang van de externe werking is afhankelijk van welke specifieke activiteiten in het specifieke gebied plaatsvinden. Het gaat om het effect van een activiteit op de instandhoudingsdoelstellingen in een gebied. Dit is maatwerk dat in het beheerplan samen met de betrokken partijen moet worden uitgewerkt.

In het Natura 2000 profielendocument is ingegaan op de ecologische vereisten van soorten en habitattypen, welke omschrijven onder welke omstandigheden zij het best gedijen. Naast deze ecologische vereisten is het aanpassingsvermogen van de soorten en habitattypen sterk afhankelijk van de omgeving waarin zij voorkomen. Het was daarom niet mogelijk om in het aanwijzingsbesluit een algemene indicatie van het aanpassingsvermogen van soorten en habitattypen vast te leggen.

Veel insprekers pleiten voor één beheerplan voor het gehele Deltagebied, inclusief regionale doelen. Het kan voorkomen dat aantallen vogels niet altijd in hetzelfde gebied broeden, foerageren of rusten. Door één beheerplan op te stellen wordt ingespeeld op deze dynamiek en wordt voorkomen dat er onevenredig zware maatregelen genomen moeten worden als soorten van het ene naar het andere gebied migreren.

De zienswijze is niet overgenomen. De gebieden in de Delta verschillen onderling teveel van elkaar om als één samenhangend gebied gezien te worden. Hierbij valt te denken aan

verschillen tussen zoet en zout water, gebieden een vast waterpeil of juist getijdenwerking en eventuele invloeden van rivieren.

7. REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verscheidene insprekers verwachten onder andere schade te lijden door vraat en overlast van foeragerende niet-broedvogels (met name ganzen en smienten). Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrichtlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt volgens de insprekers geen afdoende mogelijkheid voor compensatie. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens. Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 van de Natuurbeschermingswet 1998 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998. Men kan in aanmerking komen voor schadevergoeding, indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan.

De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaand gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Men komt in aanmerking voor schadevergoeding, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied, door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde) of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. de schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. de vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de realisering van de doelen in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en deze heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000, waarnaar verschillende keren in zienswijzen is verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Schade door foeragerende vogels

Grondgebruikers met gronden binnen of in de nabijheid van een Natura 2000-gebied, waarbij sprake is van een onbelemmerde landbouwproductie (dus geen natuurpacht en dergelijke), kunnen bij het Faunafonds een verzoek indienen voor een tegemoetkoming voor schade die is veroorzaakt door beschermde inheemse diersoorten (zoals wilde ganzen en smienten). Het Faunafonds keert een tegemoetkoming uit indien deze schade niet of niet geheel voor rekening van de grondgebruiker hoort te vallen. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 5.9.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve indien sprake is van algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. De voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk, leveren geen aantasting op van het recht van eigendom. De bepaling uit het EVRM laat onverlet dat de staat het recht heeft om die wetten toe te passen die noodzakelijk worden geacht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.

Appendix

Toelichting op de selectie- en begrenzingscriteria die bij de aanwijzing van het Vogelrichtlijngebied Westerschelde gebruikt zijn.

Onderstaande paragrafen zijn opgenomen in de Nota van toelichting van het Vogelrichtlijnbesluit.

3. Gebiedsbeschrijving, aanduiding leefgebied en Begrenzing.

3.2 Aanduiding leefgebied

De Westerschelde is aangewezen als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege de aanwezigheid van schorren, slikken, platen en ondiep water die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1) en tevens fungeert als broed-, rui-, overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van de Beschermingszone is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat in samenhang met SBZ Verdrongen Land van Saeftinghe, Zwin en Oosterschelde voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

Het onderhavige gebied is tevens aangewezen als watergebied van internationale betekenis onder de Wetlands-Conventie vanwege de aanwezigheid van een bijzonder wetlandtype (criterium 1), het voorkomen van kwetsbare of bedreigde soorten of gemeenschappen (criterium 2), het voorkomen van planten- en/of diersoorten in een gevoelig deel van hun levenscyclus (criterium 4) en het voorkomen van belangrijke aantallen watervogels (criterium 5 en 6).

4. Vogelkundige- en andere wetlandwaarden

4.1 Kwalificerende soorten

De Westerschelde kwalificeert als Speciale Beschermingszone onder de Vogelrichtlijn vanwege het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van *Grauwe Gans*, *Bergeend*, *Scholekster*, *Kluut*⁷⁶, *Bontbekplevier*, *Zilverplevier*, *Kanoetstrandloper*, *Drieteenstrandloper*, *Bonte Strandloper*, *Rosse Grutto*, *Wulp*, *Tureluur*, *Grote Stern* en *Visdief*, die het gebied benutten als broedgebied, ruigebied, overwinteringsgebied en/of rustplaats. Het gebied kan hierdoor tevens worden aangemerkt als watergebied van internationale betekenis zoals bedoeld in de Wetlands-Conventie (criterium 6). Het gebied kwalificeert tevens omdat het behoort tot één van de vijf belangrijkste broedgebieden voor *Grote Stern*, *Visdief* en *Dwergstern* in Nederland.

De Westerschelde wordt verder aangemeld als watergebied van internationale betekenis onder de Wetlands-conventie vanwege het geregeld voorkomen van minstens 20.000 watervogels (criterium 5).

Soorten van Bijlage I waarvoor het gebied tot "een van de vijf belangrijkste" in Nederland behoort

Soort	Art. 4	Brv ^a	Aantal NL ^b	% in 5e ^c	% in SBZ ^d	Telperiode
<i>Grote Stern Sterna sandvicensis</i>	1	Ja	11 700	1,8%	18,1%	1993-97
<i>Visdief Sterna hirundo</i>	1	Ja	17 200	5,6%	5,7%	1993-97
<i>Dwergstern Sterna albifrons</i>	1	Ja	430	6%	23%	1993-97

Soorten van Bijlage I en trekkende watervogelsoorten waarvoor het gebied aan de 1%-drempel voldoet

Soort	Art. 4	Brv ^a	Biogeogr. populatie ^e	1% Biopop ^f	% in SBZ ^g	Telperiode
<i>Grauwe Gans Anser anser</i>	2	Nee	NW/ZW-Europa	2 000	5,8%	1993-97
<i>Bergeend Tadorna tadorna</i>	2	Nee	NW-Europa	3 000	1,7%	1993-97

⁷⁶ Onderstreepte soorten zijn opgenomen in Bijlage I van de Richtlijn (artikel 4.1).

<i>Scholekster Haematopus ostralegus</i>	2	Nee	Europa/N&W-Afrika	9 000	2,2%	1993-97
<i>Kluut Recurvirostra avosetta</i>	1	Nee	W-Europa/W-Mid. Zee	700	1,1%	1993-97
<i>Bontbekplevier Charadrius hiaticula</i>	2	Nee	West/Zuid-Afrika (win)	2 000	1,2%	1993-96
<i>Zilverplevier Pluvialis squatarola</i>	2	Nee	Oost-Atlantisch	1 500	2,5%	1993-97
<i>Kanoet C. canutus islandica</i>	2	Nee	NO-Canada/NW-Euro	350 000	1,0%	1993-97
<i>Drieteenstrandloper Calidris alba</i>	2	Nee	Oost-Atlantisch ...	1 000	1,3%	1993-97
<i>Bonte Strandloper Calidris alpina</i>	2	Nee	N-Siberië/West-Afrika	14 000	2,1%	1993-97
<i>Rosse Grutto Limosa lapponica</i>	1	Nee	W-Palearctisch (win)	1 000	1,3%	1993-97
<i>Wulp Numenius arquata</i>	2	Nee	Europa	3 500	1,1%	1993-97
<i>Tureluur Tringa totanus totanus</i>	2	Nee	Oost-Atlantisch (win)	1 500	1,3%	1993-97
<i>Grote Stern Sterna sandvicensis</i>	1	Ja	W-Europa/W-Afrika	500 bp	4,2%	1993-97
<i>Visdief Sterna hirundo</i>	1	Ja	Zuid-/West-Europa	600 bp	1,6%	1993-97

- (a) De kwalificatie betreft in het gebied broedende vogels (indien ingevuld met "ja") of niet-broedvogels ("nee")
 (b) Omvang van de Nederlandse broedpopulatie (in paren)
 (c) Aantal in het op vier na belangrijkste gebied (5e gebied) uitgedrukt als percentage van de landelijke broedpopulatie
 (d) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke broedpopulatie
 (e) Biogeografische populatie waartoe de in Nederland pleisterende exemplaren van deze soort worden gerekend
 (f) Drempelwaarde zijnde 1% van de betreffende biografische populatie (biografische populaties en drempelwaarden van niet-broedende vogels ontleend aan Rose & Scott 1997, Waterfowl Population Estimates – 2nd edition. Wetlands International, Wageningen; broedvogels (paren) zie notitie "Selectie en begrenzing Vogelrichtlijngebieden", bijlage 2B)
 (g) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de biogeografische populatie

4.2 Andere relevante soorten

Andere soorten van Bijlage I waarvoor het gebied van betekenis is, zijn Kluut en Zwartkopmeeuw (broedvogels) en Kleine Zilverreiger, Lepelaar, Slechtvalk, Goudplevier (niet-broedvogels). Andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als overwinteringsgebied en/of rustplaats: Fuut, Smient, Krakeend, Wilde Eend, Pijlstaart, Slobeend, Middelste Zaagbek, Strandplevier, Zwarte Ruiter, Groenpootruiter⁷⁷, Steenloper. De platen en stranden zijn verder van belang als broedgebied voor Strandplevier en Bontbekplevier (trekvogels opgenomen in de nationale lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten).

De biotopen van deze vogels hebben mede de begrenzing van dit gebied bepaald.

4.3 Plaatselijke omstandigheden

De broedkolonies van Grote Stern en Dwergstern bevinden zich op de Hooge Platen en 'Voorland van Nummer Een' (Dwergstern), terwijl Visdief, Kluut, Bontbek- en Strandplevier behalve op de Hooge Platen ook elders in het estuarium en omgeving nestelen. De Dwergstern benut vooral het Vaarwater langs Hoofdplaat tussen Breskens en Hoofdplaat., terwijl van de Visdief hHet voedselgebied van de Visdief is onder meer gelegen in de driehoek De Bol (Hooge Platen), Breskens, Vlissingen en rond de Hooge Platen; de Pas van Terneuzen en ter hoogte van Terneuzen; de Overloop van Valkenisse en de schaar van de Noord. De Fuut wordt in het winterseizoen vooral aangetroffen nabij Saeftinge en, ten zuiden van de Hooge Platen. en tussen Breskens en Cadzand; Het leefgebied van de Middelste Zaagbek is hoofdzakelijk beperkt tot de westhelft van het estuarium. De Westerschelde is naast de Oosterschelde de belangrijkste pleisterplaats voor doortrekkende en overwinterende steltlopers in het Deltagebied. De Hooge Platen, Inlaag 1887 bij Ellewoutsdijk en de schorren vormen belangrijke hoogwatervluchtplaatsen binnen het gebied. De zwemeenden pleisteren met name in de omgeving van Saeftinge, Hellegatschor, Braakmankreek en Paulinaschor. Ganzen benutten onder meer de Hooge Platen, Zuidgors en de Platen van Valkenisse als slaappleaats⁷⁸. Het gebied fungeert verder als belangrijk ruigebied voor de Bergeend (wateren rond Hooge Platen en in oostelijk deel ter hoogte van het Verdrongen Land van Saeftinge en bij Ossensisse).

⁷⁷ Het voorkomen van de Groenpootruiter is ontleend aan Watervogels in de Zoute Delta 1991-94, 1993/94, 1995/96, 1996/97 (RIKZ-Rapporten 95.025, 96.009, 97.001, 98.001, Rijkswaterstaat, Middelburg).

⁷⁸ De slaappleaatsfunctie van het gebied voor ganzen wordt onderschat omdat de tellingen overdag zijn verricht (vgl. Vogelconcentraties en vogelbewegingen in Zeeland (1990), Rijkswaterstaat, Middelburg).

30 JAN 1973

DE STAATSSECRETARIS VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

In overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening;

Gezien zijn beschikking van 2 februari 1972, NBOR/S-5773, houdende het besluit dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is van de in die beschikking kadastraal omschreven percelen, tezamen vormende dat gedeelte van het zogenoemde Schor van Waarde, hetwelk ten noorden wordt begrensd door de teen van de zeedijk en ten zuiden door de lijn van normaal hoog water;

Gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Zeeland ingezonden en van hun beschouwingen vergezelde schrifturen, alsmede de te zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

Overwegende, dat de hierna kadastraal omschreven percelen van algemeen belang zijn om hun natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument zijn in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967,572);

dat de natuurwetenschappelijke betekenis van dit natuurmonument wordt bepaald door zijn geografische en milieukundige positie;

dat na voltooiing van de Deltawerken de Westerschelde als een der laatste brakwaterestuaria van grote omvang in Nederland zal zijn overgebleven;

dat dan met name de tot zodanige estuaria behorende brakke schorren met de daarvoor kenmerkende levensgemeenschappen in het Deltagebied zeldzaam zullen zijn geworden;

dat het Schor van Waarde in de Westerschelde gelegen is in een specifiek overgangsmilieu van zout naar zoet water, waardoor het zowel een der meest oostelijk gelegen standplaatsen voor aan het zilte getijdemilieu gebonden plantesoorten vormt, als de meest westelijke vindplaats van niet aan de kustzone gebonden soorten;

dat ten gevolge van de massale ontwikkeling van lagere organismen, welke tot voedsel strekken, het natuurmonument rijk aan vogels is, in het bijzonder door het voorkomen van in verhouding tot de oppervlakte van het schor grote aantallen trekvogels en overwinterende vogels, en dat het tevens een geschikt biotoop vormt voor broedvogels;

Overwegende ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder moeten worden begrepen de genoemde biologische waarden, het geheel onderhevig zijn aan de invloeden van getijdewerking, de opbouw van het bodemprofiel, de geomorfologische structuur en het brakke karakter van het Scheldewater ter plaatse;

Overwegende tenslotte, dat de bescherming van dit natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gelet op artikel 7 en artikel 9, zevende lid, van de Natuurbeschermingswet;

B E S L U I T :

Aangewezen worden als beschermd natuurmonument de percelen, kadastraal bekend gemeente Waarde, sectie C, nrs. 614, 618 en 619, en sectie E, nrs. 411, 415 en 703 t/m 705, alsmede de percelen, kadastraal bekend gemeente Rilland, sectie B, nrs. 1411 en 1412, een en ander zoals aangegeven op de bij deze beschikking behorende kaart en deel uitmakende van het zogenoemde Schor van Waarde.

De Staatssecretaris voornoemd,
overeenkomstig de door de Staatssecretaris
geparafeerde minuut,
de Secretaris-Generaal,

(Mr. J. van Viegen).

TOELICHTING

De inpoldering van het Schor van Waarde heeft enige jaren geleden een punt van uitvoerig regeringsberaad gevormd. Als resultaat daarvan heeft de Regering besloten, dat niet tot indijking van het Schor van Waarde diende te worden overgegaan. Op grond van die beslissing werd geen medewerking verleend aan inpoldering van deze gronden. In verband met genoemde regeringsbeslissing is thans het in particuliere eigendom zijnde deel van het Schor van Waarde aangewezen als beschermd natuurmonument in de zin van de Natuurbeschermingswet.

De begrenzing van het natuurmonument wordt in het noorden gevormd door de verbrede zeedijk en in het zuiden door de veranderlijke lijn van gemiddeld hoogwater.

Ten aanzien van deze bgrenzing is het dienstig het volgende op te merken. Krachtens enerzijds de artikelen 651 en 652 en anderzijds de artikelen 577 en 578 van het Burgerlijk Wetboek behoren aan de eigenaar van de oever de gronden welke zijn aangegrceid tot boven de lijn van normaal hoogwater, tenzij gebleken is van een bijzondere titel van eigendom als bedoeld in artikel 577 B.W.

Bij een onderzoek naar de eigendomstoestand van de in het Schor van Waarde gelegen buitengronden is gebleken, dat voor het gedeelte van het schor hetwelk gelegen is in de voormalige gemeente Waarde de oevereigenaren geen recht zouden kunnen doen gelden op beneden normaal hoogwater gelegen gronden.

Hier valt de grens van het natuurmonument samen met de uiteraard beweeglijke grens tussen de eigendom van de oevereigenaren en die van de Staat. Ten aanzien van het gedeelte van het schor dat gelegen is in de voormalige gemeente Rilland is gebleken, dat de oevereigenaar een beroep kan doen op artikel 577, slot, B.W. door een verkregen recht van aanwas, hetwelk aan de rechthebbende ook de eigendom van de tussen de hoogwater- en laagwater-lijn gelegen gronden toekent. Ook voor dit gedeelte van het natuurmonument is als zuidelijke begrenzing de lijn van normaal hoogwater aangehouden. Aanwijzing van de gronden tussen de lijnen van normaal hoogwater en die van normaal laagwater ligt voorshands niet in de bedoeling.

In het oostelijk deel van het schor is een perceel, hoewel gelegen onder de lijn van normaal hoogwater, niet in de aanwijzing betrokken aangezien het eigendom is van de Staat en als zodanig buiten de aanwijzing tot beschermd natuurmonument moet worden gelaten. Het komt juist voor, gezien de grootte van dit perceel (51 are), aanwijzing hiervan als staatsnatuurmonument achterwege te laten.

De urgentie om het onderhavige schor te beschermen is groot. Na voltooiing van de Deltawerken zal de Westerschelde een van de laatste brakwater-estuaria van grote omvang in Nederland zijn, zodat de aan de zodanige estuaria gebonden brakke schorren zeldzaam zullen zijn geworden.

Het Schor van Waarde is in de Westerschelde gelegen in een specifiek overgangsmilieu van zout naar zoet water, waardoor het zowel een der meest oostelijk gelegen groeiplaatsen van typische zoutplanten zoals zeekraal, Engels gras en lamsoor vormt, als wel de meest westelijke vindplaats van niet aan de kustzone gebonden soorten. De omstandigheid, dat deze planten hier kennelijk aan de grens van hun bestaansmogelijkheden voorkomen, is van groot belang voor de bestudering van de invloeden, die de milieu-factoren op de vegetatie uitoefenen.

De dierenwereld van het schor is een fraai voorbeeld van de levensgemeenschappen die in brakke getijdewateren worden aangetroffen. Sommige typische lagere brakwaterorganismen komen hier tot optimale ontwikkeling. Hun daardoor ontstane massale aanwezigheid heeft ten gevolge dat het schor een rijk fourageergebied voor vogels is. In verhouding tot de oppervlakte van het schor is met name de rijkdom aan trekvogels en overwinterende vogels groot. Het gebied dient als pleisterplaats voor eendachtigen als smient, wintertaling en pijlstaart, alsmede voor steltlopers als bonte strandloper, scholekster, zilverplevier en wulp.

Hoewel het aantal broedvogels tot dusver door voortdurende verstoring beperkt is gebleven, vormt het milieu van het schor in beginsel een geschikt biotoop voor broedvogels als tureluur en visdiefje.

Teneinde enig denkbeeld te geven van handelingen of voortgezette handelingen, die de in de beschikking genoemde wezenlijke kenmerken van het natuurmonument kunnen aantasten dan wel overigens schadelijk voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierend kunnen zijn, worden hieronder voorbeelden gegeven van handelingen of voortgezette handelingen ten aanzien waarvan het in ieder geval raadzaam is een vergunning aan te vragen, hetgeen krachtens artikel 13, lid 1, van de wet dient te geschieden bij aangetekende brief.

- bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
- plaatsen of aanleggen van voor verblijf geschikte - al dan niet aan hun bestemming onttrokken - voer- en vaartuigen, arken, caravans, living-vans en tenten;
- voertuigen berijden, stallen van voertuigen en bromfietsen;
- varen met speedboten;
- opslaan, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, stoffen of produkten;
- aanleggen of verharden van wegen, paden, banen of parkeergelegenheden en het aanbrengen van enige oppervlakteverharding;
- ontgronden, bodemverlagen, aanleggen van waterlossingen, plassen of vijvers ophogen, egaliseren, ontginnen en ploegen;
- verrichten van handelingen welke wijziging of intensivering van het bestaande bodemgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- aanwenden van bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen;
- handelingen welke wijziging van de waterhuishouding of waterstand beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- aanbrengen of aanleggen van oeverbeschoeiingen, kaden of aanlegplaatsen;
- aanbrengen of inrichten van havens;
- leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen;
- aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse constructies, installaties of apparatuur;
- rapen van eieren;
- steken van pieren en zagers;
- snijden van lamsoor en zeekraal.

Ingeval van twijfel zal het dienstig zijn zich te wenden tot de natuurbeschermingsconsulent van het Staatsbosbeheer te Goes.

De Staatssecretaris van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk,
overeenkomstig de door de Staatssecre-
taris geparafeerde minuut,
de Secretaris-Generaal,

(Mr. J. van Vliegen).

27 JULI 1978

DE STAATSSECRETARIS VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende, dat het op bijbehorende kaart BN8/SN30 aangegeven gebied, deel uitmakende van het zogenoemde "Schor van Waarde", in de gemeente Reimerswaal, een natuurmonument is, dat eigendom is van de Staat, en dat het wenselijk is dit natuurmonument aan te wijzen als staatsnatuurmonument;

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, burgemeester en wethouders van Reimerswaal en gedeputeerde staten van Zeeland;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Verkeer en Waterstaat en de Staatssecretaris van Financiën;

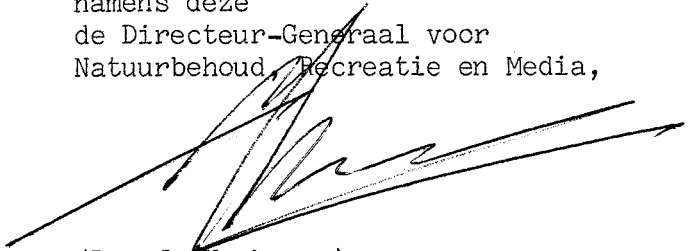
Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

BESLUIT:

Het op bijbehorende kaart BN8/SN30 als zodanig aangegeven gebied wordt aangewezen als staatsnatuurmonument.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

De Staatssecretaris van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk
G.C. Wallis de Vries
namens deze
de Directeur-Generaal voor
Natuurbehoud, Recreatie en Media,

(Dr. J. Verhoeve)

Toelichting

Het "Schor van Waarde" ligt in de gemeente Reimerswaal aan de noordelijke oever van de Westerschelde en heeft een grootte van ruim 100 ha. Het gedeelte van het schor dat eigendom van de Staat is beslaat een oppervlakte van 0,37 ha. Bij beschikking van 30 januari 1973, NBOR/S-9733, is het deel van het "Schor van Waarde" dat geen eigendom is van de Staat aangewezen als beschermd natuurmonument. Daarbij is in een toelichting de volgende adstructie gegeven.

"De inpoldering van het Schor van Waarde heeft enige jaren geleden een punt van uitvoerig regeringsberaad gevormd. Als resultaat daarvan heeft de Regering besloten, dat niet tot indijking van het Schor van Waarde diende te worden overgegaan. Op grond van die beslissing werd geen medewerking verleend aan inpoldering van deze gronden. In verband met genoemde regeringsbeslissing is thans het in particuliere eigendom zijnde deel van het Schor van Waarde aangewezen als beschermd natuurmonument in de zin van de Natuurbeschermingswet.

De begrenzing van het natuurmonument wordt in het noorden gevormd door de verbrede zeedijk en in het zuiden door de veranderlijke lijn van gemiddeld hoogwater.

Ten aanzien van deze begrenzing is het dienstig het volgende op te merken. Krachtens enerzijds de artikelen 651 en 652 en anderzijds de artikelen 577 en 578 van het Burgerlijk Wetboek behoren aan de eigenaar van de oever de gronden welke zijn aangegroeid tot boven de lijn van normaal hoogwater, tenzij gebleken is van een bijzondere titel van eigendom als bedoeld in artikel 577 B.W. Bij een onderzoek naar de eigendomstoestand van de in het Schor van Waarde gelegen buitengronden is gebleken, dat voor het gedeelte van het schor hetwelk gelegen is in de voormalige gemeente Waarde de oevereigenaren geen recht zouden kunnen doen gelden op beneden normaal hoogwater gelegen gronden. Hier valt de grens van het natuurmonument samen met de uiteraard beweeglijke grens tussen de eigendom van de oevereigenaren en die van de Staat. Ten aanzien van het gedeelte van het schor dat gelegen is in de voormalige gemeente Rilland is gebleken, dat de oevereigenaar een beroep kan doen op artikel 577, slot, B.W., door een verkregen recht van aanwas, hetwelk aan de recht hebbende ook de eigendom van de tussen de hoogwater- en laagwaterlijn gelegen gronden toekent. Ook voor dit gedeelte van het natuurmonument is als zuidelijke begrenzing de lijn van normaal hoogwater aangehouden. Aanwijzing van de gronden tussen de lijnen van normaal hoogwater en die van normaal laagwater ligt voorschijns niet in de bedoeling.

In het oostelijk (moet zijn "westelijk") deel van het schor is een perceel, hoewel gelegen onder de lijn van normaal hoogwater, niet in de aanwijzing betrokken aangezien het eigendom is van de Staat en als zodanig buiten de aanwijzing tot beschermd natuurmonument moet worden gelaten. Het komt juister voor, gezien de grootte van dit perceel (51 are) aanwijzing hiervan als staatsnatuurmonument achterwege te laten.

De urgentie om het onderhavige schor te beschermen is groot. Na voltooiing van de Deltawerken zal de Westerschelde een van de laatste brakwaterestuaria van grote omvang in Nederland zijn, zodat de aan de zodanige estuaria gebonden brakke schorren zeldzaam zullen zijn geworden.

Het Schor van Waarde is in de Westerschelde gelegen in een specifiek overgangsmilieu van zout naar zoet water, waardoor het zowel een der meest oostelijk gelegen groeiplaatsen van typische zoutplanten zoals zeekraal, Engels gras en lamsoor vormt, als wel de meest westelijke vindplaats van niet aan de kustzone gebonden soorten.

De omstandigheid, dat deze planten hier kennelijk aan de grens van hun bestaansmogelijkheden voorkomen, is van groot belang voor de bestudering van de invloeden, die de milieufactoren op de vegetatie uitoefenen.

De dierenwereld van het schor is een fraai voorbeeld van de levensgemeenschappen die in brakke getijdewateren worden aangetroffen. Sommige typische lagere brakwaterorganismen komen hier tot optimale ontwikkeling.

Hun daardoor ontstane massale aanwezigheid heeft ten gevolge dat het schor een rijk fourageergebied voor vogels is. In verhouding tot de oppervlakte van het schor is met name de rijkdom aan trekvogels en overwinterende vogels groot. Het gebied dient als pleisterplaats voor eendachtigen als smient, wintertaling en pijlstaart, alsmede voor steltlopers als bonte strandloper, scholekster, zilverplevier en wulp.

Hoewel het aantal broedvogels tot dusver door voortdurende verstoring beperkt is gebleven, vormt het milieu van het schor in beginsel een geschikt biotoop voor broedvogels als tureluur en visdiefje".

Tot zover het ter zake dienende gedeelte van die toelichting.

In tegenstelling tot het oordeel dat daaromtrent in die toelichting is gegeven, is de rijksoverheid er naderhand van overtuigd geraakt dat het gehele Schor van Waarde, met inbegrip van het gedeelte dat eigendom is van de Staat (naar inmiddels is gebleken slechts 0,37 ha groot), dezelfde bescherming behoort te genieten.

Met het oog daarop is bij de onderhavige beschikking bedoeld gedeelte aangewezen als staatsnatuurmonument.

DE STAATSSCRETARIS VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende, dat de hierna kadastraal omschreven percelen, welke deel uitmaken van de zogenoemde "Verdronken Zwarte Polder", van algemeen belang zijn om hun natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument zijn in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat in de Verdronken Zwarte Polder zandafzetting op ondergelopen kleigrond heeft plaatsgevonden, waarna plaatselijk duinvorming is opgetreden;

dat tengevolge van de bijzondere gelaagdheid van de bodem en het plaatselijk aanwezige reliëf, alsmede het onderhevig zijn van het gebied aan de invloeden van de getijdewerking een samenstel van kustbegeleidende milieus is ontstaan;

dat daarin worden aangetroffen aan het brakke milieu gebonden plantesoorten, die hier een der meest westelijk gelegen groeiplaatsen in ons land hebben, enige voor Nederland zeldzame zoutplanten, en zogenoemde vloedmerkplanten, alsmede plantesoorten die kenmerkend zijn voor de zeeduinvegetaties;

dat het natuurmonument gelegen is aan de open zee, waardoor het een overwegend zilt karakter heeft, terwijl door de ligging en door de terreingesteldheid ter plaatse relatief hoge minimumtemperaturen heersen, waardoor het een der meest noordelijk gelegen groeiplaatsen van aan het zilte getijdemilieu gebonden zuidelijke plantesoorten is;

dat het natuurmonument een broedgebied is voor in ons land minder algemene zangvogels, alsmede voor steltlopers, en tevens een voedselgebied voor meeuwachtigen en steltlopers op de trek;

dat het natuurmonument een van de weinige in Nederland voorkomende aanspoelingsgebieden is van fossiele mollusken uit het Midden-Eoceen;

Overwegende ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder moeten worden begrepen de genoemde biologische waarden, het onderhevig zijn van het gebied aan de invloeden van de getijdewerking, alsmede de opbouw van het bodemprofiel en de geomorfologische structuur;

Overwegende ten slotte, dat de bescherming van dit natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gelet op artikel 7 en artikel 9, zevende lid, van de Natuurbeschermingswet;

Gezien de beschikking van 6 januari 1975, NLB-6653, houdende het besluit dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is ten aanzien van de in die beschikking aangeduide percelen, deel uitmakende van de zogenoemde "Verdronken Zwarte Polder";

Gezien het omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Zeeland ingezonden en van hun beschouwingen vergezeld schrijven, alsmede de te zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening;

BESLUIT:

Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het als zodanig op de bij deze beschikking behorende kaart FN 2, SN 22 aangegeven gedeelte van het natuurmonument "Verdronken Zwarte Polder", bestaande uit de percelen, kadastraal bekend gemeente Nieuwvliet, sectie A, nrs. 170 t/m 175, 1473 en 1477 (alle gedeeltelijk), gelegen in de gemeente Oostburg.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

De Staatssecretaris van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk,
namens deze,
de Directeur-Generaal voor
Volksontwikkeling en Recreatie,

(Dr. J. Verhoeve)

Toelichting

Het natuurmonument "Verdronken Zwarte Polder" (+ 73 ha) is gelegen aan de kust van Zeeuwsch Vlaanderen ten noordoosten van Cadzand en ten noordwesten van Nieuwvliet, in de gemeente Oostburg.

Na de inundering van de polder op 12 januari 1802 heeft zandafzetting op de kleigrond plaats gevonden, maar niet overal in de zelfde mate. Zo is aan de zeekust duinvorming opgetreden, terwijl meer landinwaarts de klei met een relatief dunne zandlaag is bedekt. Bovendien heeft de zandafzetting geleid tot een plaatselijk sterk geaccidenteerd terrein. Deze factoren, tezamen met de inwerking van eb en vloed, hebben op een relatief kleine oppervlakte geleid tot een boeiende afwisseling van plantengezelschappen die elders meer verspreid worden aangetroffen.

Het merendeel van de voorkomende terreintypen in de Verdronken Zwarte Polder heeft een zout tot brak karakter. Hierin zijn nagenoeg alle in Nederland inheemse zoutplanten te vinden, waaronder zeldzame soorten als het laksteel-tje. Daarnaast komen plantengezelschappen voor van het brakwatertype (zeerus, kwelderzegge en selderij), alsmede karakteristieke plantesoorten van duinvegetaties (blauwe zeedistel, zeewinde, zeepostelein en winterpostelein). De braamsoort *Rubus ulmifolius* bereikt in dit gebied de noordgrens van zijn verspreiding. Het milieu dat gevormd wordt door de overgang van duinen naar strand, waar de zee veel aanspoelsel in de vloedlijnen achterlaat, is de groeiplaats voor zogenaamde vloedmerkplanten (gelobde melde, kustmelde en strandbiet). De rijkdom aan plantengezelschappen maakt de Verdronken Zwarte Polder tot een waardevol gebied voor het ecologisch onderzoek.

Bovendien wordt de natuurwetenschappelijke betekenis van de Verdronken Zwarte Polder nog vergroot door zijn geografische ligging direct aan de open zee. Door deze lidding en door de terreingesteldheid komen ter plaatse relatief hoge minimumtemperaturen voor, waardoor de groei van specifieke plantesoorten mogelijk is.

Onder meer doordat zich plaatselijk duindoornstruweel heeft ontwikkeld, vormt de Verdronken Zwarte Polder een broedgebied voor in ons land minder algemene zangvogels als de putter en de grauwe klauwier. Ook de kleine plevier en de kluut broeden er. Tevens is het natuurmonument een fourageergebied voor meeuw-achtigen, rotganzen en doortrekkende steltlopers.

Een ander aspect van het natuurmonument is de waarde die het heeft als aanspoelingsgebied van fossiele mollusken uit het Midden-Eoceen. Het gaat hierbij o.a. om het gidsfossiel uit die periode, *Cardita planicosta*.

Bij de begrenzing van het natuurmonument is rekening gehouden met de dijkverzwaring in het kader van de Deltawet. In het oosten is de grens gelegd bij strandhoofd 3 en naar het westen wordt de buitenteen van de nieuwe dijk gevolgd. Het kruishoofd, gelegen op perceel nr. 1473, valt mede onder de aanwijzing. Het ligt in het voornemen het deel van de Verdronken Zwarte Polder dat eigendom is van de Staat binnenkort aan te wijzen als staatsnatuurmonument.

Overleg over de begrenzing van dit gedeelte van het natuurmonument is gaande.

Teneinde enig denkbeeld te geven van handelingen of voortgezette handelingen die de in de beschikking genoemde wezenlijke kenmerken van het natuurmonument kunnen aantasten dan wel overigens schadelijk voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierend kunnen zijn, worden hieronder voorbeelden gegeven van handelingen of voortgezette handelingen ten aanzien waarvan het in ieder geval raadzaam is een vergunning te vragen, hetgeen krachtens artikel 13, lid 1, van de wet dient te geschieden bij aangetekende brief.

- Bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
- Plaatsen van voor verblijf geschikte, al dan niet aan hun bestemming onttrokken voertuigen, caravans, living-vans en tenten;
- Ontgronden; aanleggen van waterlossingen, plassen of vijvers; ophogen; egaliseren; ontginnen; ploegen; scheuren van grasland;

- Handelingen, welke wijziging van het sinds jaar en dag bestaande bodemgebruik beogen;
- Aanwenden van bestrijdingsmiddelen, van groei- en stoorstoffen en van kunstmeststoffen;
- Handelingen, welke wijziging van de waterhuishouding of de waterstand beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- Aanleggen of verharderen van wegen, paden of parkeergelegenheden; tot stand brengen van recreatieve voorzieningen zoals caravan- en kampeerterreinen, lig- en speelweiden, picknickplaatsen, dagcampings enz.;
- Planten van bomen of andere houtgewassen;
- Opslaan, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, stoffen of producten;
- Aanleggen van kaden;
- Leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen;

In geval van twijfel zal het dienstig zijn zich te wenden tot de natuurbeschermingsconsulent van het Staatsbosbeheer te Goes.

Handelingen, die noodzakelijk zijn voor het onderhoud van de zeewering zullen, gelet op het gestelde in de Memorie van Toelichting bij de Natuurbeschermingswet ter zake van artikel 12, zonder voorafgaande vergunning mogelijk zijn.

Afhankelijk van de zich in de praktijk ontwikkelende omstandigheden kan op wens van een der betrokken instanties een beheersplan ex artikel 14 van de wet worden vastgesteld.

De Staatssecretaris van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk,
namens deze,
de Directeur-Generaal voor
Volksontwikkeling en Recreatie,

(Dr. J. Werhoeve)

23 MAART 1977

DE STAATSSECRETARIS VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende, dat het op bijbehorende kaart BN2/SN22 als zodanig aangegeven gebied, deel uitmakende van de zogenoemde "Verdronken Zwarte Polder", een natuurmonument is, dat eigendom is van de Staat, en dat het wenselijk is dit natuurmonument aan te wijzen als staatsnatuurmonument;

Gelast op artikel 21, eerste en tweede lid, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, burgemeester en wethouders van Oostburg en gedeputeerde staten van Zeeland;

Handelende in overeenstemming met de Ministers van Verkeer en Waterstaat en van Financiën;

B E S L U I T :

Het op bijbehorende kaart BN2/SN22 als zodanig aangegeven gebied wordt aangewezen als staatsnatuurmonument.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

De Staatssecretaris voornoemd,
namens deze,
de Directeur-Generaal voor
Natuurbehoud, Recreatie en Media

(Dr. J. Verhoeve)

Toelichting

Het natuurmonument "Verdronken Zwarte Polder" (+ 73 ha) is gelegen aan de kust van Zeeuwsch-Vlaanderen ten noordoosten van Cadzand en ten noordwesten van Nieuwvliet.

Bij beschikking van 23 december 1975, nr. N.L.B./N 19460, is het deel van de "Verdronken Zwarte Polder", dat geen eigendom is van de Staat, aangewezen als beschermd natuurmonument. Daarop is de volgende toelichting gegeven:

"Na de inundering van de polder op 12 januari 1802 heeft zandafzetting op de kleigrond plaatsgevonden, maar niet overal in dezelfde mate. Zo is aan de zee-kust duinvorming opgetreden, terwijl meer landinwaarts de klei met een relatief dunne zandlaag is bedekt. Bovendien heeft de zandafzetting geleid tot een plaatselijk sterk geaccidenteerd terrein.

Deze factoren, tezamen met de inwerking van eb en vloed, hebben op een relatief kleine oppervlakte geleid tot een boeiende afwisseling van plantengezelschappen die elders meer verspreid worden aangetroffen.

Het merendeel van de voorkomende terreintypen in de Verdronken Zwarte Polder heeft een zout tot brak karakter. Hierin zijn nagenoeg alle inheemse zoutplanten te vinden, waaronder zeldzame soorten als de gesteelde obione.

Daarnaast komen plantengezelschappen voor van het brakwatertype (zeerus, kwelderzegge en selderij), alsmede karakteristieke plantesoorten van duinvegetaties (blauwe zeedistel, zeewinde, zeepostelein en winterpostelein).

Het milieu dat gevormd wordt door de overgang van duinen naar strand, waar de zee veel aanspoelsel in de vloedlijnen achterlaat, is de groeiplaats van zogenoemde vloedmerkplanten (gelobde melde, kustmelde en strandbiet). De rijkdom aan plantengezelschappen maakt de Verdronken Zwarte Polder tevens tot een waardevol gebied voor het ecologisch onderzoek.

Bovendien wordt de natuurwetenschappelijke betekenis van de Verdronken Zwarte Polder nog vergroot door zijn geografische ligging direct aan de open zee. Door deze ligging en door de terreingesteldheid komen ter plaatse relatief hoge minimumtemperaturen voor, waardoor de groei van specifieke plantesoorten mogelijk is.

De Verdronken Zwarte Polder vormt een broedgebied voor in ons land minder algemene zangvogels zoals de putter en de grauwe klauwier. Tevens is het natuurmonument een fourageergebied voor meeuwachtigen en voor steltlopers op de trek. Bij de begrenzing van het natuurmonument is rekening gehouden met de dijkverzwaring in het kader van de Deltawet. In het oosten is de grens gelegd bij strandhoofd 3 en naar het westen wordt de buitenteen van de nieuwe dijk gevolgd. Het kruishoofd, gelegen op perceel nr. 1473, valt mede onder de aanwijzing".

Tot zover die toelichting.

Teneinde de gehele Verdronken Zwarte Polder eenzelfde bescherming deelachtig te doen worden, is bij de onderhavige beschikking het deel dat aan de Staat toebehoort aangewezen als staatsnatuurmonument.

Ten aanzien van de onderlinge afstemming van het natuurwetenschappelijk/landschappelijk beheer en het waterstaatkundig beheer zal tussen de natuurbeschermingsconsulent van het Staatsbosbeheer en de hoofdingenieur-directeur van de Rijkswaterstaat in Zeeland en het waterschap "Het Vrije van Sluis" een convenant worden opgesteld.

De Staatssecretaris van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk,
namens deze,
de Directeur-Generaal voor
Natuurbehoud, Recreatie en Media,

11 JUNI 1976

DE STAATSSECRETARIS VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende dat het hierna kadastraal omschreven gebied, tezamen met het in eigendom aan de Staat toebehorende gebied vormende het zogenoemde "Verdronken Land van Saeftinge", van algemeen belang is zowel uit een oogpunt van natuurschoon als om zijn natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien op tweeërlei grond een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (3tb. 1967, 572);

dat de natuurwetenschappelijke betekenis van dit natuurmonument wordt bepaald door zijn geografische ligging, zijn uitgestrektheid en zijn milieukundige positie;

dat de Westerschelde een der laatste brakwaterestuaria van grote omvang in Nederland is;

dat met name de tot zodanige estuaria behorende brakke getijdegebieden, met de daarvoor kenmerkende levensgemeenschappen, in het Deltagebied zeldzaam zijn geworden;

dat het Verdronken Land van Saeftinge een overgangsgebied vormt van water naar land, waarbinnen alle verschillende stadia van bodem- en reliëfvorming zoals zandplaten, slikken en schorren worden aangetroffen, met de voor elk van deze ontwikkelingsstadia kenmerkende levensgemeenschappen;

dat door bovengenoemde omstandigheden, zijn grote omvang en doordat het gebied zich volledig natuurlijk heeft kunnen ontwikkelen, het Verdronken Land van Saeftinge van groot belang is voor de studie van de vorming van

de Zeeuwse eilanden en van internationale betekenis als studiegebied voor de fundamentele kennis van geomorfologische processen;

dat als gevolg van de sterk uiteenlopende milieuomstandigheden in het natuurmonument naast typische zoutplanten ook soorten voorkomen die zich voornamelijk stroomopwaarts onder minder zoute omstandigheden kunnen ontwikkelen;

dat ook in de fauna van het water en de bodem zowel mariene als zoetwater-soorten worden aangetroffen en bovendien enkele soorten voorkomen, die specifiek zijn voor het brakke milieu van dit deel van de Westerschelde;

dat het natuurmonument voorts, als gevolg van de massale ontwikkeling van lagere organismen en de heersende grote rust, een belangrijk broedgebied vormt voor de kustbewonende vogelsoorten en bovendien van internationale betekenis is als fourage- en pleisterplaats voor grote aantallen steltlopers, eenden en ganzen;

dat het natuurschoon van het natuurmonument in het bijzonder wordt gevormd door zijn grote uitgestrektheid, het grillige patroon van zijn kreken en zijn door het ritme van eb en vloed veroorzaakte voortdurend wisselende aanblik;

Overwegende ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen de genoemde biologische waarden, maar ook de bodemopbouw, de geomorfologische structuur, het brakke karakter van het Westerscheldewater ter plaatse, het onderhevig zijn aan de getijbewerking, alsmede de in het algemeen voor de avifauna noodzakelijke rust;

Overwegende ten slotte, dat de bescherming van dit natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gelet op artikel 7 en artikel 9, zevende lid, van de Natuurbeschermingswet;

Gezien de beschikking van 16 juni 1975, NLB/E-12483, houdende het besluit dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is ten aanzien van een gedeelte van het "Verdronken Land van Saeftinge";

Gezien het omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Zeeland ingezonden en van hun beschouwingen vergezeldde schrijven, alsmede de te zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

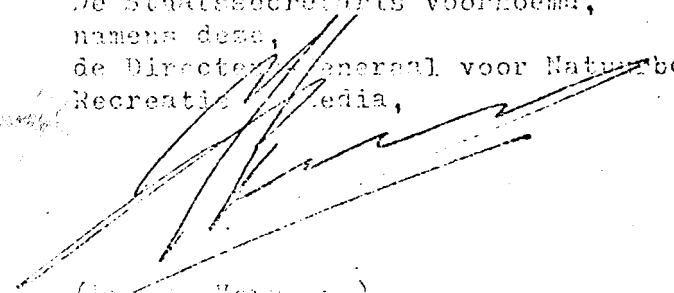
Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening;

B E S L U I T :

Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het gebied dat gevormd wordt door de percelen, kadastraal bekend gemeente Clinge, sectie C2, nrs. 1134 en 1135, sectie C3, nrs. 1345, 1567 en 1568, een en ander zoals aangegeven op de bij deze beschikking behorende kaart BE16/3824 en deel uitmakende van het zogenoemde "Verdronken Land van Saeftinge".

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

De Staatssecretaris voornoemd,
namens deze,
de Directeur-generaal voor Natuurbehoud,
Recreatie en Media,

Het Verdrooken Land van Saeftinge ligt in de gemeente Hulst aan de zuidelijke oever van de Westerschelde.

Dit uitgestrekte gebied ter grootte van ongeveer 3500 ha bestaat uit schorren, slikken en zandplaten, doorsneden door brede getygeulen en wijdvertakte kreken. Het huidige schorrengebied is ontstaan door opslibbing van het ten dele weggeolagen oude polderland van Saeftinge, dat bij een stormvloed in 1570 overstroomde en slechts ten dele opnieuw werd ingedijkt. Nu als gevolg van de uitvoering van de Deltawet en inpolderingen in het noordoostelijk deel van de Westerschelde, een groot deel van de overige brakwatergetydegebieden in ons land verloren is gegaan zal het Verdrooken Land van Saeftinge als enig brak schorrengebied van grote omvang in noordwest Europa overblijven.

Door zijn ligging in een estuarium draagt het Verdrooken Land van Saeftinge daarvan alle specifieke kenmerken; als gevolg van het grote getydeverschil en door windinvloed treden in het betrokken gedeelte van de Westerschelde zeer krachtige getydestromen op, waardoor het zoute water van de Noordzee ver landinwaarts kan dringen.

Hoewel de afvoer van rivierwater ten opzichte van het vloedvolume gering is, kunnen hier echter toch nog relatief lage zoutgehalten optreden, zodat van een typisch brakwatergebied moet worden gesproken.

Doordat het Verdrooken Land van Saeftinge zich volledig natuurlijk heeft kunnen ontwikkelen is het gebied van groot belang voor de studie van de vorming van de Nederlandse eilanden. Hierdoor en door zijn grote omvang moet het gebied van internationale betekenis worden geacht voor de natuurwetenschap in het algemeen en als studiegebied voor de fundamentele kennis van geomorfologische processen in het bijzonder. De schorren verkeren in verschillende stadia van ontwikkeling, hetgeen gepaard gaat met kenmerkende verschillen in het patroon van kreken, oeverwallen en kotten, de hoogte van het schor en de ter plaatse voorkomende levensgemeenschappen.

Op plaatsen, welke periodiek door het brakke water worden overstroomd komen overwegend typische zoutplanten voor, zoals zeekraai, klein schorrekruid, lamsoer, gewone zoutmelde en zeeluis; op de hoogste delen bevinden zich vegetaties van onder meer zilte ruis, engels gras en melkkruid, die de grens aangeven tot waar de zilte invloed zich uitstrekt. De laatste genoemde vegetatietypen zijn langs de Westerschelde uiterst zeldzaam en alleen in dit gebied goed ontwikkeld.

Vooral in het oostelijk deel van Saeftinge bevinden zich ook soorten, die voornamelijk uit oevermoerlands onder minder zilte omstandigheden voorkomen, zoals echt lammetje, zeeluis en een bepaalde variëteit van de akkermelkdistel. Door de uitzonderlijke milieumomstandigheden in samenhang met een extensieve beweiding, waar ook wel kan in de zilte treiplantenvoetplantie ook het buitendijkse uitroest zelfstandig blauw kweldergras voorkomen.

De fauna van het water in de kreken en geulen is rijk aan soorten en aantallen. Het plankton van de Westerschelde ter hoogte van Saeftinge heeft een gemengde samenstelling van mariene organismen uit de Noordzee en zoetwatersoorten die door de Schelde worden aangevoerd.

Daaromast komen enkele soorten voor die karakteristiek zijn voor het instabiele brakke milieu van dit deel van de Westerschelde, met name een roepootkreeftsoort, waarvan het voortbestaan reeds ernstig wordt gemaakt door de aanwezigheid van de getygeulen van Saeftinge.

De bodembesonderende fauna bestaat uit verschillende soorten wormen, schelpdieren en kreeftachtigen; hierin kan een zeldzame groep van typische brakwaterorganismen worden onderscheiden.

Deze bodembesonderende fauna komt ook voor op de bij eb droogvallende platen en slikken en vooral daar het voedsel voor talrijke vogels. Deze voedselrijkdom, in samenhang met de grote uitgestrektheid en de heersende rust, maakt Saeftinge tot het belangrijkste broedgebied van de delta; ruim veertig soorten, waaronder de zeer zeldzame zwartkopmeeuw en minder algemene vogels als bruine kiekendief, veldiaaije en kluit, komen hier als broedvogel voor.

Voor de trekvogels is Saeftinge een belangrijke schakel in de keten van pleisterplaatsen op de trekroute van noord naar zuidwest Europa; onder meer pleister-

hier drie soorten ganzen, te weten kolgans, rietgans en grauwe gans. Voorts verblijven hier gedurende het winterhalfjaar vele duizenden eenden en steltlopers, waarvan als belangrijkste soorten naast de massaal voorkomende wilde eend genoemd kunnen worden : smient, pijlstaart, wintertaling, bonte strandloper, rosse grutto, zilverplevier en kluut.

Tonslotte vormt dit gebied vooral in de winter een belangrijke slaapplek voor vele duizenden meeuwen, met name zilver- storm- en kokmeeuwen.

Naast genoemde natuureretenschappelijke en landschappelijke waarden worden in het Verdrongen Land van Saeftinge bovendien enkele bijzondere elementen van cultuurhistorische betekenis aangetroffen, waaronder twee zogenaamde schapenstellen (onbewoonde terpen welke door schaapherders met hun kudden werden gebruikt als vluchtplaats bij hoogwater).

Begrenzing : Verschillende ingrepen van waterstaatkundige en andere aard in dit gebied hebben de laatste jaren onderwerp van uitvoerig regerings- beraad en internationaal overleg gevormd. Bij uitvoering van zowel plannen tot inpoldering als die tot aanleg van het zogenoemde "Baalhoekkanaal" en de afsnijding van het Nauw van Bath zou het Verdrongen Land van Saeftinge als natuurgebied in belangrijke mate worden aangetast.

Stuitte algehele inpoldering reeds eerder op bezwaren van onder meer waterstaatkundige aard, in 1972 heeft de Raad van de Waterstaat zich uitgesproken voor een grotendeels binnendijs tracé van het Baalhoekkanaal, waarbij het Verdrongen Land van Saeftinge gespaard kan blijven. Ten aanzien van de bocht- afsnijding bij Bath werd voor het meest noordelijk gelegen tracé gekozen. De Nederlandse regering deelt deze voorkeur. Dit betekent dat bij de verdere Belgisch-Nederlandse onderhandelingen rekening zal worden gehouden met het advies van de Raad van de Waterstaat. Een definitieve beslissing over het Baalhoekkanaal en de bocht-afsnijding bij Bath zal eerst kunnen worden genomen, wanneer de volledige resultaten der onderhandelingen in al hun aspecten bekend zijn; indien het Kabinet deze positief beoordeelt, is de uiteindelijke goedkeuring van het desbetreffend Belgisch-Nederlands verdrag nog voorbe- houden aan de Staten-Generaal.

Op grond van voormeld regeringsstandpunt wordt thans overgegaan tot aanwijzing van het in particuliere eigendom zijnde deel van het Verdrongen Land van Saeftinge als beschermd natuurmonument in de zin van artikel 7, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet.

Het deel van het Verdrongen Land van Saeftinge dat eigendom is van de Staat is aangewezen als staatsnatuurmonument in de zin van artikel 21 van de Natuurbeschermingswet bij beschikking van 26 april 1976.

Ten aanzien van de begrenzing van het aangewezen gebied wordt, in verband met het voortgaande internationaal overleg en de onzekerheid aangaande het tijdstip, waarop de verschillende werken zullen worden uitgevoerd, voorshands uitgegaan van de thans vastgestelde tracé's van zowel Baalhoekkanaal als bocht-afsnijding in het Nauw van Bath.

Indien er verschil ontstaat bij de definitieve vaststelling van de tracé's, zal een aanpassing van het aangewezen gebied in overweging moeten worden genomen, waarbij de onderhavige aanwijzing geen directe gevolgen zal hebben voor de ingevolge de Deltawet te verwachten werkzaamheden aan de waterkeringen aan buitendijkse zijde.

In het zuidoostelijk deel van het natuurmonument bevindt zich een zanddijk, waarvan het dijklichaam diverse leidingen bevat. Deze dijk loopt ongeveer vanaf de grens tussen Koningin Emma- en Prosperpolder, min of meer evenwijdig aan de zeeverende dijk van de Hertogin Hedwigepolder in noordoostelijke richting naar de Schelde.

Door de aanleg van deze zanddijk werd een strook schorren met een oppervlakte van ruim honderd hectare vrijwel geheel van het overige schorregebied afge- sneden; alleen via een aan de uiterste noordoostzijde van deze strook gelegen opening kan bij hoge vloedstanden nog Scheldewater binnestromen.

De afsnijding betekent een ingreep in de voor dit natuurmonument kenmerkende milieudynamiek, welke ertoe heeft geleid, dat het achter de dijk gelegen

gedeelte een van het overige schorrengebied afwijkend karakter vertoont. Zo zijn hier veranderingen opgetreden in de watershuishouding, het zoutgehalte en de vegetatie en in samenhang daarmee in het grondgebruik.

De hogere gedeelten van het gebied zijn thans als grasland in gebruik genomen. Deze veranderingen hebben de natuurwetenschappelijke waarde niet in overwegende mate aangetast. Het name de ornithologische betekenis van het gebied is even groot gebleven.

Daar het terrein tamelijk geaccidenteerd is, komen er talrijke overgangen van drogere naar vochtiger plaatsen voor. Hierdoor is een ideale situatie ontstaan voor weidevogels. Zij vinden hier in de onmiddellijke nabijheid van het rijke voedselgebied van de schorren een bij uitstek geschikt broedgebied. Daar de kleiige bovenlaag op veel plaatsen slecht doorlatend is, vormen zich - vooral in het winterhalfjaar - in de laagten uitgestrekte plassen; hierdoor ontstaat een rijke schakering van meer of minder begroeide plaatsen, die uitermate geschikt zijn als broedplaats voor soorten als kleine plevier, bontbekplevier en kluit.

Voorts zijn als broedvogel nog vermeldenswaard weinig algemene soorten als zomertaling, slobeend, paepje en gele kwikstaart.

Tenslotte is het gebied van groot belang als overtuingsgebied voor op de schorren fouragerende vogels en als rust-, respectievelijk pleisterplaats voor doortrekkende en overwinterende wad- en watervogels.

De zanddijk zelf is niet in de aanwijzing begrepen; de tenen ter weerszijden vormen de grens met het natuurmonument.

Als noordelijke en noordoostelijke grens van het als beschermd, respectievelijk staatsnatuurmonument aangewezen gebied wordt aangehouden de lijn van gemiddeld laag water (GLW), welke ligt op ca 2.10 - N.A.P., voorzover deze niet wordt doorbroken door het tracé van de geprojecteerde bochtafsnijding van het Nauw van Bath; alsdan wordt als grens van het natuurmonument genomen een denkbeeldige lijn op 10 m van de zuidelijke teen van de toekomstige betugclingsdijk. De drie grote getijgeulen Speelmannsgat, IJskelder en Hondgat, die een integrerend deel uitmaken van het natuurmonument, vallen uiteraard binnen deze begrenzing, evenals een belangrijk deel van het uitgestrekte slikgebied, gelegen tussen gemiddeld hoog en gemiddeld laag water, dat als fourageerterrain voor talrijke vogels van vitaal belang is.

De zuidwestelijke en zuidelijke begrenzing worden voorts nog gevormd door de buitenteen van de huidige zeeverende dijk, waarbij ervan wordt uitgegaan, dat in de toekomst de zeevaartige begrenzing van de verzwaarde dijk als begrenzing zal worden aangemerkt.

Indien het Radelhoekkanaal wordt aangelegd, zal voorzover dit tracé buitendijks is gelegen, de grens van het natuurmonument worden gevormd door een denkbeeldige lijn op 10 m van de buitenteen van de geprojecteerde noordelijke kanaaldijk.

In het uiterste zuidwesten tenslotte valt de begrenzing van het natuurmonument samen met de rijksgrens met België.

Teneinde enig denkbeeld te geven van handelingen of voortgezette handelingen die de in de beschikking genoemde wezenlijke kenmerken van het natuurmonument kunnen aantasten dan wel overigens schadelijk voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierende kunnen zijn, worden hieronder voorbeelden gegeven van handelingen of voortgezette handelingen ten aanzien waarvan het in ieder geval redzaam is een vergunning te vragen, hetgeen krachtens artikel 13, eerste lid, van de wet dient te geschieden bij aangetekende brief.

-Bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;

-Plaatsen van voor verblijf geschikte, al dan niet aan hun bestemming onttrokken voortuigen, caravans, living-vans en tenten;

-Ontgrenden; aanleggen van waterlossingen, plassen of vijvers; ophogen; egaliseren; ontginnen; ploegen; scheuren van grasland;

- Handelingen, welke wijziging van het sinds jaar en dag bestaande bodemgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- Aanwenden van bestrijdingsmiddelen, van groei- en stoorstoffen en van kunstmeststoffen;
- Handelingen, welke wijziging van de waterhuishouding of de waterstand beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- Aanleggen of verharderen van wegen, paden of parkeergelegenheden; tot stand brengen van recreatieve voorzieningen zoals caravan- en kampeerterreinen, lig- en speelweiden, picknickplaatsen, dagcampings enz.;
- Planten van bomen of andere houtgewassen;
- Opslaan, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, stoffen of producten;
- Aanleggen van kaden;
- Leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen;

In geval van twijfel zal het dienstig zijn zich te wenden tot de natuurbeschermingsconsulent van het Staatsbosbeheer te Goes.

Handelingen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud van de zeekering zullen, gelet op het gestelde in de Memorie van Toelichting bij de Natuurbeschermingswet ter zake van artikel 12, zonder voorafgaande vergunning mogelijk zijn.

De Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie
en Maatschappelijk Werk,
namens deze,
de Directeur-generaal voor Natuurbehoud,
Recreatie en Media,

(Dr. J. Verhoeve)

26 APR. 1976

Staatsecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk
1976/4/26
Dr. J. Verhoeve

DE STAATSECRETARIS VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende, dat het op bijbehorende kaart BN16/SN24 aangegeven gebied, deel uitmakend van het zogenoemde "Verdronken Land van Saeftinge", een natuurmonument is, dat eigendom is van de Staat;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, burgemeester en wethouders van Hulst en gedeputeerde staten van Zeeland;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Verkeer en Waterstaat en de Staatssecretaris van Financiën;

B E S L U I T :

Het op bijbehorende kaart BN16/SN24 als zodanig aangegeven gebied wordt aange-
wezen als staatsnatuurmonument.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

De Staatssecretaris voornoemd,
namens deze,
de Directeur-Generaal voor
Volksontwikkeling en Recreatie,

(Dr. J. Verhoeve)

Toelichting

Het Verdrongen Land van Saeftinge ligt in de gemeente Hulst aan de zuidelijke oever van de Westerschelde. Dit uitgestrekte gebied ter grootte van ongeveer 3500 ha bestaat uit schorren, slikken en zandplaten, doorsneden door brede getijgeulen en wijdvertakte krekten. Het eigendom van de Staat beslaat een oppervlakte van ongeveer 2400 ha.

Bij beschikking van 16 juni 1975 heb ik besloten, dat van het deel van het Verdrongen Land van Saeftinge dat geen eigendom is van de Staat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is. Daarop heb ik o.m. de volgende toelichting gegeven:

"Het huidige schorrengebied is ontstaan door opslibbing van het ten dele weggeslagen oude polderland van Saeftinge, dat bij een stormvloed in 1570 overstroomde en slechts ten dele opnieuw werd ingedijkt. Nu als gevolg van de uitvoering van de Deltawet en inpolderingen in het noordoostelijke deel van de Westerschelde, vrijwel alle overige brakwatergetijdegebieden in ons land verloren dreigen te gaan, zal het Verdrongen Land van Saeftinge als enige brakke schorrengebied van grote omvang in noordwest Europa overblijven.

Door zijn ligging in een estuarium draagt het Verdrongen Land van Saeftinge daarvan alle specifieke kenmerken; als gevolg van het grote getijdeverschil en door windinvloed treden in het betrokken gedeelte van de Westerschelde zeer krachtige getijdestromen op, waardoor het zoute water van de Noordzee ver landinwaarts kan dringen.

Hoewel de afvoer van rivierwater ten opzichte van het vloedvolume gering is, kunnen hier echter toch nog relatief lage zoutgehalten optreden, zodat van een typisch brakwatergebied moet worden gesproken.

Doordat het Verdrongen Land van Saeftinge zich volledig natuurlijk heeft kunnen ontwikkelen is het gebied van groot belang voor de studie van de vorming van de Zeeuwse eilanden. Hierdoor en door zijn grote omvang moet het gebied van internationale betekenis worden geacht voor de natuurwetenschap in het algemeen en als studiegebied voor de fundamentele kennis van geomorfologische processen in het bijzonder. De schorren verkeren in verschillende stadia van ontwikkeling, hetgeen gepaard gaat met kenmerkende verschillen in het patroon van krekten, oeverwallen en kommen, de hoogte van het schor en de ter plaatse voorkomende levensgemeenschappen.

Op plaatsen, welke periodiek door het brakke water worden overstroomd, komen overwegend typische zoutplanten voor zoals zeekraal, klein schorrekruid, lamsoor, gewone zoutmelde en zeealsem; op de hoogste delen bevinden zich vegetaties van onder meer zilte rus, engels gras en melkkruid, die de grens aangeven tot waar de zilte invloed zich uitstrekt. De laatstgenoemde vegetatietypen zijn langs de Westerschelde uiterst zeldzaam en alleen in dit gebied goed ontwikkeld.

Voor al in het oostelijk deel van Saeftinge bevinden zich ook soorten, die voornamelijk stroomopwaarts onder minder zilte omstandigheden voorkomen, zoals echt lepelblad, zeebies en een bepaalde variëteit van de akkermelkdistel.

Door de uiteenlopende milieuomstandigheden in samenhang met een extensieve beweiding door schapen kan in de zilte tredplantenvegetatie ook het buitendijks uiterst zeldzame blauw kweldergras voorkomen.

De fauna van het water in de krekten en geulen is rijk aan soorten en aantallen. Het plankton van de Westerschelde ter hoogte van Saeftinge heeft een gemengde samenstelling van mariene organismen uit de Noordzee en zoetwatersoorten die door de Schelde worden aangevoerd.

Daarnaast komen enkele soorten voor die karakteristiek zijn voor het instabiele brakke milieu van dit deel van de Westerschelde, met name een roeipootkreefte-soort, waarvan het voortbestaan mede mogelijk wordt gemaakt door de aanwezigheid van de getijgeulen van Saeftinge.

De bodembewonende fauna bestaat uit verschillende soorten wormen, schelpdieren en kreeftachtigen; ook hierin kan een zeldzame groep van typische brakwater-organismen worden onderscheiden.

Deze bodembewonende fauna komt ook voor op de bij eb droogvallende platen en slikken en vormt daar het voedsel voor talrijke vogels. Deze voedselrijkdom maakt Saeftinge, in samenhang met de grote uitgestrektheid en de heersende rust, tot het belangrijkste broedgebied van de delta; ruim veertig soorten, waaronder de zeer zeldzame zwartkopmeeuw en minder algemene vogels als bruine kiekendief, visdiefje en kluut komen hier als broedvogel voor.

Voor de trekvogels is Saeftinge een belangrijke schakel in de keten van pleisterplaatsen op de trekroute van noord naar zuidwest Europa; onder meer pleisteren hier drie soorten ganzen, te weten kolgans, rietgans en grauwe gans.

Voorts verblijven hier gedurende het winterhalfjaar vele duizenden eenden en steltlopers, waarvan als belangrijkste soorten naast de massaal voorkomende wilde eend genoemd kunnen worden: smient, pijlstaart, wintertaling, bonte strandloper, rosse grutto, zilverplevier en kluut.

Het gebied vormt vooral in de winter een belangrijke slaapplek voor vele duizenden meeuwen, met name zilver-, storm- en kokmeeuwen.

Verschillende ingrepen van waterstaatkundige en andere aard in dit gebied hebben de laatste jaren onderwerp van uitvoerig regeringsberaad en internationaal overleg gevormd. Zowel plannen tot inpoldering als die tot aanleg van het zogenoemd "Baalhoekkanaal" en de afsnijding van het Nauw van Bath dreigden het Verdronken Land van Saeftinge als natuurgebied verloren te doen gaan, althans in belangrijke mate aan te tasten. Stuitte algehele inpoldering reeds eerder op bezwaren van onder meer waterstaatkundige aard, in 1972 heeft de Raad van de Waterstaat zich uitgesproken voor een grotendeels binnendijs tracé van het Baalhoekkanaal, waarbij het Verdronken Land van Saeftinge gespaard kan blijven. Ten aanzien van de bochtafsnijding bij Bath werd voor het meest noordelijk gelegen tracé gekozen.

De Nederlandse regering deelt deze voorkeur. Dit betekent dat bij de verdere Belgisch-Nederlandse onderhandelingen rekening zal worden gehouden met het advies van de Raad van de Waterstaat. Een definitieve beslissing over het Baalhoekkanaal en de bochtafsnijding bij Bath zal eerst kunnen worden genomen, wanneer de volledige resultaten der onderhandelingen in al hun aspecten bekend zijn; indien het Kabinet deze positief beoordeelt, is de uiteindelijke goedkeuring van het desbetreffend Belgisch-Nederlands verdrag nog voorbehouden aan de Staten-Generaal.

Ten aanzien van de begrenzing van het als beschermd natuurmonument aan te wijzen gebied wordt, in verband met het voortgaand internationaal overleg en de onzekerheid aangaande het tijdstip, waarop de verschillende werken zullen worden uitgevoerd, voorshands uitgegaan van de thans vastgestelde tracé's van zowel Baalhoekkanaal als bochtafsnijding in het Nauw van Bath.

Indien er verschil ontstaat bij de definitieve uitvoering van de tracé's, zal een aanpassing van het aangewezen gebied in overweging moeten worden genomen.

Als noordelijke en noordoostelijke grens van het als beschermd, respectievelijk staatsnatuurmonument aan te wijzen gebied wordt aangehouden de lijn van gemiddeld laag water (GLW), welke ligt op ca 2.10 - N.A.P., voorzover deze niet wordt doorbroken door het tracé van de geprojecteerde bochtafsnijding van het Nauw van Bath; alsdan wordt als grens van het natuurmonument genomen een denkbeeldige lijn op 10 m van de zuidelijke teen van de toekomstige beteugelingsdam. De drie grote getijgeulen Speelmansgat, IJskelder en Hondegat, die een integrerend deel uitmaken van het natuurmonument, vallen uiteraard binnen deze begrenzing, evenals een belangrijk deel van het uitgestrekte slikkengebied, gelegen tussen gemiddeld hoog en gemiddeld laag water, dat als fourageerterrein voor talrijke vogels van vitaal belang is.

De zuidwestelijke en zuidelijke begrenzing wordt dan gevormd door de buitenteen van de huidige zeeverende dijk.

Indien het Baalhoekkanaal wordt aangelegd, zal voorzover dit tracé buitendijks is gelegen, de grens van het natuurmonument worden gevormd door een denkbeeldige lijn op 10 m van de buitenteen van de geprojecteerde noordelijke kanaaldijk.

In het uiterste zuidoosten tenslotte valt de begrenzing van het natuurmonument samen met de rijksgrens met België".

Tot zover die toelichting.

Ten aanzien van de onderlinge afstemming van het natuurwetenschappelijk/landschappelijk beheer en het waterstaatkundig beheer zal tussen de natuurbeschermingsconsulent van het Staatsbosbeheer en de hoofdingenieur-directeur van de Rijkswaterstaat een convenant worden opgesteld.

Teneinde het gehele Verdrongen Land van Saeftinge eenzelfde bescherming deelachtig te doen worden, is bij de onderhavige beschikking het deel dat aan de Staat toebehoort aangewezen als staatsnatuurmonument.

De Staatssecretaris van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk,
namens deze,
de Directeur-Generaal voor
Volksontwikkeling en Recreatie,

(Dr. J. Verhoeve)